

LAS Krasa in Brkinov

**STRATEGIJA LOKALNEGA RAZVOJA ZA
LOKALNO AKCIJSKO SKUPINO KRASA IN BRKINOV**

za programsko obdobje 2014–2020

Sežana, september 2016

2. Kazalo

3.	Osebna izkaznica LAS	3
4.	Povzetek SLR.....	4
5.	Opredelitev območja in prebivalstva, zajetega v SLR.....	5
6.	Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.....	30
7.	Podroben opis tematskih področij ukrepanja	34
8.	Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije	38
9.	Opis SLR in njenih ciljev, vključno z določitvijo mejnikov ter ciljnih vrednosti kazalnikov 39	
10.	Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR.....	46
11.	Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti	49
12.	Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR	54
13.	Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovske kapacitete, finančni viri, izkušnje in znanje.....	56
14.	Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS	60
15.	Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij.....	63
16.	Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem.....	68
17.	Priloge	72

3. Osebna izkaznica LAS

Naziv LAS	Lokalna akcijska skupina Krasa in Brkinov		
Naslov LAS	Partizanska cesta 4, 6210 Sežana		
Naslov varnega elektronskega predala	laskrasainbrkinov@vep.si		
Spletna stran LAS	www.laskrasainbrkinov.si		
Predsednik LAS	Milena Štolfa		
Vodilni partner LAS	Območna razvojna agencija Krasa in Brkinov		
Naslov vodilnega partnerja LAS	Partizanska cesta 4, 6210 Sežana		
Številka transakcijskega računa LAS	SI56 0223 8025 7539 702		
Velikost območja LAS	660 km ²		
Število prebivalcev LAS	24.845 (SURS 1. 7. 2014)		
Število občin	4		
Vključene občine (naštejte)	Divača, Hrpelje-Kozina, Komen, Sežana		
Problemsko območje ali območje ZTNP-1 (označi)	DA NE		
Kohezijska regija	Zahodna Slovenija		
SLR bo financirana (označi)	EKSRP	ESRR	ESPR
Glavni sklad (označi)	EKSRP	ESRR	ESPR
Datum ustanovitve lokalnega partnerstva	22. 10. 2015		
Število članov LAS	62		

4. Povzetek SLR

Področje, ki ga pokriva Strategija lokalnega razvoja **LAS Krasa in Brkinov**, obsega štiri občine: **Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Sežana**. Območje je znano po edinstveni naravni in kulturni dediščini, je pomembna turistična destinacija in je področje z največ geografsko zaščitenimi produkti. Zaradi bližine mej, tako z Italijo na zahodu kot Hrvaško na jugu, se nam ponujajo številne možnosti za nadaljnji razvoj območja.

Že v preteklem programskem obdobju so lokalni akterji prepoznali skupne interese, zaradi česar je bila ustanovljena Lokalna akcijska skupina (LAS) Krasa in Brkinov. Pozitivne izkušnje s tega obdobja se kažejo v dobri obiskanosti delavnic in številnih predlogih operacij, ki smo jih prejeli. Ukrep CLLD, ki ga ureja Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014–2020 (Uradni list RS, št. 42/15 in 28/16) (v nadaljevanju uredba CLLD) prinaša nekatere novosti, med katerimi velja izpostaviti tematsko področje Ustvarjanje novih delovnih mest.

Strategija lokalnega razvoja (v nadaljevanju SLR) je rezultat sodelovanja med vsemi deležniki območja. Namen SLR je uskladiti razvojne potrebe in cilje, določiti aktivnosti ter tako prispevati k **razvoju območja, dvigu kakovosti življenja ter ohranjanju poselitve na podeželju in urbanih območjih LAS**.

Izvajanje SLR bo v programskem obdobju 2014–2020 sofinancirano v višini **1,6 milijona EUR**, in sicer iz dveh skladov: **EKSRP** in **ESRR**. Kot glavni sklad, iz katerega LAS črpa sredstva za tekoče stroške in animacijo, je določen sklad EKSRP. Skladno z zaznanimi potrebami bo največja pozornost usmerjena v ustvarjanje novih delovnih mest.

Cilji SLR-ja bodo doseženi z operacijami, ki jih bodo usmerjali posamezni ukrepi. V strategiji je predvidenih 11 različnih ukrepov, v štirih tematskih področjih, od katerih je vsak vsebinsko ovrednoten po posameznem skladu.

Dodatno želimo izpostaviti, da so deležniki z območja LAS Krasa in Brkinov vedno odprti za sodelovanje, kar se kaže tudi v tem, da je imel LAS v preteklem obdobju največ projektov sodelovanja med vsemi slovenskimi LAS in tudi tokrat načrtujemo **izvedbo operacij sodelovanja tako znotraj Slovenije kot tudi na mednarodni ravni**.

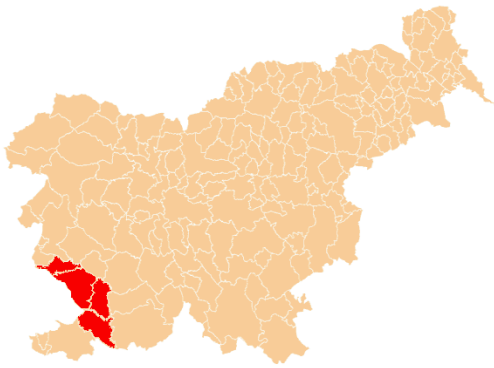
5. Opredelitev območja in prebivalstva, zajetega v SLR

SPLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS

Utemeljitev geografske zaokroženosti območja LAS

Obravnavano območje obsega občine Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Sežana. Sprva je celotno območje pripadalo občini Sežana, leta 1995 pa so na tem ozemlju nastale 4 nove občine: Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Sežana. Obravnavano območje pripada Upravni enoti Sežana, celotni del območja pa je vključen v obalno-kraško statistično regijo.

Slika 1: Območje LAS Krasa in Brkinov

Obravnavano območje LAS Krasa in Brkinov obsega pokrajine, ki ležijo v jugozahodnem delu Slovenije: Kras, Vrhe, Senožeško podolje, Vremsko dolino z Vremščico, Brkine, Matarsko podolje in Čičarijo. Na severu se del kraške planote, z imenom Goriško-Komenski kras, strmo spušča v flišno dolino Branice in Raše, nad katero se proti vzhodu dviga flišno gričevje Vrhe. Na vzhodu planota prehaja v 500 do 800 m visoko Senožeško podolje, ki ga na južni strani zapira več kot tisoč metrov visoka Vremščica. Med Sežanskim krasom in Matarskim podoljem leži Divaški kras. Južno pobočje Vremščice prehaja v dolino Reke, na njenem levem bregu pa se dvigajo flišni Brkini. Ti se spuščajo v

Podgrajsko ali Matarsko podolje, h kateremu prištevamo tudi območje Krvavega potoka in Vrhpoljsko polje na severozahodu. Južno od Matarskega podolja se v dinarski smeri dviga Čičarija s Slavniškim pogorjem. Jugozahodno od Slavniškega pogorja in 300 do 500 m nad Koprskimi Brdi leži ravnik Podgorski kras, ki ga večinoma tvorijo paleogeni apnenici, izrazit prehod s kraške planote proti pretežno flišnemu Primorju pa predstavlja območje Kraškega roba.

Večji del obravnavanega ozemlja pripada kraškemu svetu. Njegov severozahodni del imenujemo matični Kras, saj so bili tu prvič raziskani in znanstveno opisani nekateri kraški pojavi. Kras je apneniška kraška planota, ki se razteza med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino ter med Soško dolino in Brkini. Zvišuje se od severozahoda proti jugovzhodu in pri Divači doseže 400 do 500 m nadmorske višine. Pokrajina »Kras« je dala ime celotni krasoslovni terminologiji, ki je mednarodno sprejeta. Sosednje pokrajine so nižje in drugačne po sestavi.

Druga večja geografska enota na območju so Brkini z dolino Reke. Gre za približno 30 km dolgo in do 10 km široko razpotegnjeno hribovje s flišnim površjem. Brkini na vzhodu mejijo na dolino reke Pivke in Snežnik, na jugu na Čičarijo, na severu pa je dolina, ki spremlja tok 50 km dolge ponikalnice reke Reke. Brkini se delijo na tri dele: zahodne, osrednje in vzhodne. Osrednji in zahodni, najvišji del Brkinov, sta hribovita, vzhodni del pa zaradi manjših višinskih razlik bolj spominja na gričevje. Tu najdemo še Ilirskobistriško kotlino in rodovitno Vremsko dolino ter številne slepe doline.

Na Krasu prevladuje modificirano sredozemsko podnebje. Z oddaljevanjem od morja in naraščanjem nadmorske višine se uveljavljajo vplivi celinskega podnebja. Vročim in suhim poletjem sledijo mile ter vlažne zime, ko na temperaturo dodatno vpliva mrzel in sunkovit severovzhodnik - burja, najznačilnejši vremenski pojav na Krasu, ki ponuja možnost izrabe vetra kot alternativnega vira energije. V občini Divača sta postavljeni dve vetrni elektrarni. Vedno večja zaraščenost Krasa je omilila burjo, kar spreminja mikroklimo. V Brkinih je zaradi znatne nadmorske višine (povprečna nadmorska višina mezoregije je 526 metrov) podnebje že precej ostro in kaže tudi značilnosti celinskega podnebja. Pozimi je pogost pojav žled, ki nastane kot posledica mešanja toplih in hladnih zračnih mas.

Zaradi številnih sončnih dni na območju se je že v preteklosti uporabljala sončna energija, predvsem s kolektorji, ki so namenjeni za ogrevanje stavb in sanitarne vode. V zadnjih letih pa je zaznati tudi porast števila sončnih elektrarn.

Za Kras so značilne strnjene gručaste vasi, zgrajene na prisojnih južnih pobočjih rahlo valovitega sveta. Njihova značilnost so ozke vaške ulice ter kamnite hiše z majhnimi okni in z zunanji stopnicami, ki vodijo na pokrit »gank« (balkon) z leseno ograjo. »Borjač« (kraško dvorišče) je zaprt s kamnitim zidom, vstop pa je skozi kamnito »kaluno«, ki je lepo obdelana. Majhna okna in obzidano dvorišče sta prebivalce ščitila pred mrzlo burjo. Na dvoriščih bogatejših kmetij so tudi kamnite »štirne« (vodnjaki) z vodo.

Naselja v Brkinih imajo značilno slemensko lego. Postavljena so tam, kjer je sleme bolj ozko in strmo, v vzhodnih Brkinih pa predvsem na vrhu kopastih vzpetin. Prav tako so naselja tudi v bližini slepih dolin, ki so predstavljale oaze ravnega in za kmetijstvo primerne sveta. Za večino naselij je značilna strnjena gručasta pozidava, saj se tako ohrani največ kmetijskih površin. Vasi so večinoma podolgovate, razpotegnjene, največkrat sta le dva dolga niza hiš. V novejšem času mnoge hiše propadajo, nekatere pa spreminjajo v počitniške hiše. Večina hiš je zgrajenih iz fliša. Prevladujejo enonadstropne stavbe, kjer sta pod isto streho stanovanjski del in hlev za živino. Z nadmorsko višino se zmanjšuje delež prebivalstva in število naselij, s tem pa tudi povprečna velikost naselij. Brkinska naselja so slabo opremljena s centralnimi dejavnostmi. Le nekatera imajo eno ali dve centralni dejavnosti, največkrat gostilno ali okrepčevalnico in trgovino z živili. Ker je mreža trgovin z živili skromna, je po večini naselij organizirana potujoča trgovina, ki kraje obiše enkrat ali dvakrat tedensko. Za Brkine sta značilni redka naseljenost in močna dnevna migracija. Zaradi pomanjkanja delovnih mest se prebivalci zaposlujejo v občinskih središčih, v obalnih mestih, vse več pa jih dnevno migrira tudi v Ljubljano. Posledica teh dnevni migracij je, da se naselja spreminjajo v spalna naselja. Vir: Volk 2011

Velikost območja LAS

Skupna površina obravnavanih občin je 660 km², na katerih živi 24.845 prebivalcev (SURs, 1. 7. 2014). Območje zavzema 170 naselij, gostota poselitve pa je 37,64 preb./km² (SURs). Le dve naselji, Sežana in Divača, štejeta preko tisoč prebivalcev, drugače prevladujejo majhna naselja, z manj kot sto prebivalci. Divača ima 1.458 prebivalcev, Hrpelje 829, Kozina 576, Komen 633 in Sežana 5.619 prebivalcev (SURs, 1. 7. 2014). Največja izmed občin in hkrati tudi najbolj razvita je občina Sežana, najmanjša pa občina Komen. Največje naselje na območju je Sežana, ki ima status »središče regionalnega pomena«, medtem ko spadajo Divača, Senožeče, Hrpelje, Lokev - Lipica, Dutovlje, Štanjel – Kobdilj - Kobjeglava ter Tomaj – Križ - Šepulje pod »druga urbana območja«, Komen pa spada med »funkcionalna urbana območja«. Prebivalstvo zahodnega dela planote v glavnem gravitira v Novo Gorico in Sežano, prebivalstvo Podgorskega krasi in Čičarije pa v Koper.

Območje, ki ga pokriva LAS Krasi in Brkinov, leži ob meji z Italijo ter ima ugodno geografsko lego, bližino pristanišča v Kopru in Trstu, bližino letališča Ronke, bližino slovenske in italijanske avtocestne mreže ipd., kar ponuja številne možnosti čezmejnega sodelovanja.

Tabela 1: Površina, število prebivalcev, gostota poselitve in število naselij po občinah, 1. 7. 2014

Občina	Površina (km²)	Št. prebivalcev	Gostota poselitve	Št. naselij/vasi
Divača	145,0	3.955	27,30	32
Hrpelje-Kozina	194,9	4.268	21,90	39
Komen	102,7	3.519	34,30	35
Sežana	217,4	13.103	60,30	64
Skupaj:	660	24.845	37,64	170

Vir: Statistični urad RS (SURs)

Znotraj navedenega območja je del območja opredeljen kot urbano območje, kateremu bodo namenjena sredstva iz ESRR sklada. Sem spadajo Sežana, ki ima status »središče regionalnega pomena«, Komen, ki spada med »funkcionalna urbana območja« ter Divača, Dutovlje, Hrpelje, Lokev-Lipica, Senožeče, Štanjel-Kobdilj-Kobjeglava in Tomaj-Križ-Šepulje, ki sodijo med »druga urbana območja.«

Slika 2: Kartografski prikaz območja LAS Krasa in Brkinov

Strukturne danosti območja LAS

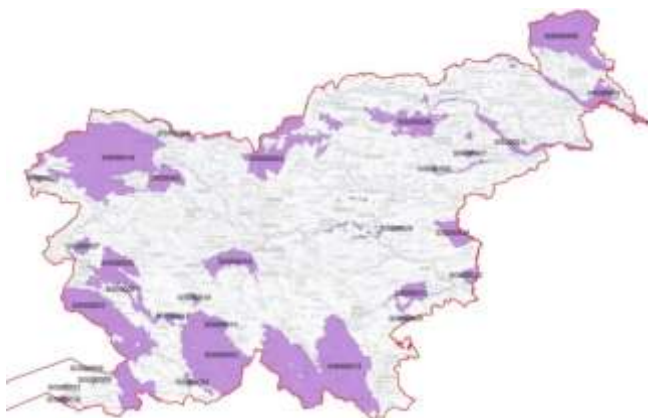
Območje LAS Krasa in Brkinov ima izjemno naravno in kulturno dediščino ter bogat in raznolik rastlinski in živalski svet. Obsega planoto Kras in pokrajino Brkini.

Kras je kamnita pokrajina, zgrajena iz apnencev in dolomitov. Apnenec je sedimentna kamnina, ki jo sestavlja pretežno kalcijev karbonat (CaCO_3). Padavinska, rahlo kislava voda raztaplja apnenec in zaradi tega prihaja do kraških pojavov na površini (škraplje, žlebiči, vrtače ...) in pod zemljo (jame, brezna). Na apnenčastih tleh ni površinskih tekočih voda. Prav zaradi tega so v bližini vasi ljudje zgradili »kale« in »lokve«, da so v sušnih poletjih napajali živino, sredi vasi pa so postavili velike skupne kamnite vodnjake, »štirne«, kjer so vaščani zajemali vodo za kuhanje.

Vir: Google Map 2015

V Brkinih prevladuje vododržno flišno površje, ujeta med visoki planoti Čičarije in Snežnika. Na severu Brkinov je reka Reka.

Slika 3: Območje Natura 2000 po Direktivi o pticah

Večji del Krasa je opredeljen kot del območja Natura 2000 (SI3000276 SCI - koda območja po Habitatni direktivi, SI5000023 SPA - koda območja po Direktivi o pticah). Tu se pojavljajo številni površinski in podzemeljski kraški pojavi ter evropsko pomembni habitatni tipi (jame, suha travnišča, brinovja, črničevje, skalne stene ...). Območje je življenjski prostor evropsko ogroženih živalskih vrst (netopirji, metulji, hrošči, dvoživke) in življenjski prostor evropsko ogroženih vrst ptic (kačar, sršenar, rjavi srakoper, slavec ...) ter selitveni koridor velikih sesalcev.

Vir: MOP, uredba Natura 2000

Ostala, manjša območja, opredeljena kot Natura 2000, so Matarsko podolje, dolina Branice, Slavinski Ravnik, Reka in Vrhe nad Rašo.

Vir: MOP, spletna stran Natura 2000

Slika 4: Območje Natura 2000 po Direktivi o habitatih

Območje LAS Krasa in Brkinov spada med območja z omejenimi dejavniki za razvoj gospodarskih dejavnosti. Naravne danosti (relief, gozdnatost, erozivnost) omejujejo pogoje za kmetovanje in pripomorejo k ekonomsko-kapitalski šibkosti prebivalstva. Prav tako je območje v brkinskem delu demografsko ogroženo, k čemur je poleg slabih pogojev za razvoj kmetovanja pripomogla tudi prometna oddaljenost. Območje si zagotovo lahko opomore z razvojem dopolnilnih dejavnosti in podjetništvom, ki upošteva danosti območja ter skozi krepitev znanj vodi k razvoju.

Vir: MOP, uredba Natura 2000

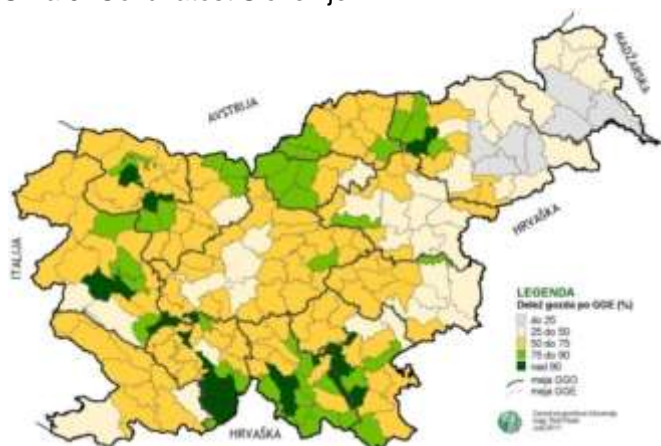
Na obravnavanem območju prevladujejo trajni travniki in pašniki, kar je prikazano v tabeli 2, ter gozd. Obdelovalnih površin (njiv, sadovnjakov in vinogradov) je bistveno manj, saj so omejene zaradi kamnitega površja ter, predvsem v preteklosti, erozije tal. Posledično se obdelovalne površine nahajajo v dolinah oziroma vrtačah, kjer je tanek sloj prsti. V preteklosti so ljudje pridobivali rodovitne površine s pobiranjem kamenja, ki so ga zlagali v tako imenovane suhe zidove. Na ozemlju tudi ni površinskih voda, ker vsa padavinska voda ponikne v podzemlje. Iz slednjega izhaja, da so v preteklosti imeli zelo pomembno funkcijo kali in lokve, ki so jih uporabljali za napajanje živine. Prav tako so bili pomembni vodnjaki, ki so jih imeli ob svojih domačijah/hišah.

Tabela 2: Kmetijska gospodarstva po rabi zemljišč, v letih 2000 in 2010

Stolpec1	Stolpec2	Površina (ha)	Št. kmetijskih gospodarstev		Površina (ha) ²		Št. kmetijskih gospodarstev ⁴	
			2000	2010	2000	2010	2000	2010
Kmetijska zemljišča v uporabi	Divača	2.402	274	2.549	264			
	Hrpelje-Kozina	1.655	330	2.231	234			
	Komen	730	258	942	248			
	Sežana	2.934	691	2.810	578			
Njive	Divača	199	261	131	196			
	Hrpelje-Kozina	259	319	88	180			
	Komen	92	240	53	197			
	Sežana	313	627	119	462			
Trajni travniki in pašniki	Divača	2.156	264	2.366	251			
	Hrpelje-Kozina	1.340	310	2.084	195			
	Komen	474	162	700	195			
	Sežana	2.276	531	2.273	403			
Trajni nasadi	Divača	47	97	51	94			
	Hrpelje-Kozina	55	116	59	93			
	Komen	163	245	189	214			
	Sežana	345	559	418	449			
Sadovnjaki in oljčniki - skupaj	Divača	45	92	51	89			
	Hrpelje-Kozina	52	96	55	75			
	Komen	8	58	12	27			
	Sežana	12	56	8	36			
Površina vinogradov	Divača	z	z	0	6			
	Hrpelje-Kozina	3	32	z	18			
	Komen	156	244	178	208			
	Sežana	333	547	410	439			
Gozd	Divača	1.532	258	1.620	222			
	Hrpelje-Kozina	1.197	304	934	197			
	Komen	516	214	448	156			
	Sežana	1.745	622	1.534	452			

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Slika 5: Gozdnatost Slovenije

Vir: Zavod za gozdove Slovenije (ZGS)

Gozdovi (gozdna in grmovna vegetacija)

Velik problem gozdov na območju LAS Krasi in Brkinov predstavljajo visok delež mladih gozdov, pojavljanje številnih boleznih in gradacija žuželk ter velika požarna ogroženost. V povprečju se vsako leto pojavi vsaj 50 gozdnih požarov s skupno površino preko 600 ha. Pestrost gozdov je, kljub prisotnosti monokultur črnega bora in drugih iglavcev, izredno velika. Tu najdemo 42 drevesnih vrst (združba hrasta gradna in jesenske vilovine, ki velja za gospodarsko najboljše gozdove na območju; črni gaber, mali jesen, puhasti hrast, graden, beli gaber ...). Še veliko več

pa je grmovnih (navadni ruj, brin, leska, rešeljika, črni trn, rumeni/rdeči dren, navadni šipek, mali jesen, brestovolistna robida ...) in ostalih rastlinskih vrst. Na območju Brkinov večino gozdne vegetacije predstavljajo gozdovi bukve, različnih hrastov in kostanja. Na območju Slavnika in Čičarije (nad 800 m nadmorske višine) prevladuje bukev, manj je jelke in smreke, v nižjih legah (600 do 800 m nadmorske višine) poleg bukve najdemo še črni in beli gaber, še nižje pa prevladujejo degradirana grmišča hrasta – kraška hosta. Na Krasu prevladuje gozdna združba črnega gabra z ojstrico, na ilovnatih kraških tleh pa se ji pridruži tudi primorska različica združbe gradna in domačega kostanja. Posebno mesto imajo še umetni nasadi črnega bora, ki v zadnjih letih zaraščajo opuščene pašnike.

Vir: Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), spletna stran Razvoj Krasa

Kmetijstvo

Po podatkih iz leta 2010 (SURS, Popis kmetijstva) je na območju LAS Krasa in Brkinov 1.329 kmetijskih gospodarstev, kar je 14,48 % manj kot leta 2000. Za 10,50 % pa se je povečal hektar kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU; skupni travniki in pašniki niso vključeni), ki znaša 8.532 ha. Podatki kažejo, da je tako povprečna velikost kmetije (na območju) 6,42 ha. Na območju so precej zahtevni pridelovalni pogoji za kmetijstvo, na katere vplivajo predvsem podnebje (mešanje sredozemskega s celinskim in alpskim), relief pokrajine, prst (terra rossa) oziroma kamnine (apnenc, fliš), količina vode ter nihanja v temperaturi. Splet omenjenih naravnih okoliščin pa omogoča pridelavo specifičnih visokokakovostnih kmetijskih pridelkov, kot so Teran ptp, Kraški pršut in drugi suhomesni izdelki, ovčji ter kozji sir in drugi mlečni izdelki, Kraški med, Brkinski slivovec in Kraški brinjevec, ter avtohtono vzrejo živine (konja lipicanca, ovce Istrska pramenka). Na območju Krasa in Vrhov je glavna panoga vinogradništvo, v Brkinih sadjarstvo (jabolka, češplje, slive, češnje ...), na območju Senožeč, Vremščice, Matarskega podolja in Čičarije pa reja drobnice. Z rejo goveda se ukvarjajo posamezne kmetije na celotnem območju. Pri vsem predstavlja velik problem razdrobljena posestna struktura kmetijskih zemljišč ter divjad in zveri, ki povzročajo veliko škode na kmetijskih površinah.

Živinoreja

Zaradi specifičnih naravnih pogojev, ki veljajo za območje LAS, se je v preteklosti na ozemlju oblikovalo več avtohtonih pasem, kot sta konj lipicanec in ovca Istrska pramenka. Ker je območje dokaj ekološko neobremenjeno je še posebej primerno za ekološki način reje živali.

Pomembno je, da na območju ohranjamo ekstenzivno kmetovanje, predvsem pašno živinorejo, ker ima to velik pomen za celoten prostor in za vse dejavnosti v prostoru, od gospodarskih do prostočasnih. Če pašne živinoreje ne bo, se bo prostor še hitreje zaraščal, s čimer se posledično zmanjšujejo tudi obdelovalne površine in ustvarjajo idealni pogoji za porast divjadi. S pašno živinorejo ohranjamo ogrožene naravne habitate tega območja, saj se celotno območje LAS Krasa in Brkinov nahaja na področju Nature 2000. Če je v preteklosti veljalo, da sta bila Kras in Istra gola, danes to ne velja več, ker marsikje že presegamo gozdnatost preko 60, pa tudi 70 odstotkov. Podatki SURS-a (Popis kmetijstva) kažejo, da se je iz leta 2000 na leto 2010 po občinah zmanjšalo število goveda, prašičev in perutnine, povečalo pa število konj, drobnice ter čebeljih družin.

Tabela 3: Število živine po kategorijah, po občinah, leta 2010 (Popis kmetijstva)

Kategorija	Občina	Število živali	Št. kmetijskih gospodarstev
Govedo	Divača	605	80
	Hrpelje-Kozina	689	69
	Komen	165	34
	Sežana	691	96
Prašiči	Divača	78	18
	Hrpelje-Kozina	56	11
	Komen	26	4
	Sežana	567	33
Perutnina	Divača	1.067	114
	Hrpelje-Kozina	z	96
	Komen	920	109
	Sežana	1.807	220
Konji	Divača	180	29
	Hrpelje-Kozina	219	33
	Komen	38	16
	Sežana	487	34
Drobnica	Divača	2.801	29
	Hrpelje-Kozina	950	27

Kunci	Komen	438	26
	Sežana	1.507	38
	Divača	196	11
	Hrpelje-Kozina	144	14
Čebelje družine	Komen	333	20
	Sežana	340	30
	Divača	229	10
	Hrpelje-Kozina	409	13
	Komen	220	6
	Sežana	775	18

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Čebelarstvo

Čebelarstvo predstavlja pomembno panogo v kmetijstvu in marsikomu predstavlja dodatni dohodek na kmetiji. Podatki iz Popisa kmetijstva (SURS) kažejo, da se je število čebeljih družin od leta 2000 do leta 2010 močno povečalo v vseh štirih občinah. Čebelarska tradicija je na območju Krasa zelo dolga. Od avgusta, leta 2013, je Kraški med registriran z zaščiteno označbo porekla. Čebelarsko društvo Sežana na obravnavanem območju šteje 72 članov, ki imajo okrog 3.200 panjev. Čebelarji beležijo donosnost od 25 do 35 kg medu na panj. Dobra donosnost je rezultat večjega znanja čebelarjev, boljše opreme, boljšega zdravstvenega stanja čebel in premikanja čebel na pasišča. V povprečju pridelajo na leto okrog 1.000 ton medu, nekaj cvetnega praha in matičnega mlečka. Člani društva se udeležujejo sejmov in razstav ter vzdržujejo stike s čebelarji v sosednjih državah. Društvo se že nekaj let udeležuje natečaja za izbor najboljših medov Furlanije, Krasa in Istre.

Sadjarstvo

Sadjarstvo je razvito predvsem v Brkinih, kjer ima že dolgoletno tradicijo. Med sadnimi vrstami prevladujejo predvsem jabolane, češplje in slive, ki jih uporabljajo kot samooskrbo s svežim sadjem in ozimnico ter za predelavo v žganje (Brkinski slivovec), marmelade, sadni sok (jabolčni sok), jabolčni kis ter suho sadje. Območje pa je primerno tudi za druge sadne vrste.

V Brkinih je okrog 150 ha intenzivnih sadovnjakov, vendar kljub ugodnim naravnim pogojem sadjarstvo v zadnjih letih ne napreduje. Razlog za to so predvsem težave pri prodaji sadja. Prav zaradi teh težav so se odločili za izvedbo projekta Brkinska sadna cesta, glavni namen pa je povečati prodajo sadja in drugih kmetijskih pridelkov/izdelkov na kmetijah ter privabiti čim večje število kupcev na dom. Z izvajanjem projekta so pričeli konec leta 2005, otvoritev pa je bila leta 2008. K projektu je bilo povabljenih okrog 100 sadjarjev z intenzivnimi nasadi, zraven pa še kmetije, ki se ukvarjajo s turistično/dopolnilno dejavnostjo in kmetije s travniškimi nasadi. Pri projektu so pomagale vse štiri občine (Divača, Hrpelje-Kozina, Ilirska Bistrica in Pivka). Za sodelovanje se je odločilo 82 kmetij. Izdana je bila tudi brošura Brkinska sadna cesta, v kateri je predstavljeno območje in kmetije ob sadni cesti, njihova ponudba sadja ter izdelkov iz sadja. Cesta je prepoznavna po logotipu, na katerem sta jabolko in češplja.

Vir: Brošura Brkinska sadna cesta

Vinogradništvo

Vinorodni okoliš Kras se deli še na dva manjša podokoliša, Vrhe in Kraška planota, in skupaj obsega 600 ha. Vinogradništvo/vinarstvo je tu dobro razvito in ima že več stoletno tradicijo. Najbolj poznana vrsta vina za ta okoliš je teran ptp, ki je tudi geografsko zaščiteno. Teran ptp se pridelava iz sorte refošk, v kombinaciji z rdečo zemljo, »terro rosso«. Odlike terana ptp se kažejo v intenzivni rdeči, že skoraj črni barvi, v svojevrstni sadni cvetici po gozdnih sadežih, popolnosti okusa, večjem deležu mlečne kisline kot pri drugih vinih in visokem ekstraktu. Teran ptp se tradicionalno družijo s kraškim pršutom.

Poleg terana pridelujejo še bela vina, kot so malvazija, stara sorta vitovska grganja, chardonnay, sauvignon, beli pinot, rebula ... Na vinorodnem okolišu je preko 800 registriranih vinogradnikov vinarjev. Od tega jih je več kot 100 registriranih za stekleničenje vina. Leta 2004 je bila odprta Kraška vinska cesta, ki povezuje skoraj 170 ponudnikov kraških dobrot.

Vinogradniki so skupaj s Kmetijsko zadrugo Vinakras, z. o. o., Sežana povezani v Društvo vinogradnikov in vinarjev Krasa ter v Konzorcij kraških pridelovalcev terana. Večina vina se trži na domačem trgu, nekaj vina se izvažajo v Italijo, Nemčijo, Avstrijo in druge države.

Trženje vina in Krasa kot celote poteka prek promocijskih prireditev, med katerimi ima najstarejšo tradicijo Praznik terana in pršuta.

Vir: Kraška vinska cesta in Razvojni program podeželja LAS Krasa in Brkinov

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Kmetovanje na majhnih kmetijah, razdrobljena zemljiška struktura in ozemlje, s slabimi naravnimi pogoji za kmetovanje so, v preteklosti predstavljali precejšen problem, saj z dohodkom iz kmetijske dejavnosti ni bilo moč preživeti. Prav zaradi teh težav so kmetije razvile dopolnilne dejavnosti na kmetiji in si s tem zagotovile dodaten zaslužek.

Dopolnilna dejavnost na kmetiji je s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki se opravlja na kmetiji in ji omogoča boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov, kot je to opredeljeno v zakonodaji. Kot dopolnilne dejavnosti se lahko opravljajo različne vrste dejavnosti, kot so predelava pridelkov, prodaja, turizem na kmetiji, različne tradicionalne dejavnosti in storitve. Na področju LAS je registriranih več kot 90 dopolnilnih dejavnosti. Predvsem gre za prodajo kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij, predelavo primarnih kmetijskih pridelkov (predelava in konzerviranje sadja in zelenjave, suhomesnatih proizvodov, proizvodnja žganih pijač, predelava mleka) ter turizem na kmetiji.

Vir: Razvojni program podeželja LAS Krasa in Brkinov

Turizem in gostinstvo

Splet specifičnih naravnih pojavov in značilna kraška arhitektura ter krajina predstavljajo odlično osnovo za oblikovanje edinstvene ter raznolike turistične ponudbe. Številne in dobro znane naravne in kulturne znamenitosti predstavljajo temelj za izletniški turizem, ki je najbolj množična oblika turizma na Krasu. Naravne danosti pogojujejo razvoj raziskovalnega (Regijski park Škocjanske jame, Krajinski park doline Glinščice) in šolskega turizma (naravoslovne učne poti, jame, Kobilarna Lipica). Kras ponuja izredne možnosti za razvoj športnega turizma in zdraviliškega turizma (speleoterapija v Bolnici Sežana). V tem okolišju so že vzpostavljeni trije večji turistični centri (Kobilarna Lipica, Park Škocjanske jame in Štanjel), ki pa bi jih bilo smiselno povezati z ostalimi turističnimi ponudniki v neko skupno turistično ponudbo.

Na celotnem območju so vzpostavljeni trije Turistično-informacijski centri (TIC Sežana, TIC Štanjel in TIC Kozina) ter infotočke v Parku Škocjanske jame, Lipici, Dutovljah, Lokvi in v Divači, ki nudijo informacije domačim ter tujim gostom o nastanitvenih možnostih, različnih dogodkih in turistični ponudbi. Zavzemajo se za skupno turistično promocijo doma in v tujini ter tržijo doživetja na Krasu in Brkinih. Ponudba na območju je zelo pestra, saj zajema številne pohodne in kolesarske poti, vinsko ter sadno cesto, številne jame (Škocjanske jame, Divaška jama, Vilenica, jama Dimnice, Grofova jama ...), muzeje (vojaški muzej v Lokvi, Muzej slovenskih filmskih igralcev v Divači ...), galerije, konjeniški turizem ipd.

Na območju je razvit gastronomski turizem, saj tu najdemo številne gostilne, picerije, turistične kmetije in osmice, ki se trudijo ponuditi tipično kraško kulinariko. Slabša pokritost teh objektov je le v Brkinih in Čičariji ter na Vrheh, kjer je le ena osmica. Za osmice lahko rečemo, da so tipične za naše področje. Leta 1784 je bil izdan dekret, ki je vinogradnikom dovoljeval osemdnevni rok za točenje vina. Po tem dekretu je lahko kmet oziroma vinogradnik prodajal vinske presežke iz preteklega leta v tako imenovanem vinotoču pod vejo, ki je dobil ime OSMICA. Danes se je sicer ta pravica razširila, saj lahko poleg vina nudijo še druge, doma pridelane alkoholne in brezalkoholne pijače, hladne narezke ter doma pečeni kruh, krajevno značilne enolončnice, krajevno značilne sladice, klobase s prikuho, trdo kuhana jajca ter vloženo zelenjavo. Poleg tega se je podaljšal tudi njihov čas obratovanja, saj se je uveljavilo pravilo, da lahko ena klet organizira osmico največkrat dvakrat na leto po deset dni, dokler ima lastno pijačo in hrano. Tipična označba za prepoznavnost osmice so veje bršljana, ki jim pravimo fraske, in jih najdemo na križiščih po Krasu ter pred vhodi na dvorišča ali borjače domačij.

Nastanitvene zmogljivosti območja so zgoščene zlasti v večjih središčih, kot so Sežana, Divača in Kozina. Tu najdemo več hotelov, medtem ko imamo na podeželju bolj turistične kmetije z nastanitvijo, zasebne sobe, apartmaje in Mladinski hostel Pliskovica. V Sežani se nahajata Hotel Casino Safir in Hotel Tabor, v bližnjih Danah je Hotel Grahor, v Lipici pa še Hotel Maestoso. Na Kozini se nahajata Hotel & Casino Resort Admiral, ki je bil leta 2009 prenovljen, in Motel Jadranka, na cestni povezavi Trst–Reka pa še Motel–restavracija Finida. V Divači se nahajata Hotel Malovec in Penzion Risnik. Na območju najdemo še dva kampa, in sicer: kamp Brajda v Občini Sežana ter kamp na Dujčevi domačiji v Občini Divača.

Tabela 4: Prihodi turistov po občinah, od leta 2008 do leta 2014

Občina	Turisti	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Divača	Skupaj	1.349	1.433	3.374	5.017	8.346	9.382	8.909
	Domači	260	294	311	423	694	681	574
	Tuji	1.089	1.139	3.063	4.594	7.652	8.701	8.335

Hrpelje-Kozina	Skupaj	9.947	3.496	8.059	11.855	13.436	13.804	14.932
	Domači	1.460	782	651	794	794	1.181	1.595
	Tuji	8.487	2.714	7.408	11.061	12.642	12.623	13.337
Komen	Skupaj	1.487	1.509	1.517	1.660	1.585	1.675	2.027
	Domači	574	519	587	714	651	520	535
	Tuji	913	990	930	946	934	1.155	1.492
Sežana	Skupaj	38.251	42.843	42.104	39.058	36.485	39.532	44.849
	Domači	5.091	5.939	5.482	4.895	4.709	4.576	5.808
	Tuji	33.160	36.904	36.622	34.163	31.776	34.956	39.041

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Iz tabele 4 je razvidno, da se je število turistov leta 2014, v primerjavi z letom 2008, v vseh štirih občinah bistveno povečalo. V Divači se je povečalo za 560,42 %, v občini Hrpelje-Kozina za 50,12 %, Komnu za 36,31 %, Sežani pa za 17,25 %. Največji porast ima torej občina Divača, najmanjši pa Sežana.

Če gledamo goste ločene na domače in tuje vidimo, da se je število domačih gostov v občini Divača vsako leto povečalo, od leta 2012 naprej pa se je zmanjšalo. Prav tako je bil v celotnem obdobju trend naraščanja tujih gostov, do leta 2014, ko se je malce zmanjšalo. V občini Hrpelje-Kozina se je število domačih gostov prvi dve leti zmanjševalo, nato pa se je začelo povečevati. Število tujih gostov je prvo leto upadlo (iz leta 2008 na 2009 kar za 68,02 %), potem pa naslednja leta strmo naraščalo. V občini Komen je bilo prisotno nihanje tako domačih kot tujih gostov, medtem ko se je v občini Sežana število domačih gostov povečalo samo v prvem letu (2009), potem pa vsako leto zmanjšalo, do leta 2014, ko se je spet povečalo. Število tujih gostov se je iz leta 2008 na leto 2009 povečalo, potem pa vsako leto zmanjšalo, do leta 2013, ko se je spet malce povečalo.

Tabela 5: Število prenočitev po občinah, od leta 2008 do leta 2014

Občina	Prenočitve	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Divača	Skupaj	4.868	4.207	5.902	7.697	12.818	13.571	13.402
	Domači	1.247	976	566	665	971	1.169	930
	Tuji	3.621	3.231	5.336	7.032	11.847	12.402	12.472
Hrpelje-Kozina	Skupaj	30.814	6.225	10.619	14.729	16.350	17.323	19.365
	Domači	3.086	1.692	973	998	1.048	1.660	2.082
	Tuji	27.728	4.533	9.646	13.731	15.302	15.663	17.283
Komen	Skupaj	3.650	3.770	4.656	4.439	4.130	5.435	4.882
	Domači	1.280	1.249	1.253	1.375	1.103	1.141	952
	Tuji	2.370	2.521	3.403	3.064	3.027	4.294	3.930
Sežana	Skupaj	66.193	64.095	62.587	59.667	53.642	54.995	61.554
	Domači	8.900	8.764	8.391	8.170	8.499	7.313	9.615
	Tuji	57.293	55.331	54.196	51.497	45.143	47.682	51.939

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Število prenočitev na območju občin Divača in Hrpelje-Kozina se je najprej iz leta 2008 na leto 2009 zmanjšalo, potem pa vsako leto povečalo. Najbolj izrazit padec nočitev ima Hrpelje-Kozina iz leta 2008 na leto 2009, saj ta znaša kar 79,80 %. Tu gre predvsem za velik padec tujih turistov. Prav tako je že v naslednjem letu, iz leta 2009 na leto 2010, zabeležen porast za 70,59 %. V občini Komen je situacija ravno obratna, saj se je število nočitev iz leta 2008 na leto 2010 najprej povečalo, potem se do leta 2012 zmanjševalo in leta 2013 ponovno povečalo. V občini Sežana pa se je od leta 2008 do leta 2012 število prenočitev zmanjševalo in šele leta 2013 začelo ponovno naraščati.

Po številu prenočitev v celotnem obdobju, v vseh štirih občinah, prednjačijo tuji gosti, saj jih je več kot domačih. V občinah Divača in Hrpelje-Kozina je njihovo število upadlo le iz leta 2008 na leto 2009, potem pa se je spet povečevalo. V občini Komen je situacija ravno obratna, saj se je število tujih gostov povečevalo od leta 2008 do leta 2010, v letih 2011 in 2012 se je malce zmanjšalo, leta 2013 pa ponovno povečalo. Le v občini Sežana je zabeležen trend padanja tujih turistov, do leta 2013, ko je njihovo število spet naraslo.

Če pogledamo domače turiste se je njihovo število v Divači in Hrpeljah-Kozini od leta 2008 do leta 2010 zmanjševalo, potem pa se je začelo povečevati. V občini Komen je prisotno izrazito nihanje iz leta v leto, medtem ko je v Sežani število domačih gostov od leta 2008 do leta 2011 padalo, leta 2012 se je povečalo, leta 2013 upadlo in se spet leta 2014 povečalo.

Tabela 6: Povprečen čas bivanja turistov, od leta 2008 do leta 2014

Občina	2008			2010			2012			2014		
	Št. turistov	Št. prenočitev	Doba bivanja	Št. Turistov	Št. Prenočitev	Doba bivanja	Št. Turistov	Št. Prenočitev	Doba bivanja	Št. Turistov	Št. Prenočitev	Doba bivanja
Divača	1.349	4.868	3,61	3.374	5.902	1,75	8.346	12.818	1,54	8.909	13.402	1,50
Hrpelje - Kozina	9.947	30.814	3,10	8.059	10.619	1,32	13.436	16.350	1,22	14.932	19.365	1,30
Komen	1.487	3.650	2,45	1.517	4.656	3,07	1.585	4.130	2,61	2.027	4.882	2,41
Sežana	38.251	66.193	1,73	42.104	62.587	1,49	36.485	53.642	1,47	44.849	61.554	1,37
Skupaj	51.034	105.525	2,07	55.054	83.764	1,52	59.852	86.940	1,45	70.717	99.203	1,40

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Iz podatka o številu nočitev in številu turistov (prihod turistov) lahko izračunamo povprečno dobo bivanja turistov. Če gledamo celotno območje skupaj, se je doba bivanja iz leta 2008 na leto 2014 skrajšala. Leta 2008 je znašala 2,07 dneva, leta 2014 pa 1,40 dneva, kar pomeni, da se je zmanjšala za 32,37 %. V Divači se je od leta 2008 do leta 2014 zmanjšala za 58,45 %, Hrpeljah-Kozini za 58,06 %, v Sežani pa za 20,81 %. Edino v občini Komen je to zmanjšanje bistveno manjše, saj se je povprečna doba bivanja turistov zmanjšala le za 1,63 %.

Ponudniki (tako kmetje, pridelovalci, predelovalci kot tudi gostinci in drugi turistični delavci) na obravnavanem območju se zavedajo potrebe po večji organiziranosti trga in inovativnem pristopu. Sami menijo, da se lahko s trženjem območja, tipičnih lokalnih pridelkov, tradicionalnih jedi in običajev, aktivnosti v sožitju z naravo, širjenjem ponudbe in trženjem Krasa in Brkinov kot top destinacije evropske biodiverzitete ponuja priložnost za povečanje prodaje tako lokalnih pridelkov in izdelkov in s tem lokalne samooskrbe kot tudi drugih storitev.

Stanje infrastrukture in opremljenosti z osnovnimi storitvami

Na uspešen razvoj gospodarstva in kakovostno bivanje vplivajo tudi naslednji dejavniki: dobra infrastruktura (cestna in železniška), vodooskrbna, urejena komunalna in gospodarska infrastruktura ter telekomunikacije.

V letu 2012 je bilo na območju LAS Krasa in Brkinov 505,20 km občinskih cest (vir: SURS). Občine si prizadevajo za izboljšanje urejenosti cestne infrastrukture v smislu povečevanja varnosti cestnega prometa. Skladno s finančnimi možnostmi obnavljajo obstoječo cestno in ostalo infrastrukturo na podeželju.

Na območju LAS Krasa in Brkinov potekata trasi dveh avtocest, in sicer: avtocesta A1 Ljubljana - Koper, oziroma primorski avtocestni krak, in avtocesta A3 razcep Gabrk - Fernetiči oziroma sežanski krak primorske avtoceste, ki se začne v razcepu Gabrk in konča na meji z Italijo. Izgradnja slednje je mesto Sežana razbremenila tovornega prometa, ki je potekal skozi mesto in povzročal nevšečnosti.

Podatki SURS-a iz leta 2012 kažejo, da je bilo v občini Divača 23,7 km avtocestne trase, v občini Hrpelje-Kozina 13,0 km in 14,8 km v občini Sežana.

Na območju poteka tudi železniški promet, ki je pomemben tako z vidika tovornega kot tudi mednarodnega in lokalnega potniškega prometa. Od lokalnih prebivalcev se poslužujejo železniškega prometa predvsem srednješolci, ki prihajajo v Sežano iz Postojne, Pivke, Ilirske Bistrice in Nove Gorice, prav tako pa tudi študenti, ki odhajajo na študij v študijska središča. Slabost železniške infrastrukture je njena zastarelost in dotrajanost, ki posledično vpliva na nizke potovalne hitrosti vlakov ter težave z osnimi obremenitvami, kar vodi do zamud in ozkih grl železniškega omrežja. Veliko škode je v letu 2014 na tem omrežju povzročil tudi žled. Potekajo tudi priprave na izgradnjo drugega železniškega tira Koper - Divača. Kot skupni slovensko-italijanski projekt je načrtovana nova dvotirna železniška proga Trst - Divača. Odsek nove proge bo predstavljal del prihodnjega evropskega, jedrnega železniškega omrežja TEN-T in leži na t. i. Mediteranskem koridorju, ki bo povezal pristanišča v jugozahodnem Sredozemlju prek držav članic EU – Španijo, Francijo, Italijo, Slovenijo in Madžarsko do meje z Ukrajino. Vendar občina Sežana, skupaj z domačini, ne odobrava trase, ki bi potekala skozi vas Žirje oziroma v njeni neposredni bližini.

Na obravnavanem območju je vzpostavljen tudi avtobusni prevoz, ki je prav tako namenjen tako prebivalstvu kot tudi šolskim otrokom. Mestni javni prevoz ni vzpostavljen. Kljub dnevnim migracijam prebivalstvo omejeno koristi storitve javnega avtobusnega prevoza, kar posledično vodi do nerentabilnosti in ukinjanja posameznih prevoznih linij. S tem so najbolj prizadeti odročni kraji na podeželju in posamezne ranljive skupine (starejši občani, nezaposleni, invalidi ipd). Po drugi strani se zaradi tega povečujejo prevozi z osebnimi avtomobili in število registriranih osebnih avtomobilov. Skupno je bilo leta 2014 po podatkih SURS-a na našem območju registriranih 15.089 osebnih

avtomobilov. Leta 2013 sta Sežana in Divača imeli 59 avtomobilov na 100 prebivalcev, Hrpelje-Kozina 60 avtomobilov in Komen 65 avtomobilov na 100 prebivalcev.

Na območju LAS Krasa in Brkinov je vzpostavljenih več obrtno-podjetniških con, ki se nahajajo v neposredni bližini nekaterih večjih naselij. Največja cona je v Sežani, nekatere med njimi so v fazi načrtovanja. Območje ima razvito podporno podjetniško infrastrukturo (Inkubator, d. o. o., Sežana, Poslovno-inovacijski center Sežana, Območna razvojna agencija Krasa in Brkinov, Razvojni center Divača, Območna obrtno-podjetniška zbornica Sežana).

V zadnjem obdobju je bilo izvedenih tudi več energetskih sanacij in obnov osnovnih šol. V letu 2013 je bila v Divači izvedena celovita prenova in energetska sanacija šole ter večnamenske dvorane ob njej, ki se je zaključila v začetku leta 2014. Stroški obnove so znašali 884.000 evrov, od česar so polovico sredstev predstavljala evropska sredstva, 40 odstotkov je zagotovil občinski proračun, ostalo pa je prispevalo Ministrstvo za infrastrukturo in prostor RS. Na obeh objektih so obnovili celoten ovoj, od strešne kritine do fasade, z dodatno toplotno izolacijo. Delno so zamenjali tudi okna in vrata, ogrevanje pa iz kurilnega olja nadomestili s kotlom na lesne pelete. Vzpostavili so tudi sistem prezračevanja – rekuperacijo.

Vir: Primorske novice

Bolnica Sežana je bila energetska prenovljena. Sanacija se je začela leta 2009 in bila v letu 2012 zaključena. Obsegala je zamenjavo oken, posodobitev sistema za ogrevanje, hlajenje in prezračevanje, toplotno zaščito tal, fasade ter podstrešja. Vgrajeni so bili tudi visokoselektivni sprejemniki sončne energije, zalogovniki, toplotna črpalka in plinska kondenzacijska kotla ter sistem rekuperacije. Energetska sanacija je potekala v okviru javnega razpisa »Energetska sanacija stavb pravnih oseb javnega prava s področja zdravstva, 6. RP Trajnostna raba energije, 1. PU - Energetska sanacija in trajnostna gradnja stavb«.

Vir: Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, spletna stran

Opis stanja okolja

Po podatkih javnega podjetja Kraški vodovod Sežana, d. o. o., kot pooblaščenim upravljavcem javnega vodooskrbnega sistema občin Sežana, Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Miren-Kostanjevica, se več kot 93 % prebivalstva oskrbuje z vodo iz vodnega vira v Klaričih pri Brestovici pri Komnu. Kljub velikim finančnim vlaganjem se nekatere vasi, predvsem v višje ležečih krajih na območju Brkinov in Vrhov, še vedno večinoma oskrbujejo z vodo iz lokalnih vodnih virov. Za območje Vrhov je občina Sežana v letu 2013 zgradila 5.918 m primarnega voda in 2.493 m razdelnega omrežja.

Kraški vodovod Sežana, d. o. o., ima v upravljanju:

- vodovodni sistem Brestovica, ki je predviden za nominalni pretok vode 250 l/s;
- vodovodni sistem Nanos, ki v letnih sušah upade na minimalne količine 3–6 l/s;
- povezavo z vodovodnim sistemom Ilirska Bistrica, ki lahko zagotavlja v sušnem obdobju na območje Kozine do 3 l/s;
- vodovodno povezavo z vodovodnim sistemom ACEGAS iz Trsta, ki preko mejnega prehoda Fernetiči lahko zagotovi interventno dobavo vode do 45 l/s;
- nekatere lokalne vodne vire (Barka, Branica, Štjak in Mahniči).

Poleg oskrbe z vodo skrbijo še za odvajanje in čiščenje odpadnih voda. Na obravnavanem območju so bili predvsem v občinskih središčih zgrajeni kanalizacijski sistemi. Komunalne čistilne naprave (ČN) se nahajajo v Sežani, Divači, Senožečah, Kozini in dve v Komnu (ČN Komen in ČN Štanjel - osnovna šola). Na podeželju domačini še vedno uporabljajo greznice.

Vir: Kraški vodovod

Za komunalne odpadke v vseh štirih občinah skrbi Komunalno-stanovanjsko podjetje, d. d., Sežana (skrajšano KSP, d. d.). V letu 2014 je bilo na celotnem oskrbovalnem območju zbranih 7.503.356 kg nenevarnih odpadkov, od tega je bilo 4.763.146 kg posredovanih v predelavo (63,48 %) in 2.740.210 kg odloženih. Vir: KSP Sežana

Tabela 7: Količine odpadkov v letu 2014 in primerjava s preteklim letom

Stolpec1	Leto 2013 (kg)	Leto 2014 (kg)	% povečanja oz. zmanjšanja v primerjavi z letom 2013
Vsi zbrani odpadki	7.420.302	7.503.356	1,12%
Odpadki oddani v predelavo	4.337.222	4.763.146	9,82%
Odloženi odpadki na odlagališče	3.083.080	2.740.210	-11,12%
% ločeno zbranih frakcij	58,45%	63,48%	5,03%

Vir: KSP Sežana

Iz tabele je razvidno, da smo v letu 2014 povzročili za 1,12 % več odpadkov kot v letu 2013, vendar se je povečal tudi odstotek ločeno zbranih frakcij in odstotek odpadkov, oddanih v predelavo. Leta 2014 je bilo oddanih 9,82 % več odpadkov v predelavo kot leta 2013, ločeno zbranih frakcij pa je bilo več za 5,03 %. Kot posledici obeh povečanj se je odstotek odloženih odpadkov na odlagališče leta 2014 zmanjšal za 11,12 % v primerjavi z letom 2013.

V vseh občinah je obvezno ločeno zbiranje odpadkov, ki se začne najprej doma, v gospodinjstvih. Vsako gospodinjstvo ima svoj zabojnik, ki je namenjen zbiranju ostankov komunalnih odpadkov. S 1. januarjem 2015 se je prešlo na sistem praznjenja zabojnikov iz vsakih 14 dni na 4 tedne, zaradi česar se je povečala frekvenca praznjenja zabojnikov na ekoloških otokih. Vsak ekološki otok je opremljen s šestimi zabojniki: za papir, plastično embalažo, pločevinke, stekleno embalažo, plastenke in biološke odpadke. Vsak zabojnik je tudi barvno razpoznaven in opremljen z nalepko, ki pojasnjuje, kaj se lahko odlaga in česa ne. V zadnjih letih se je število ekoloških otokov povečalo. Državni normativ, 500 oseb na ekološki otok, je še vedno precej presežen, saj je razmerje na tem območju 83 oseb na en ekološki otok. V spodnji tabeli so predstavljeni ekološki otoki po občinah.

Tabela 8: Ekološki otoki v letu 2014

Občina	Št. ekoloških otokov	Št. preb. na ekološki otok
Divača	50	79
Hrpelje-Kozina	56	76
Komen	54	65
Sežana	137	95
Skupaj:	297	83

Vir: KSP Sežana

V spodnji tabeli so prikazane količine ločeno zbranih odpadkov z ekoloških otokov. Te se iz leta v leto povečujejo, kar pomeni, da se občani z ločenim zbiranjem odpadkov resnično trudijo. Leta 2014 se je v primerjavi z letom 2013 povečala predvsem količina zbranih biološko razgradljivih kuhinjskih odpadkov, pločevink in plastične embalaže.

Kljub uspešnemu ločenemu zbiranju odpadkov, se na obravnavanem območju še vedno pojavljajo divja odlagališča, ki predstavljajo veliko nevarnost za okolje. Predvsem se pojavlja nevarnost onesnaženja podtalnih voda, ki predstavljajo na obravnavanem območju glavni vir pitne vode. Na divjih odlagališčih najdemo predvsem pohištvo, vzmetnice, belo tehniko, avtomobilske dele, gradbene odpadke (salonitne plošče) in drugo.

Tabela 9: Ločeno zbrani odpadki z ekoloških otokov, od leta 2009 do leta 2014

Vrsta odpadka	2009 (kg)	2010 (kg)	2011 (kg)	2012 (kg)	2013 (kg)	2014 (kg)
Papir	720.693	936.892	809.671	886.706	921.860	888.886
Plastična embalaža	375.430	651.840	845.310	875.580	795.710	914.800
Steklena embalaža	344.674	428.200	443.740	392.700	512.220	463.300
Pločevinke	59.390	96.130	89.600	96.480	63.160	89.560
BIO odpadki		479.060	680.260	724.060	847.640	925.320
Skupaj	1.500.187	2.592.122	2.868.581	2.975.526	3.140.590	3.281.866
% povečanja v primerjavi s preteklim letom		73 %	11 %	4 %	6 %	4 %

Vir: KSP Sežana

V vseh štirih občinah delujejo tudi zbirni centri za individualni dovoz odpadkov (kosovni, nevarni, večje količine embalaže ipd.), ki so v Sežani, Divači, Hrpeljah in Komnu.

Odlagališče za ostale odpadke, ki se nahaja zunaj naselja Sežana, v smeri Vogelj, je imelo dovoljenje za odlaganje le do konca leta 2015. Po novem letu bo treba odpadke voziti v bolj oddaljena odlagališča, kar posledično pomeni višjo ceno odvoza za občane.

GOSPODARSKI POLOŽAJ OBMOČJA LAS

Opis glavnih gospodarskih dejavnosti

V zadnjem času je prišlo do marsikateri spremembe v gospodarskem položaju območja LAS. Zaradi poslabšanja gospodarskih razmer je prišlo tudi do propada nekaterih večjih podjetij na območju, kot na primer: Kraški zidar, d. d., in AluKomen, d. o. o., ki sta bila med večjimi zaposlovalci na območju LAS. Glede na dejavnost največ zaposlujejo družbe s področja predelovalnih dejavnosti, prometa in skladiščenja, trgovinske dejavnosti, gradbeništvo ter gostinstvo. Glede na ustvarjene prihodke je

najpomembnejše področje trgovine, vzdrževanja in popravil motornih vozil, sledi mu področje predelovalne dejavnosti.

Neto dodana vrednost se je v letu 2014 najbolj povečala v občini Hrpelje-Kozina, in sicer za 20 %.

Vir: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES)

Stanje na področju gospodarstva

Na območju LAS Krasa in Brkinov je bilo po podatkih SURS v letu 2014 registriranih 2.582 podjetij. Gre za skupno število registriranih pravnih ali fizičnih oseb, ki so med letom izkazale prihodek ali zaposlene osebe oziroma osebe, ki so v delovnem razmerju. V tabeli 10 je prikazano število podjetij, število zaposlenih in prihodek od prodaje, po občinah, v letih od 2008 do 2014.

Tabela 10: Število podjetij po občinah na območju LAS Krasa in Brkinov, od leta 2008 do leta 2014

Leto	Občina	Št. podjetij	Št. zaposlenih	Prihodek (v 000 EUR)
2008	Divača	233	549	29.570
	Hrpelje - Kozina	327	1.469	172.229
	Komen	218	723	52.863
	Sežana	1.261	5.523	632.702
Skupaj		2.039	8.264	887.364
2009	Divača	247	553	28.127
	Hrpelje - Kozina	350	1.410	132.335
	Komen	223	679	46.311
	Sežana	1.323	5.470	525.233
Skupaj		2.143	8.112	732.006
2010	Divača	271	526	26.492
	Hrpelje - Kozina	363	1.374	120.412
	Komen	218	648	40.792
	Sežana	1.347	5.488	533.984
Skupaj		2.199	8.036	721.680
2011	Divača	281	539	31.798
	Hrpelje - Kozina	373	1.338	135.932
	Komen	236	652	41.408
	Sežana	1.363	5.241	563.649
Skupaj		2.253	7.770	772.787
2012	Divača	285	510	33.011
	Hrpelje - Kozina	386	1.238	136.041
	Komen	244	652	39.126
	Sežana	1.428	5.322	478.948
Skupaj		2.343	7.722	687.126
2013	Divača	296	519	44.325
	Hrpelje - Kozina	408	1.246	104.063
	Komen	267	634	36.278
	Sežana	1.540	4.912	460.380
Skupaj				
2014	Divača	316	540	52.722
	Hrpelje - Kozina	416	1.247	120.101
	Komen	280	600	37.204
	Sežana	1.570	4.890	489.683
Skupaj		2582	7.277	699.710

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Gospodarske družbe

V občinah na območju LAS Krasa in Brkinov je po podatkih Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju: AJPES) v letu 2014 delovalo 727 gospodarskih družb.

Tabela 11: Podatki o številu gospodarskih družb po občinah na območju LAS Krasa in Brkinov, od leta 2008 do leta 2014

Občina	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Divača	45	51	55	56	54	56	61
Hrpelje-Kozina	90	95	107	116	121	127	119
Komen	37	38	42	47	51	55	59
Sežana	405	417	427	440	466	497	488
Skupaj:	577	601	631	659	692	735	727

Vir: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES)

Tabela 12: Število zaposlenih v gospodarskih družbah po občinah na območju LAS Krasa in Brkinov, od leta 2008 do leta 2014

Občina	2008	2009	Indeks		Indeks		Indeks		Indeks		Indeks		
			2009 /2008	2010 /2009	2010 /2009	2011 /2010	2011 /2010	2012 /2011	2012 /2011	2013 /2012	2013 /2012	2014 /2013	2014 /2013
Divača	173	159	91,9	138	86,8	135	97,8	88	65,2	98	111,4	99	101,0
Hrpelje Kozina	839	827	98,6	805	97,3	679	84,3	677	99,7	683	100,9	707	103,5
Komen	379	325	85,8	309	95,1	310	100,3	294	94,8	241	82,0	247	102,5
Sežana	2.849	2.760	96,9	2.682	97,2	2.610	97,3	2.223	85,2	2.065	92,9	2.122	102,8
Skupaj	4.240	4.071		3.934		3.734		3.282		3.087		3.175	

Vir: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES)

V tabeli 12 so prikazani podatki o gibanju števila zaposlenih v gospodarskih družbah na območju LAS Krasa in Brkinov v letih od 2008 do 2014. Iz tabele je mogoče ugotoviti, da se je število zaposlenih v gospodarskih družbah, v letih od 2008 do 2013, zmanjšalo v vseh štirih občinah. Rezultat zmanjšanja števila zaposlenih v gospodarskih družbah lahko pripišemo posledici gospodarske krize. Leta 2014 pa se je spet povečalo.

Izmed vseh štirih občin je največje zmanjšanje zaposlenih v gospodarskih družbah zaznati v občini Divača v letu 2012, saj se je delež zaposlenih v primerjavi z letom 2011 zmanjšal za 34,8 %. Občina Hrpelje-Kozina je najnižjo zaposlenost v gospodarskih družbah beležila v letu 2011, in sicer se je delež zaposlenih v gospodarskih družbah v primerjavi z letom 2010 zmanjšal za 15,7 %. Občina Sežana je največje zmanjšanje števila zaposlenih dosegla v letu 2012, in sicer se je število zaposlenih v gospodarskih družbah v primerjavi z letom 2011 zmanjšalo za 14,8 %. Zmanjšanje zaposlenih v občini Sežana v letu 2012 gre pripisati posledici gradbenega podjetja Kraški zidar, d. d., ki je šlo v stečaj. Občina Komen je največjo znižanje zaposlenih v gospodarskih družbah beležila v letu 2013. Delež zaposlenih v gospodarskih družbah se je v primerjavi z letom 2012 zmanjšal za 18 %, kar je posledica zaprtja podjetja AluKomen, d. o. o., ki je šlo v stečaj. Ostale občine, Sežana, Hrpelje-Kozina in Divača, so v letu 2013 v primerjavi z letom 2012 že beležile večjo zaposlenost v gospodarskih družbah.

Poslovni izid gospodarskih družb: osnovni podatki o poslovnem izidu družb v občinah Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Sežana so prikazani v tabeli 13.

Tabela 13: Podatki o poslovanju gospodarskih družb, od leta 2008 do leta 2014

Leto	Občina	PRIHODKI		ODHODKI	
		Znesek v 000 EUR	delež v %	Znesek v 000 EUR	delež v %
2008	Divača	15.254	2,00	14.993	2,00
	Hrpelje - Kozina	155.968	20,40	148.179	20,00
	Komen	39.900	5,20	39.398	5,30
	Sežana	552.623	72,40	538.349	72,70
Skupaj		763.745	100,00	740.919	100,00
2009	Divača	15.722	2,60	15.557	2,60
	Hrpelje - Kozina	118.630	19,50	118.136	19,70
	Komen	32.968	5,40	32.982	5,50
	Sežana	441.178	72,50	433.189	72,20

Skupaj 2010		608.498	100,00	599.864	100,00
	Divača	14.002	2,40	14.473	2,50
	Hrpelje - Kozina	108.449	18,30	109.965	18,90
	Komen	30.242	5,10	30.211	5,20
Skupaj 2011	Sežana	438.535	74,20	426.544	73,40
		591.228	100,00	581.193	100,00
	Divača	20.005	3,10	20.645	3,10
	Hrpelje - Kozina	115.503	17,60	114.654	17,30
Skupaj 2012	Komen	28.670	4,40	31.066	4,70
	Sežana	491.450	74,90	495.943	74,90
		655.628	100,00	662.308	100,00
	Divača	19.155	3,90	18.509	3,70
Skupaj 2013	Hrpelje - Kozina	83.607	17,10	91.445	18,50
	Komen	26.403	5,40	29.643	6,00
	Sežana	358.629	73,60	355.487	71,80
		487.794	100,00	495.084	100,00
Skupaj 2014	Divača	29.072	5,80	26.977	5,50
	Hrpelje - Kozina	86.145	17,20	85.421	17,40
	Komen	21.408	4,30	22.528	4,60
	Sežana	364.412	72,70	355.318	72,50
Skupaj	550.129	100	549.893	100	

Vir: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPEŠ)

Samostojni podjetniki

Po podatkih Ajpesa je bilo na območju LAS Krasa in Brkinov v letu 2014 registriranih 995 samostojnih podjetnikov. V tabeli 14 je prikazano število registriranih samostojnih podjetnikov v letih od 2008 do 2014, po posamezni občini na območju LAS Krasa in Brkinov.

Tabela 14: Podatki o številu samostojnih podjetnikov po občinah na območju LAS Krasa in Brkinov, od leta 2008 do leta 2014

Občina	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Divača	120	136	137	151	151	155	142
Hrpelje-Kozina	185	183	187	192	186	180	163
Komen	136	130	131	131	126	126	116
Sežana	623	627	639	656	656	660	574
Skupaj:	1.064	1.076	1.094	1.130	1.119	1.121	995

Vir: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPEŠ)

Iz tabele je razvidno, da je število registriranih samostojnih podjetnikov skupaj v vseh štirih občinah v letih od 2008 do 2011 naraščalo. V letu 2012 se je število registriranih samostojnih podjetnikov skupaj v primerjavi z letom 2011 zmanjšalo za 1 %, v letu 2013 v primerjavi z letom 2012 pa se je število samostojnih podjetnikov skupaj povečalo za 0,2 %. Leta 2014 se je njihovo število ponovno zmanjšalo, in sicer za 12,66 % v primerjavi z letom 2013.

Tabela 15: Število zaposlenih pri samostojnih podjetnikih po občinah na območju LAS Krasa in Brkinov, od leta 2008 do leta 2014

Občina	2008	2009	Indeks 2009 /2008	20 10	Indeks 2010 /2009	20 11	Indeks 2011 /2010	20 12	Indeks 2012 /2011	20 13	Indeks 2013 /2012	20 14	Indeks 2014 /2013
Divača	123	131	106,5	102	77,9	99	97,1	98	99,0	95	96,9	90	94,7
Hrpelje - Kozina	279	229	82,1	222	96,9	203	91,4	172	84,7	155	90,1	132	85,2
Komen	119	109	91,6	98	89,9	96	98,0	77	80,2	76	98,7	75	98,7
Sežana	598	568	95,0	513	90,3	484	94,3	437	90,3	397	90,8	407	102,5
Skupaj	1.119	1.037	935	882	784	723	704						

Vir: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPEŠ)

V tabeli 15 so prikazani podatki o gibanju števila zaposlenih pri samostojnih podjetnikih na območju LAS Krasa in Brkinov v letih od 2008 do 2014. Iz tabele je moč ugotoviti, da se je število zaposlenih skupaj pri samostojnih podjetnikih v vseh štirih občinah v letih od 2008 do 2013 vsako leto zmanjševalo. Leta 2014 se je število zaposlenih zmanjšalo v vseh občinah, razen v občini Sežana, kjer se je nekoliko povečalo.

Koeficient razvitosti občin na območju LAS Krasa in Brkinov

Zakon o financiranju občin (v nadaljevanju ZFO-1), objavljen v Uradnem listu RS, št. 123/06, 101/07–odl. US in 57/08, v 24. členu določa, da razvitost občin kot merilo za sofinanciranje investicij občin določi ministrstvo, pristojno za finance, na podlagi metodologije, ki jo določi vlada z uredbo. Vlada Uredbo o metodologiji za določitev razvitosti občin sprejme na seji za določeno obdobje. V preteklem obdobju od leta 2009 do leta 2014 je bila Uredba sprejeta za obdobje dveh let, v letu 2014 pa je bila sprejeta Uredba za enoletno obdobje, in sicer za leto 2015.

V tabeli 16 je prikazan koeficient razvitosti in obseg sofinanciranja investicij iz državnega proračuna skladno s 24. a členom ZFO-1, po posamezni občini na območju LAS Krasa in Brkinov, v letih od 2009 do 2015.

Tabela 16: Koeficient razvitosti občin na območju LAS Krasa in Brkinov

Občina	Koeficient razvitosti občin 2009		Obseg sof. investicij iz DP (ZFO) v občin 2009		Koeficient razvitosti občin 2011		Obseg sof. investicij iz DP (ZFO) v občin 2011		Koeficient razvitosti občin 2013		Obseg sof. investicij iz DP (ZFO) v občin 2013		Koeficient razvitosti občin 2015		Obseg sof. investicij iz DP (ZFO) v občin 2015	
	/2010	%		%	/2012	%		%	/2014	%		%		%		%
Divača	0,95		90		0,97		90		0,98		90		0,98		90	
Hrpelje - Kozina	0,94		90		0,97		90		0,98		90		0,96		90	
Komen	0,81		100		0,81		100		0,8		100		0,78		100	
Sežana	1,09		80		1,12		70		1,11		70		1,02		80	

Vir: Ministrstvo za finance RS (MF)

Stopnja brezposelnosti na območju LAS

V obravnavani regiji je prisotna relativno visoka stopnja registrirane brezposelnosti, ki pa je nižja od stopnje registrirane brezposelnosti v Sloveniji. Višjo stopnjo brezposelnosti beležimo predvsem v zadnjih dveh letih, medtem ko je bila v prejšnjih letih stopnja registrirane brezposelnosti nižja. Podatki SURS-a kažejo, da se je ta v vseh štirih občinah vsako leto še povečala, le leta 2014 je zaznati minimalni upad. Leta 2014 je tako brezposelnost na območju v povprečju znašala 11,18 %, v Sloveniji pa 13,1 %. V Divači se je od leta 2008 do leta 2014 povečala za 196,97 %, v občini Hrpelje-Kozina za 133,33 %, Komnu za 182,93 %, Sežani pa za 255,88 %. Prvo večje povečanje je bilo zaznati leta 2008, ko se je začela gospodarska kriza v Sloveniji. Določen vpliv na povečanje brezposelnosti pa imata še stečaj Kraškega zidarja, d. d., in AluKomen, d. o. o.

Tabela 17: Stopnja registrirane brezposelnosti, od leta 2008 do leta 2014

Občina/Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Divača	3,3	5,8	6,8	7,8	8,7	9,9	9,8
Hrpelje-Kozina	4,8	6,1	7,4	8,7	10,7	11,4	11,2
Komen	4,1	7,0	8,3	8,9	10,5	11,5	11,6
Sežana	3,4	5,3	6,9	8,6	10,2	12,4	12,1
Slovenija	6,7	9,1	10,7	11,8	12	13,1	13,1

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Tabela 18: Stopnja registrirane brezposelnosti po starostnih skupinah po občinah leta 2008 in 2014

Starostna skupina	2008				2014			
	15-24	15-29	25-49	50+	15-24	15-29	25-49	50+
Divača	2,6	3	2,6	5,6	14,8	14,4	8,9	11,6
Hrpelje - Kozina	6,4	4,6	3,2	9,8	12,7	15,4	8,9	16,7
Komen	4,5	4,2	2,6	8,8	27,5	19,5	9,4	15,1
Sežana	3,7	4,1	2,3	6,6	24,3	19	10,3	15,1
SLOVENIJA	12,7	9,3	5	10,5	31	22,5	11,2	15,4

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Podatki SURS-a kažejo, da je na celotnem območju večja brezposelnost žensk od moških. Ta se je od leta 2008 do leta 2014 v občini Divača povečala za 185,71 %, v občini Hrpelje-Kozina za 71,83 %, Komnu za 157,89 % in Sežani za 167,35 %. V občini Sežana lahko pripišemo povečanje števila moških brezposelnih v letu 2013 stečaju podjetja Kraški zidar, d. d.

Po podatkih SURS-a se je stopnja registrirane brezposelnosti, od leta 2008 do leta 2014, v vseh starostnih skupinah, v vseh štirih občinah, občutno povečala. Povečanje je bilo povsod največje v starostni skupini 15-24 let, razen v občini Hrpelje-Kozina, kjer se je brezposelnost najbolj povečala v starostni skupini 15-29 let. Najmanj pa se je stopnja registrirane brezposelnosti zvišala v starostni skupini 50 let ali več. Ravno tako se je občutno povečala (v vseh štirih občinah) tudi stopnja registrirane dolgotrajne brezposelnosti (več kot eno leto) in zelo dolgotrajne brezposelnosti (več kot dve leti).

Za območje LAS Krasa in Brkinov je značilna visoka stopnja delovne migracije. Večina zaposlenih dnevno migrira iz podeželja v najbližja večja gospodarska središča.

Tabela 19: Medobčinski delovni migranti po občini prebivališča, od leta 2008 do leta 2014

Občina/Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Divača	1.240	1.153	1.131	1.219	1.128	1.136	1.158
Hrpelje-Kozina	1.079	1.085	1.090	1.102	1.029	1.027	1.069
Komen	960	968	957	980	914	883	915
Sežana	2.143	1.995	1.914	1.986	1.899	1.877	1.910

Vir: Statistični urad RS (SURS)

DEMOGRAFSKE IN SOCIOLOŠKE ZNAČILNOSTI NA OBMOČJU LAS

Število in gostota prebivalcev na obravnavanem območju

Na območju LAS Krasa in Brkinov, ki spada v obalno-kraško regijo, živi 24.845 prebivalcev. Najmanjša občina, z najmanjšim številom prebivalcev, je občina Komen, sledita ji občini Divača in Hrpelje-Kozina. Občina Sežana je največja občina območja, Sežana pa največje naselje na območju. Kraji z močnejšim nazadovanjem števila prebivalcev so v najbolj kmetijskem predelu, na območju Vrhov, Brkinov, Vremske doline in Čičarije. Vzroke za takšno stanje lahko iščemo v prometni oddaljenosti in slabih povezavah z večjimi kraji oziroma mesti, oddaljenosti delovnih mest ter zaradi odseljevanja neugodni starostni sestavi prebivalstva.

Tabela 20: Gostota naseljenosti po občinah, od leta 2011 do leta 2014

Občina	2011	2012	2013	2014
Divača	26,7	27,0	26,9	27,1
Hrpelje-Kozina	21,5	21,8	22,1	21,9
Komen	34,4	34,7	34,5	34,6
Sežana	59,3	60,2	60,0	60,2

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Podatki SURS-a o gostoti naseljenosti kažejo, da se je ta od leta 2011 do leta 2014 povsod povečala, le v občini Komen se je zmanjšala za 0,29 %. Najmanjšo gostoto naseljenosti ima občina Hrpelje-Kozina (21,9 prebivalca na km²), največjo pa občina Sežana (60,2 prebivalca na km²). Gostota naseljenosti za celotno območje je 37,64 prebivalca na km².

Tabela 21: Povprečna starost in delež prebivalcev po posameznih starostnih skupinah, od leta 2011 do leta 2014

Občina	Kategorija	2011	2012	2013	2014
Divača	Delež prebivalcev, starih 0–14 let (%)	12,2	12,0	12,8	13,0
	Delež prebivalcev, starih 65 let ali več (%)	16,0	16,5	17,0	17,6
	Indeks staranja	131,3	138,3	132,9	135,4
	Povprečna starost (leta)	43,3	43,6	43,7	44,0
Hrpelje-Kozina	Delež prebivalcev, starih 0–14 let (%)	12,5	12,8	13,2	13,6
	Delež prebivalcev, starih 65 let ali več (%)	16,9	17,3	18,0	18,2
	Indeks staranja	135,8	135,6	135,9	133,8
	Povprečna starost (leta)	43,4	43,4	43,7	43,9
Komen	Delež prebivalcev, starih 0–14 let (%)	13,1	13,4	13,7	13,8
	Delež prebivalcev, starih 65 let ali več (%)	17,9	18,6	19,2	19,4
	Indeks staranja	136,1	138,7	139,6	140,1
	Povprečna starost (leta)	43,7	43,9	44,1	44,4

Sežana	Delež prebivalcev, starih 0–14 let (%)	12,8	13,2	13,4	13,6
	Delež prebivalcev, starih 65 let ali več (%)	17,3	17,8	18,3	18,8
	Indeks staranja	135,6	134,3	136,9	138,4
	Povprečna starost (leta)	43,5	43,5	43,9	44,2
Slovenija	Delež prebivalcev, starih 0–14 let (%)	14,2	14,4	14,5	14,7
	Delež prebivalcev, starih 65 let ali več (%)	16,6	17,0	17,3	17,7
	Indeks staranja	116,8	118,0	118,9	120,5
	Povprečna starost (leta)	41,8	42,0	42,2	42,4

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Zgornja tabela prikazuje podatke glede deleža prebivalcev starih 0–14 let ter 65 let ali več, povprečne starosti ter indeksa staranja prebivalstva, ki je razmerje med prebivalstvom, starim nad 65 let v primerjavi s številom prebivalstva starih do 14 let. Vse štiri občine imajo neugoden indeks staranja prebivalstva. Če gledamo leto 2014 je v občini Divača delež mladih do 14 let 13,6-odstoten, v občini Hrpelje-Kozina 13,6-odstoten, Komnu 13,8-odstoten in Sežani 13,6-odstoten. Delež starejših od 65 let pa je v Divači 17,6-odstoten, občini Hrpelje-Kozina 18,2-odstoten, Komnu 19,4-odstoten in Sežani 18,8-odstoten. Iz podatkov vidimo, da je največji delež obeh starostnih skupin v občini Komen, najmanjši pa v občini Divača. Prav tako je v občini Komen tudi najvišja povprečna starost, ki znaša 44,4 leta, medtem ko je v Divači 44 let, v občini Hrpelje-Kozina 43,9 leta in Sežani 44,2 leta.

Gibanje števila prebivalstva na območju LAS v zadnjih desetih letih

Zaradi spremembe metodologije v letu 2008 in dejstva, da v prejšnjem programskem obdobju 2007–2013 občine Komen ni bilo v LAS Krasa in Brkinov, smo primerjali gibanje prebivalstva v letih 2008 do 2014.

Po podatkih SURS-a število prebivalstva na obravnavanem območju od leta 2008 dalje narašča. V vseh občinah je zaslediti trend rasti, z izjemo občine Divača v letu 2011 ter občine Hrpelje-Kozina v letih 2013 in 2014, ko je zaznan majhen upad. V občini Divača se je leta 2014, v primerjavi z letom 2008, povečalo število prebivalcev za 2,91 %, v občini Hrpelje-Kozina za 3,44 %, v občini Komen za 0,86 % in občini Sežana za 3,32 %. Iz podatkov sledi, da se je število prebivalcev najbolj povečalo v občini Hrpelje-Kozina, najmanj pa v občini Komen.

Tabela 22: Število prebivalcev po občinah, od leta 2004 do leta 2014

Občina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Divača	3.911	3.834	3.921	3.871	3.843	3.857	3.900	3.889	3.907	3.944	3.955
Hrpelje-Kozina	4.135	4.084	4.028	4.121	4.126	4.161	4.187	4.256	4.286	4.276	4.268
Komen	np	np	np	np	3.489	3.510	3.544	3.547	3.555	3.564	3.519
Sežana	12.001	12.002	12.193	12.470	12.682	12.828	12.883	12.959	13.048	13.050	13.103
Skupaj:					24.140	24.356	24.514	24.651	24.796	24.834	24.845

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Tabela 23: Naravno gibanje prebivalstva, v letih 2008 in 2014

Občina	2008			2014		
	Živorajeni	Umrli	Naravni prirast	Živorajeni	Umrli	Naravni prirast
Divača	45	27	18	37	31	6
Hrpelje-Kozina	46	34	12	47	33	14
Komen	37	29	8	36	34	2
Sežana	143	139	4	119	156	-37

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Naravni prirast, ki je razlika med številom živorojenih otrok in številom umrlih, se je leta 2014, v primerjavi z letom 2008, zmanjšal, le v občini Hrpelje-Kozina se je malce povečal. V občini Sežana je bil leta 2014 celo negativen, kar pomeni, da je bilo več umrlih kot živorojenih.

Tabela 24: Selitveno gibanje prebivalstva, v letih 2008 in 2014

Občina	2008			2014		
	Priseljeni iz tujine	Odseljeni v tujino	Selitveni prirast s tujino	Priseljeni iz tujine	Odseljeni v tujino	Selitveni prirast s tujino
Divača	91	41	50	44	36	8
Hrpelje-Kozina	112	29	83	71	44	27
Komen	46	13	33	20	23	-3
Sežana	443	155	288	216	173	43

Vir: Statistični urad RS (SURS)

Selitveni prirast s tujino, ki je razlika med številom priseljenih in številom odseljenih v tujino, se je leta 2014, v primerjavi z letom 2008, v vseh štirih občinah občutno zmanjšal. V občini Komen se je leta 2014 več ljudi odselilo v tujino, kot priselilo iz tujine.

Stanje na področju izobraževanja in kulture na območju LAS

Podatki SURS-a o izobrazbeni strukturi za leto 2014 kažejo, da ima največ prebivalcev na obravnavanem območju dokončano srednjo strokovno oziroma srednjo splošno šolo. Število tistih, ki so brez izobrazbe, se iz leta v leto zmanjšuje, medtem ko se število tistih, ki imajo dokončano visokošolsko ali višješolsko izobrazbo, iz leta v leto povečuje. Je pa število teh, v primerjavi s srednješolsko izobrazbo, še vedno bistveno manjše. Mlade, izobražene kadre bo treba zadržati doma, na območju, čeprav se kaže velika težava ravno v pomanjkanju delovnih mest za visoko izobražene in tiste, ki iščejo prvo zaposlitev. Pojavlja se neskladje med iskalci zaposlitve in razpoložljivimi delovnimi mesti, zato bi bilo nujno vzpostaviti sodelovanje med različnimi institucijami ter gospodarstvom zaradi načrtovanja prihodnjih zaposlitvenih potreb. Dober način za delno rešitev tega problema je vzpostavitev štipendijske sheme, ki je bila v južnoprimorski statistični regiji vzpostavljena leta 2008. Shema naj bi mlade spodbujala in usmerjala v proces izobraževanja glede na potrebe lokalnega okolja, torej delodajalcev. Žal se je v zadnjem času število podeljenih štipendij zmanjšalo, štipendijska shema pa je trenutno brez odprtih razpisov. Občine si prizadevajo, da v okviru razpoložljivih proračunskih sredstev pospešujejo zaposlovanje, pripravništvo in samozaposlitev občanov s podelitvijo subvencij.

Kljub temu, da se izobrazbena struktura na območju izboljšuje, jo je treba še izboljšati ter spodbujati zaposlovanje in samozaposlovanje doma, v lokalnem okolju, kar bo izboljšalo tudi poselitev podeželja ter urbanih območij in obdržalo mlade doma.

Osnovne šole (v nadaljevanju: OŠ) se nahajajo v vseh večjih urbanih naseljih: Sežani, Divači, Hrpeljah in Komnu. Poleg tega ima vsaka šola še svoje podružnične šole v manjšem naselju. OŠ Divača ima dve podružnični šoli, v Vremah in Senožečah, OŠ Dutovlje v Tomaju, OŠ Sežana v Lokvi in OŠ Komen v Štanjelu.

Za otroke s posebnimi potrebami je poskrbljeno v Centru za usposabljanje Elvira Vatovec Strunjan, enoti Divača, kjer izvajajo Posebni program vzgoje in izobraževanja (PPVI). Prvega februarja, leta 2010 so bili odprti novi prostori centra. Gre za javni, vzgojno-izobraževalni zavod, ustanovljen leta 1991, ki s svojo dejavnostjo pokriva področje občin Piran, Izola, Koper, Divača, Hrpelje-Kozina, Ilirska Bistrica, Sežana in Komen. V posameznih primerih pa lahko vključuje tudi učence iz drugih občin, ko obstajajo za to socialno-pedagoški ali zdravstveni razlogi.

Vir: Center za usposabljanje Elvira Vatovec Strunjan (CUEVS)

Na obravnavanem območju deluje tudi Vrtec Sežana, ki ima sedež v Sežani, svoje enote pa razporejene po vseh štirih občinah. Vrtec ima 12 enot: Sežana, Lehte Sežana, Divača, Dutovlje, Hrpelje, Komen, Lokev, Materija, Povir, Senožeče, Štanjel in Tomaj. Pred nekaj leti je bila težava s pomanjkanjem mest v vrtcu Sežana, zato je bila leta 2011 zgrajena nova enota – Sežana Lehte. Podobno stanje je bilo tudi v Divači, zato so leta 2012 zgradili nov, nizko energetski vrtec. V Komnu je potekala dozidava in adaptacija vrtca leta 2013. Oba projekta, v Divači in Komnu, sta bila delno sofinancirana s sredstvi Evropske unije. Težava ostaja še v vrtcu Materija in vrtcu Hrpelje, kjer pa so že narejeni prvi koraki za rešitev tega problema.

V Sežani deluje Šolski center Srečka Kosovela Sežana, ki ima dve organizacijski enoti: Gimnazija in ekonomska šola, kjer poteka srednješolsko izobraževanje, ter Višja strokovna šola, kjer poteka višješolsko izobraževanje. V okviru enote Gimnazija in ekonomska šola izvajajo tri srednješolske programe, in sicer: splošna gimnazija, ekonomski tehnik in aranžerski tehnik. V okviru Višje strokovne šole, ki ima svoje prostore v Poslovno-inovacijskem centru Sežana, pa izvajajo dva programa: Fotografija in Oblikovanje materialov.

Vir: Šolski center Srečka Kosovela Sežana

Visokošolsko središče Sežana skrbi za zagotavljanje infrastrukturnih pogojev študijev, ki potekajo v Sežani, za podporo in pomoč Višji strokovni šoli Sežana, vodi razvoj novih študijskih programov, vzpostavlja pogoje in izvaja lastno znanstvenoraziskovalno delo in pogoje za delo in bivanje študentov. V Laboratoriju za geomagnetizem in aeronomijo izvaja razvojno-raziskovalno dejavnost na področju geomagnetizma in aeronomije, v Središču za kamen pa razvojno-tehnološko in izobraževalno dejavnost na področju kreativnih industrij.

Izobraževanje ob delu ponujata Ljudska univerza Sežana in Izobraževalni zavod Memory. Ljudska univerza ponuja srednje poklicno izobraževanje, srednje strokovno izobraževanje, poklicno tehniško

izobraževanje, poklicni tečaj (predšolska vzgoja), visokošolski strokovni program uprava, magistrski študij programa Uprava ter poklicna usposabljanja in izpopolnjevanja. Nudijo tudi različne tečaje tujih jezikov ter tečaje za prosti čas in osebnostno rast. V njihovem upravljanju je tudi Kosovelova spominska soba, kjer je predstavljenih več Kosovelovih pesniških zbirk, med drugim so pesmi odtisnjene tudi na steno sobe.

Vir: Ljudska univerza Sežana

Izobraževalni zavod Memory nudi srednješolsko in višje strokovno izobraževanje. Poleg tega nudijo različne tečaje in seminarje (jezikovni tečaj, tečaj računalništva, likovne delavnice, tečaj šivanja) ter projekte. Izvajajo tudi projektno učenje za mlajše odrasle (PUM).

Vir: Izobraževalni zavod Memory

Izobraževalne in ustvarjalne aktivnosti za mlade izvajajo tudi v Mladinskem centru Podlaga, kjer se mladi lahko zbirajo, družijo, kreativno preživljajo svoj prosti čas, uresničujejo svoje zamisli in projekte, se zabavajo ter učijo. V centru potekajo različni koncerti, gledališke predstave, potopisna predavanja, ustvarjalne delavnice, izobraževanja, razstave, tematski/filmski večeri, tečaji, delavnice, predstavitev domače klubske scene (domači ustvarjalci) ter mednarodna povezovanja.

Vir: Zavod za šport, turizem in prosti čas Sežana - MC Podlaga

Veliko otrok se v prostem času udeležuje zunaj šolskih dejavnosti, ki jih poleg športnih in kulturnih društev ponuja tudi Medobčinsko društvo prijateljev mladine iz Sežane (v nadaljevanju MDPM Sežana). Društvo sodeluje s strokovnimi službami in z vsemi vzgojno-izobraževalnimi institucijami, zavodi, društvi ter organizacijami v občinah Krasa in Brkinov, ki delujejo v dobrobit otrok, mladostnikov in njihovih družin. Vsako leto pripravijo zimsko in poletno letovanje otrok ter obisk dedka Mraza po različnih vaseh.

Vir: Medobčinsko društvo prijateljev mladine Sežana

Na področju glasbenega izobraževanja deluje Glasbena šola Sežana, ki ima organizirano izobraževanje na matični glasbeni šoli v Sežani, oddelku Divača, oddelku Hrpelje-Kozina ter podružnici Komen. V okviru šole delujeta godalni in harmonikarski orkester ter trije mladinski pihalni orkestri, učenci pa lahko obiskujejo pouk klavirja, harmonike, kitare, godal, pihal, trobil in tolkal.

Vir: Glasbena šola Sežana

Pomembno vlogo na področju izobraževanja opravljajo tudi sežanski gozdarji Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS) Območne enote (OE) Sežana ter Kmetijsko-svetovalna služba Sežana. Gozdarji s svojim delovanjem osveščajo širšo javnost o naravnih vrednotah območja, Kmetijsko-svetovalna služba, ki deluje v okviru Kmetijsko-gozdarskega zavoda Nova Gorica, pa redno organizira tečaje za različne kmetijske dejavnosti

Vir: Zavod za gozdove Slovenije (ZGS)

Kontinuirano delo na področju raziskovanja in izobraževanja, pa tudi na področju osveščanja širše javnosti o lepotah in vrednotah kraškega sveta, opravljajo v Parku Škocjanske jame, kjer se vključujejo v različne projekte in sodelujejo z različnimi Fakultetami Univerze v Ljubljani, kot tudi v lokalnih jamarskih društvih, ki pokrivajo celotno regijsko območje. Med aktivnosti slednjih sodijo raziskovanje in monitoring kraškega podzemlja, jamarska šola in tečaji, urejanje izobraževalnih krasoslovnih učnih poti, organizacija oziroma vodenje čistilnih akcij onesnaženih jam v sodelovanju z ostalimi lokalnimi društvi ter drugimi akterji.

Na obravnavanem območju je kulturi namenjenih več objektov, ki so praviloma v občinskih središčih. V posameznih naseljih so še vaški kulturni domovi, ki so namenjeni kulturnim dejavnostim in kjer potekajo različne prireditve, predvsem ob večjih praznikih ali občinskih dogodkih. Poklicnih igralskih skupin na tem območju ni, je pa zato močno razširjeno ljubiteljsko kulturno udejstvovanje, zlasti v različnih pevskih zborih, orkestrih, gledaliških in plesnih skupinah, pripravljajo pa tudi številne razstave. Društva si prizadevajo kulturno izobraževati in osveščati ljudi ter ohraniti in popularizirati kulturno izročilo.

Na območju LAS Krasa in Brkinov je registriranih veliko društev, ki pomembno vplivajo na razvoj. Po podatkih Ajpesa jih je v občini Divača 41, občini Hrpelje-Kozina 47, občini Komen 40, občini Sežana pa 161. Društva pokrivajo različna področja delovanja. Na območju najdemo številna glasbena, kulturna, plesna, razvojna, športna, turistična, jamarska in balinarska društva, kot tudi društva s področja kmetijstva in podeželja, društva upokojencev, številne lovske družine ter prostovoljna gasilska društva. Društva so že v prejšnjem programskem obdobju, 2007–2013, imela pomembno vlogo, saj so bila pobudniki in idejni vodje ter partnerji v številnih izvedbenih projektih LAS.

Kulturni center Krasa predstavlja Kosovelov dom v Sežani, ki ima zaradi svoje geografske lege pomembno funkcijo pri zagotavljanju kulturnih dobrin prebivalcem Krasa in Brkinov. V prvi vrsti ponuja najrazličnejše kulturne prireditve, omogoča poslovne in turistične storitve, nudi koncertno in gledališko dejavnost, filmske predstave, razstavno ter večpredstavnostno dejavnost, možnost prirejanja kongresnih dogodkov in drugih prireditev. Poleti aktivno sodelujejo pri izvedbi festivala Mladifest, sodelujejo pri mednarodnem literarnem festivalu Vilenica in Festivalu otroške popevke Brinjevka.

Vir: Kosovelov dom Sežana

Poleg Kosovelovega doma so na območju LAS Krasa in Brkinov kulturi namenjeni še nekateri drugi objekti. V Divači se nahaja Muzej slovenskih filmskih igralcev, ki je dobil svoj prostor v prenovljeni Škrateljnovi domačiji. V muzeju domuje stalna razstava, posvečena prvi slovenski filmski igralki Itri Rini (rojena kot Ida Kravanja), ki je zaslovela kot zvezda evropskega nemega filma. V Divači je bila za namen kulturnih dejavnosti obnovljena tudi stara osnovna šola, v Senožečah pa dvorana Rudolfa Cvetka. Manjša kulturna domova se nahajata še v Komnu in Kobjeglavi, vendar sta namenjena bolj vaškim in občinskim praznovanjem. Pomembna je še Štrekljeva domačija v Gorjanskem, kjer se nahajata spominska soba dr. Karla Štreklja in stalna razstava o prvi svetovni vojni. Vsako leto tu poteka še podelitev literarnih nagrad – Štrekljeva nagrada.

Za kulturo je velikega pomena tudi Kosovelova knjižnica, ki ima tri podružnice: v Divači, Kozini in Komnu. Knjižnica, poleg izposoje knjig in CD/DVD-jev, pripravlja tudi različne razstave ter srečanja s kulturnimi delavci in pravljичne ure za najmlajše. V knjižnici se nahaja tudi Kosovelova študijska soba, kjer je na ogled stalna razstava Kosovelovih del in literarnih študij ter fotografsko gradivo o pesniku. Prav tako je v njihovem upravljanju tudi Kosovelova domačija v Tomaju.

Na območju LAS Krasa in Brkinov poteka več stalnih kulturnih prireditev, ki predstavljajo pomembno promocijsko pot, saj privabljajo številne goste tudi iz drugih regij.

Za Kras in Brkine je značilna bogata kulturna dediščina, ki skupaj z naravno dediščino predstavlja tudi dober ekonomski vir. Kobilarna Lipica s 435-letno tradicijo vzreje plemenskih konj lipancev, Škocjanske jame, kot edine v Sloveniji na seznamu svetovne naravne in kulturne dediščine Unesco, in staro jedro Štanjela, kot najbolj ohranjena tradicionalna kraška arhitektura, so trije nosilni stebri razvoja kraškega turizma. V okviru kobilarne je na ogled tudi Černigojeva galerija, kjer je na ogled preko 1.400 del znamenitega umetnika. Poleg treh glavnih območij pa obstajajo še številne druge znamenitosti, kot so cerkve, stara vojaška pokopališča in številne druge zanimivosti, ki pa so premalo ovrednotene ter vključene v celotno turistično ponudbo.

ŠTANJEL

Turistično središče Komenskega Krasa predstavlja Štanjel, srednjeveško mestece z gradom. Njegova značilnost so ozke ulice s kamnitimi hišami, terasasto razporejenimi okoli cerkve. Grad je bil med 2. svetovno vojno delno porušen, po drugi svetovni vojni pa so ga začeli prenavljati. V prenovljeni polovici gradu so uredili zbirko del Lojzeta Spacala. Poseben pečat kraju je dal tudi svetovno priznani arhitekt Maks Fabiani, ki je po naročilu svojega nečaka, tržaškega zdravnika Enrica Ferrarija, pod obrambnim zidom naselja uredil obsežen park – Ferrarijev vrt. V Štanjelu se nahajata še kraška hiša in cerkev Sv. Danijela z značilnim limonastim zvonikom.

LIPICA

Lipica, ki je od leta 1996 razglašena za kulturni spomenik, je pomembno konjeniško središče na kraški planoti. Njena osrednja znamenitost je kobilarna z več kot 400-letno tradicijo, kjer poteka vzreja svetovno znanih konjev – lipancev. V sklopu njihove turistične ponudbe nudijo ogled kobilarne, šolo jahanja, ogled klasične šole jahanja, vožnjo s kočijo, golf, lokostrelstvo ter organizacijo poroke in poslovnih dogodkov. V Lipici najdemo tudi muzej lipicanca – Lipikum in Galerijo Avgusta Černigoja.

PARK ŠKOCJANSKE JAME

Regijski park Škocjanske jame je bil ustanovljen leta 1996 in je zaradi svoje edinstvene naravne ter kulturne dediščine od leta 1986 vpisan v seznam svetovne dediščine pri Unescu. Park je vključen tudi v Unescov medvladni raziskovalni program Človek in biosfera (MAB), ki združuje biosferna območja po vsem svetu. Skupaj s spletom jam, udornih dolin in posameznih naravnih spomenikov tvori regijski park tipično kraško «arhitekturo». Enkratna zastopanost rastlinstva in živalstva, združenega v izjemnem sožitju na izredno majhnem področju, pomeni, da je to območje zelo pestro in hkrati ranljivo.

V okviru parka je na ogled še etnološka zbirka v Jakopinovem skednju, krasoslovna zbirka v Jurjevem skednju ter biološke, geološke in arheološke zbirke v naravoslovno-učnem centru na Delezovi domačiji. Omeniti velja tudi promocijsko kongresni center Pr Nanetovh, ki je svoj prostor našel v obnovljenem kulturnem spomeniku v Matavunu.

VILENICA

Jama Vilenica pri Lokvi, ki je dolga okoli 1.300 m, je najstarejša turistična jama v Evropi, saj ima vodene ogledne že od leta 1633. Do sredine 19. stoletja je slovela kot najlepša, največja in najbolj obiskana jama matičnega Krasa. Kasneje je zaradi novih odkritij v Postojnski jami počasi začela toniti v pozabo. Od leta 1836 lokavska skupnost ni več organizirala jamskih obiskov, ponovno pa je zaživela leta 1963, ko je skrb zanjo prevzelo Jamarsko društvo Sežana. V Vilenici vsako leto poteka Mednarodni literarni festival Vilenica, kjer gre za srečanje pesnikov, pisateljev, dramatikov in esejistov iz Srednje Evrope. Osrednji dogodek festivala je podelitev mednarodne literarne nagrade Vilenica, ki jo podelijo avtorju za vrhunske dosežke na področju literarnega ustvarjanja in esejistike.

BOTANIČNI PARK

Občina Sežana ima v lasti botanični park (upravlja ga KSP, d. d., Sežana), ki je nastal leta 1848, ko je družina Scaramanga iz Trsta od domačinov odkupila posest in na njej zgradila vilo Mirasasso (v slovenščini: občudovalec kamna). Z leti so zemljo še dokupovali in park nenehno zasajevali, tako da je ta rasel in se širil. V letu 1890 so dogradili rastlinjak, ki je nekakšna miniaturna schönbrunskega rastlinjaka pri Dunaju. V parku domuje 198 lesnatih vrst in več 100 različnih vrst eksotičnih lončnic, kar botanični park uvršča med povprečno velike dendrološke zbirke v Sloveniji. Med najlepšimi in najvrednejšimi drevesi v parku kraljujejo Sinja libanonska cedra, Kavovec in Bornmullerjeva jelka. Park je še posebej primeren za organiziranje naravoslovnih dni in poučnih ekskurzij, saj voden ogled parka vključuje še ogled multivizije o parku v multimedijem prostoru, ogled fotografske razstave parka iz časa družine Scaramanga, rastlin parka, razstavo Drevesa Krasa, Dendrološke zbirke, Geološke zbirke, zbirke Minerali v slovenskih kraških jamah, arheološke zbirke ter zbirke Dinosaurji s Kozine. V parku je možna tudi poroka.

Vir: KSP Sežana

Na tem območju so tudi številne galerije in muzejske zbirke. Če izpostavimo samo nekaj večjih: Galerija grafika Avgusta Černigoja v Lipici, Galerija Lojzeta Spacala v Gradu Štanjel, Galerija Samsa v Žirjah, stalna razstava Maksa Fabianija v kvadratnem stolpu v Štanjelu ... Med muzeji na tem območju velja najprej izpostaviti Vojaški muzej Tabor v Lokvi, so pa še številni drugi. V Botaničnem parku v Sežani je postavljena geološka muzejska zbirka, na novo je odprta spominska soba Srečka Kosovela v Tomaju (poleg tiste v Sežani), v Lipici je Muzej lipicanca – Lipikum, v Lokvi razstava Radio skozi čas, Grgurjev etnološki muzej v Brestovici pri Povirju, zbirka Fosili Krasa zbiratelja Viktorja Saksida ter v Škrateljnovi domačiji v Divači Muzej slovenskih filmskih igralcev.

ŽIVI MUZEJ KRASA

Konec marca, leta 2014, je bil zaključen strateški projekt KRAS - CARSO, ki je trajal skoraj štiri leta in je bil sofinanciran v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija – Italija, 2007–2013, iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) in nacionalnih sredstev. V okviru muzeja so urejene tematske in čezmejne rekreacijske poti (kolesarske, sprehajalne in jahalne) ter označene interesne točke. Uredili so okrog 20 kilometrov poti, jih označili z usmerjevalniki in trijezičnimi informativnimi tablami (v slovenščini, italijanščini in angleščini), označili ter zavarovali so naravne znamenitosti, sanirali kal in vodnjak pri Orleku ter uredili parkirišče na vstopni točki v muzej pri Sežani. Izjemnost tega območja je tudi v tem, da je bilo skoraj pol stoletja (po drugi svetovni vojni) zaprto za prost dostop in sta zato v celoti ohranjeni nekdanja naravna ter kulturna krajina (suhi zidovi, pastirske hiške ...). Edina velika težava je zaraščanje površin zaradi opustitve nekdanje kmetijske rabe (košnje, paše).

Z Živim muzejem Krasa želi občina Sežana doseči višjo raven turizma, zato namerava v prihodnjem obdobju produkt povezati oziroma nadgraditi tudi z ureditvijo učno-rekreacijskih površin na sežanskem hribu Tabor, v okolici mesta in v drugih naseljih v občini.

Zdravstvo

Področje zdravstva na območju LAS Krasa in Brkinov pokrivata Zdravstveni dom Sežana ter Bolnica Sežana. Zdravstveni dom Sežana nudi ambulantno-dispanzersko zdravstveno varstvo z nujno pomočjo in reševalno službo ter stomatološko službo. Najbližji bolnici za vse nadaljnje preiskave in bolnišnično zdravljenje sta Splošna bolnišnica dr. Franca Derganca Šempeter ter Splošna bolnišnica Izola. Zdravstveni dom Sežana so ustanovile štiri občine: Sežana, Divača, Komen in Hrpelje-Kozina. Glavni sedež je na Partizanski cesti 24, Sežana, v ostalih občinah pa delujejo zdravstvene postaje. Te so v Hrpeljah, Divači, Komnu, Dutovljah in splošna ambulanta v Senožečah. V Sežani, Divači, Komnu in Dutovljah so tudi lekarne, ki delujejo v okviru Kraških lekarn Ilirska Bistrica. Lekarna je tudi v Hrpeljah, vendar spada pod okrilje Obalnih lekarn Koper.

V Sežani se nahaja tudi Bolnišnica za zdravljenje in rehabilitacijo kroničnih pljučnih bolnikov in podaljšano bolnišnično nego. Njihova posebnost je jamska terapija ali speleoterapija, ki se izvaja v kraški jami. Gre za način dopolnilnega zdravljenja in del rehabilitacijske obravnave pljučnih bolnikov, predvsem z bronhialno astmo ter kroničnim obstruktivnim bronhitisom.

Socialno varstvo in skrb za ostarele

Na obravnavanem območju v okviru socialnega varstva in skrbi za ostarele delujejo Center za socialno delo Sežana, Varstveno-delovni center Sežana, Dom upokojencev Sežana in Socialno-varstveni zavod Dutovlje. Poleg teh deluje v Štorjah še Društvo za duševno zdravje in kreativno preživljanje prostega časa »VEZI«, ki ima izpostavi še v Štanjelu ter Divači. Društvo deluje v javnem interesu in ima zaradi humanitarne dejavnosti, ki jo opravlja na področju socialnega varstva, podeljen status humanitarne organizacije pri Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve RS. Društvo »VEZI« je tudi ustanovitelj socialnega podjetja Brinjevka, d. o. o., so. p.

Na območju Krasa deluje tudi Regijska varna hiša Kras, ki je namenjena ženskam z ali brez otrok, ki se morajo zaradi nasilja (psihično, fizično, spolno, ekonomsko ...) odmakniti od doma. Medse sprejmejo tudi otroke, mlajše od 15 let. Zaradi varnosti je zelo pomembno, da je lokacija varne hiše tajna.

Vir: Regijska varna hiša Kras

Center za socialno delo Sežana (v nadaljevanju CSD Sežana) je osrednja izvajalska organizacija na področju socialnega varstva v Upravni enoti Sežana. Nudi različne oblike storitev (prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom, socialna preventiva), prejemke (družinski prejemki, starševsko varstvo, denarna socialna pomoč, štipendije), ureja rejništvo, posvojitve, skrbništva ter nudi pomoč odvisnim od ilegalnih drog in njihovim družinam. V okviru CSD delujeta tudi dva programa: Kakovostno staranje in sožitje generacij ter Pomoč osebam s težavami v duševnem zdravju in njihovim svojcem. Program kakovostno staranje in sožitje generacij je plod sodelovanja Društva upokojencev Sežana, CSD Sežana ter občin Sežana, Divača, Hrpelje-Kozina in Komen. Društvo upokojencev je izvedlo raziskavo z namenom, da ugotovijo potrebe starejših, ki je pokazala, da je velika težava starostnikov osamljenost in izključenost iz vsakdanjega življenja. Skupaj tako delujejo v smeri druženja in spodbujanja drugih aktivnosti, ki bi pripomogle k zmanjšanju občutka osamljenosti, zapostavljenosti ter premagovanju drugih skrbi, ki tarejo to kategorijo populacije. Drugi program, Pomoč osebam s težavami v duševnem zdravju in njihovim svojcem, je nastal leta 1993 iz potrebe po tem, da bi ljudem, ki se srečujejo s težavami v duševnem zdravju, pomagali v stiski, po odpustu iz psihiatrične bolnišnice, pri vsakdanjih opravilih, pri širjenju socialne mreže, ter svojcem, ki v družini tudi sami velikokrat doživljajo hude stiske. Leta 1996 je bila na osnovi programa ustanovljena tudi "Skupina za samopomoč svojcev", ki v sodelovanju z društvom Vezi deluje še danes.

Vir: Center za socialno delo Sežana

Socialno varstveni zavod Dutovlje (v nadaljevanju SVZ Dutovlje) izvaja institucionalno varstvo, namenjeno odraslim osebam z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju in odraslim osebam z motnjami v duševnem in/ali telesnem razvoju. Zavod izvaja storitve, ki obsegajo osnovno in socialno oskrbo ter zdravstveno varstvo. Nudijo fizioterapijo, delovno terapijo, psihosocialno pomoč, aktivno preživljanje prostega časa, vključevanje v skupnost, zaposlitev, športno rekreacijo, ustvarjalno in kulturno udeleževanje, pomoč pri urejanju osebnih zadev, urejanje stikov s svojci ter okoljem, zastopanje stanovanca in drugo. Delujejo pod okriljem matične lokacije v Dutovljah in v dislociranih enotah v Sežani (DE Sežana) ter Postojni (DE Postojna).

Vir: Socialno varstveni zavod Dutovlje

Za odrasle z motnjo v duševnem razvoju skrbi od leta 2002 še en center, in sicer Varstveno delovni center (VDC) Koper, Enota Sežana in Enota Divača. Center izvaja storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji v sedmih enotah. Dejavnosti so namenjene predvsem ohranjanju pridobljenih in širitvi novih znanj ter delovnih spretnosti, pridobivanju socialnih in delovnih navad, uresničevanju lastnih idej ter ustvarjalnosti, stimulaciji občutka koristnosti in samopotrditve, delovnemu in socialnemu udeleževanju ter vključevanju v širše socialno okolje. Velik poudarek dajejo tudi skrbi za osebno higieno in osebno urejenost ter uporabnike z učenjem, ponavljanjem in pogovori spodbujajo v skrbi zase. V VDC Koper, Enoto Sežana in Divača, je trenutno vključenih 40 uporabnic in uporabnikov z območja občin Divača, Hrpelje-Kozina in Sežana.

Uporabnikom dajejo možnost izbire tudi v storitvi zaposlitve pod posebnimi pogoji, kjer lahko izbirajo med izdelovanjem različnih izdelkov iz lastnega programa ali kooperantskimi deli (pakiranje, lepljenje, sestavljanje, zgibanje ...).

Vir: Varstveno delovni center Koper

Šport

V vseh obravnavanih občinah delujejo številna športna društva, ki imajo na voljo dokaj zadovoljivo tovrstno infrastrukturo. Največ športnih objektov je v mestu Sežana, manjše telovadnice, v sklopu šolskih objektov, pa so tudi v drugih naseljih (Divača, Hrpelje, Dutovlje in Komen).

V letu 2015 se je začela nadomestna gradnja dotrajanih tribun na nogometnem stadionu Rajka Štolfe v Sežani, kjer bo svoje prostore dobil tudi Zavod za šport, turizem in prosti čas (v nadaljevanju Zavod ŠTIP), ki je sedaj v prostorih nekdanjega gasilskega doma.

Zavod ŠTIP je bil ustanovljen za dejavnost vzdrževanja športnih, mladinskih, turističnih in drugih objektov v občini Sežana in za opravljanje interesnih dejavnosti za otroke ter mladino na območju občine Sežana. Prizadevajo si tudi za postavitev novih igral in ureditev igrišč na prostem. V okviru zavoda organizirajo najrazličnejše športne prireditve, kot npr: Kraški maraton, Tekaški pozdrav jeseni na Krasu, Cooperjev tekaški preizkus in test hoje na dva kilometra, S kolesom na teran in pršut ...

Na območju LAS Krasa in Brkinov delujejo številna športna društva ter športni klubi, ki imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju športnih aktivnosti na območju. Na območju LAS se nahaja približno 140 jam, od katerih najbolj izstopajo Škocjanske jame, Kačna jama, jama Dimnice, Divaška jama, Mejame in Brezno treh generacij, zato ne čudi dejstvo, da na območju delujejo številna jamarska društva, ki bistveno prispevajo k tovrstni športni dejavnosti.

Z vidika naravnih danosti so na Krasu dobre možnosti za kolesarjenje in pohodništvo. Na obravnavanem območju imamo označene številne kolesarske in pešpoti, vendar obstaja večna težava pri njihovem vzdrževanju ter upravljanju. Posledično prihaja do tega, da so poti neurejene in težko dostopne. Prav tako obstaja tudi več kolesarskih poti, ki niso povezane v nek skupen cilj, zato se še vedno pojavlja težnja po tem. S povezavo teh poti med seboj bi prispevali k izboljšani promociji regije kot kolesarske turistične destinacije.

Za popestritev obstajajo še številne druge možnosti rekreacije, kot na primer golf igrišče in lokostrelstvo v Lipici, balinanje skoraj v vsaki vasi, letalstvo na športnem letališču na Gabrku pri Divači, zmajarstvo na Vremščici, ribolov na reki Reki, športno plezanje v Risniku ter številne možnosti dvoranskih športov (košarka, rokomet, telovadba, fitness, aerobika, zumba, ples ipd.).

Opis ranljivih skupin

Na območju LAS Krasa in Brkinov lahko izpostavimo naslednje ranljive skupine:

- *Mladi*: Težava pri mladih (starostna skupina 15-24 let oziroma 15-29 let) se pojavlja predvsem zaradi njihove nezaposljivosti po koncu izobraževanja. Mladi tako postajajo obupani, brezvoljni, brez motivacije ali pa zaidejo na kriva pota. Prav tako se med mladimi pojavlja tudi povečano odseljevanje v tujino, z željo po boljšem življenju (beg možganov).
- *Starostniki*: Iz leta v leto se povečuje število starostnikov (starostna skupina 65 let ali več), kar predstavlja težavo ne samo na območju LAS, ampak tudi na nacionalni ravni. Težave s starostniki se pojavljajo predvsem v bolj odročnih krajih, ki so že tako demografsko bolj ogroženi. Starostniki imajo težave z mobilnostjo (neurejen javni prevoz), nimajo dostopa do osnovnih storitev, kot je na primer trgovina, in se zato čestokrat počutijo nemočne. Težava je tudi v pomanjkanju druženja s sovrstniki, kar vodi v osamljenost in izključenost iz vsakdanjega življenja.
- *Brezposelne osebe*: Pri brezposelnih so posebej izpostavljeni mladi, ki ne dobijo prve zaposlitve, in starejši od 40 oziroma 45 let, ki so postali brezposelni zaradi zaprtja številnih podjetij (Kraški zidar, AluKomen ipd.). Pogosto sta bila v istem podjetju zaposlena mož in žena, kar pomeni, da sta oba postala brezposelna. Takšne situacije vodijo do upada ekonomskega dohodka družine in posledično lahko tudi do socialnih ter duševnih stisk.
- *Druge ranljive skupine*: Tu gre za skupine oseb, ki so zaznane v manjšem obsegu, kot so na primer invalidi in osebe z duševnimi težavami.

Navedene ranljive skupine potrebujejo dobro razvito mrežo socialnih in zdravstvenih storitev.

IZKUŠNJE Z IZVAJANJEM PROGRAMA LEADER V PROGRAMSKEM OBDOBJU 2007–2013

Izkušnje s pripravo SLR v obdobju 2007–2013

Lokalna akcijska skupina (LAS) Krasa in Brkinov je bila v programskem obdobju 2007–2013 organizirana kot pogodbeno partnerstvo sestavljeno iz članov javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. Ustanovljena je bila na ustanovni skupščini LAS, dne 15. septembra 2008.

V uvajalni fazi, ki je bila predmet javnega razpisa Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, tj. sofinanciranje izdelave Razvojnih programov podeželja (RPP) in oblikovanje lokalnih akcijskih skupin (LAS), je bil pripravljen strateški elaborat – Razvojni program podeželja občin Divača, Hrpelje-

Kozina in Sežana, v katerem so bili postavljeni razvojni cilji, programi ter ukrepi za izvajanje razvojne strategije območja za programsko obdobje 2007–2013. Programski odbor je tudi sklenil, da se Lokalna akcijska skupina (LAS) oblikuje v okviru Območne razvojne agencije Krasa in Brkinov, ki naj bi LAS-u nudila vso administrativno in strokovno pomoč ter skrbela za izvajanje razvojnega programa območja.

Delo, ki je vodilo do priprave elaborata v uvajalni fazi, je potekalo tako, da je bilo izvedenih devet delavnic. Te delavnice so bile izvedene v letu 2005, v letu 2006 pa se je pri lokalnem prebivalstvu pojavila potreba po novih delavnicah in tako je izvajalec programa, ORA Krasa in Brkinov, organiziral še tri nove delavnice. Delavnice so potekale po vseh občinskih središčih, največkrat v Sežani.

Na delavnicah je bil predstavljen RPP in izdelovalo se je SWOT analize (analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti) območja glede na obravnavano tematiko. Udeleženci so bili pozvani tudi k predložitvi projektnih idej. Slednje so podali že v okviru delavnic ali pa na sedežu izvajalca programa osebno, po telefonu, elektronski ali navadni pošti, večinoma pa na pripravljenih obrazcih.

Izdelava elaborata januar - oktober 2006:

V začetku leta 2006 so bile pregledane izdelane SWOT analize iz posameznih delavnic ter nato pripravljena skupna SWOT analiza. V pripravi je bil skupen nabor projektnih idej. Zasnovana je bila celotna vsebina elaborata. Pričelo se je s pripravljanjem analize stanja območja po posameznih vsebinah. Vseskozi so bili objavljani članki o RPP v občinskih glasilih in na internetni strani ORA Krasa in Brkinov, v katerih so bili tudi pozivi prebivalstvu k oddaji projektnih idej. Sproti se je sestajal tudi širši programski odbor, kjer so pregledovali opravljeno delo na področju priprav RPP ter nabor projektov. V mesecu juniju, leta 2006, se je začela zasnova ukrepov s cilji, programi in kazalniki.

Delo je pregledovala tudi ožja delovna skupina, ki je s strokovnega vidika skrbela za pripravo elaborata. V njeni sestavi so bili predstavnik prijavitelja, predstavnik izvajalca in predstavnik območne Kmetijske svetovalne službe.

Javna predstavitev aktivnosti 2005–2006:

Članki o pripravi RPP so bili objavljeni v občinskih glasilih vseh treh občin in na internetni strani ORA Krasa in Brkinov. V njih je bilo opisano in pojasnjeno, zakaj se pripravlja RPP, hkrati je bil objavljen tudi poziv prebivalstvu k oddaji projektnih idej za pripravo RPP. Predstavitve programa so potekale tudi prek delavnic, s pomočjo letakov Kmetijske svetovalne službe in regijskega časopisa Primorske novice.

Opis in možnosti izrabe obstoječih razvojnih struktur na opredeljenem območju

Izkušnje, ki smo jih pridobili v programskem obdobju 2007–2013, so skupaj s partnerskimi sodelovanji dobra podlaga za uspešno delo tudi v prihodnje. Tako pri pripravi SLR kot tudi pri uresničevanju ciljev se bomo opirali na znanje in izkušnje, pridobljene v prejšnjem finančnem obdobju, kot tudi na sodelovanje institucij, ki delujejo na tem območju.

Na območju delujejo številne razvojne strukture, ki so bile v preteklosti in bodo tudi v prihodnje imele ključno vlogo tako pri pripravi razvojnih strategij kot pri izvajanju projektov na območju LAS. Ključni nosilci na območju so: občina Divača, občina Hrpelje-Kozina, občina Komen, občina Sežana, Območna razvojna agencija (ORA) Krasa in Brkinov, Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica s kmetijsko svetovalno službo Sežana, Javni zavod park Škocjanske jame, Zavod za gozdove RS, OE Sežana, Zavod za šport, turizem in prosti čas Sežana, Center za socialno delo Sežana, Komunalno stanovanjsko podjetje, d. d., in Območna obrtno-podjetniška zbornica Sežana. Na območju delujejo tudi številna različna društva, ki se aktivno vključujejo v razvojni program podeželja in urbanih območij ter pomembno sooblikujejo in izvajajo aktivnosti v svojem okolju. Tudi društva so se aktivno vključevala v velik del izvedenih projektov LAS.

V preteklem obdobju je sodelovanje institucij potekalo dobro. Strategija je bila pripravljena v sodelovanju in na isti način je potekalo tudi izvajanje projektov. Ugotavljamo, da je večina naklonjena manjšim projektom – povprečna vrednost sofinanciranja projektov je v obdobju 2007–2013 znašala 17.636,85 EUR. Osnovne težave, ki smo jih zaznali, so povezane z možnostjo financiranja projektov. V prejšnjem obdobju so društva izkazala velik interes za izvajanje posameznih projektov, vendar se za izvedbo zaradi zalaganja finančnih sredstev in zahtevne birokracije za to niso odločile. V veliki večini so se društva aktivno vključevala v projekte, ki so jih izvajale javne institucije in občine.

Opis uspešno zaključenih projektov

LAS Krasa in Brkinov je v programskem obdobju 2007–2013 s sredstvi iz programa LEADER podprl 32 projektov, od katerih so bili kar štirje projekti sodelovanja. Skupna celotna prijavljena vrednost

izvedenih projektov je bila 1.000.812,40 EUR, od tega je bilo odobrenih 603.227,33 EUR programa LEADER.

Izvedbeni projekti:

LIN 2009: Ureditev vodne poti Famlje-Dane, Animacijska delavnica v Danah – podoba občine Divača skozi različne materiale, Tradicija – naše bogastvo in popotnica, Obnova obstoječih poti v Divaški jami, Češpove dobrote po receptih naših babic in dedkov, Povezava tematskih učnih poti v Hrpeljah in Domoljubna tigrova pot.

LIN 2010: Za čisto in zdravo naravo, Odkrivamo Čičarijo, Sledite nam po pravljicnih poteh Krasa in Brkinov, Za kvalitetnejši prosti čas, Na Krasu je fino.

NIP 2011: Vonji ter okusi Krasa in Brkinov, Odkrivamo Čičarijo II. faza.

NIP 2012/1: V osrčju dežele Terana, Oddih na obrobju Krasa popestrimo z lepotami naravne in kulturne dediščine, Postavitev otroških igrišč v naselja Klanec pri Kozini in Rožice, Počitnice na podeželju, Kras in Brkini – moja priložnost, Trajnostna revitalizacija krajine na stiku Krasa in Brkinov, Škocjanska okapn'ca - jama in poti njenih raziskovalcev, S plisko skozi igro do znanja – doživi Kras na Krasu, Podjetno podeželje, Obnova igrišča v Senožeah, Lepote divaškega Krasa.

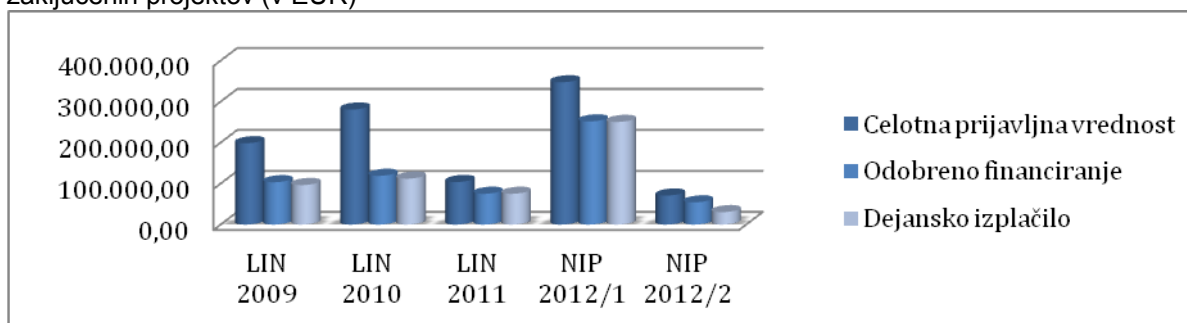
NIP 2012/2: Spodbujanje razvoja turizma na podeželju občine Sežana, Kvaliteta Krasa in Brkinov.

Projekti sodelovanja

Štirje med uspešno zaključenimi projekti so bili t. i. projekti sodelovanja, in sicer:

- Trženje turističnih kmetij Brkinov in Krasa v sodelovanju z LAS Med Snežnikom in Nanosom v višini 10.980,00 EUR. Cilji projekta so bili povezati Brkine in Kras v celoto, izobraziti ter usmeriti zainteresirane kmetije v pravilno in učinkovito skupno trženje ter promocijo storitev in ponudbe ter pridobitev dolgoročnega partnerja pri trženju ponudbe tega območja.
- Povežimo kmečke tržnice ob meji v sodelovanju z LAS Med Snežnikom in Nanosom in LAS Kras (Trst) v višini 27.518,62 EUR. Namen projekta je bil mednarodno povezovanje lokalnih ponudnikov kmetijskih pridelkov in izdelkov na obeh straneh slovensko-italijanske meje.
- Kraški mozaik okusov v sodelovanju z LAS Zgornje Vipavske doline in Komenskega Krasa ter LAS jugozahodnega dela Severne Primorske v višini 38.262,51 EUR. Namen projekta je bil dvig prepoznavnosti kakovostne ponudbe kulinarike in vina na Krasu.
- Promocija Brkinske sadne ceste v sodelovanju z LAS Med Snežnikom in Nanosom v višini 38.263,50 EUR. V okviru projekta je potekalo izobraževanje sadjarjev in drugih ponudnikov ob Brkinski sadni cesti, regijsko ocenjevanje žganj, izvedba prireditve Praznik brkinskega jabolka ter ponatis brošure.

Graf 1: Celotna prijavljena vrednost projektov, odobreno financiranje po odločbah in dejansko izplačilo zaključenih projektov (v EUR)

Graf 1 prikazuje razmerje med prijavljeno vrednostjo projektov, odobrenim financiranjem in dejanskim izplačilom po zaključku projektov po razpisih. V NIP 2009 je celotna prijavljena vrednost projektov znašala 198.406,74 EUR, za kar je bilo odobreno financiranje v višini 103.252,34 EUR, dejanska izplačila pa so znašala 96.400,29 EUR.

Projekti so se izvajali na območju vseh treh občin, njihovi prijavitelji pa so bili iz občinskih središč in manjših krajev, v katerih so se projekti tudi izvajali. Učinki projektov so bili prisotni skoraj na celotnem območju LAS.

6. Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

Analiza potreb in priložnosti na področju razvoja je bila izvedena s pomočjo SWOT analize s poudarjenimi prednostmi, slabostmi, priložnostmi in nevarnostmi območja. Analiza je bila izvedena s pomočjo raziskav in dela s ključnimi lokalnimi zainteresiranimi stranmi, ki živijo ter delajo na tem območju.

Prednosti:

- dobro razvito vinogradništvo in vinarstvo na Krasu, prepoznavno tudi v svetovnem merilu;
- visokokakovostna pridelana lokalna hrana in pijača;
- obstoječi geografsko zaščiteni pridelki (Kraški pršut, Kraški med, Teran ptp ...);
- prepoznavnost Krasa in Krasa kot blagovne znamke;
- uveljavljene raznolike prireditve/festivali (Praznik terana in pršuta, šparglji, sivka, zelišča ...);
- prisotne številne oblike turizma (gastronomski, izletniški, jamski, raziskovalni, šolski, kmečki, kongresni, kulturni, rekreacijski, igralniški ...);
- neokrnjena narava in čisto okolje z bogato biotsko raznovrstnostjo;
- tipična in prepoznavna kulturna krajina ter tradicionalna kraška arhitektura;
- tri izjemna območja – Park Škocjanske jame, Lipica, Štanjel;
- visoka gostota kulturne dediščine – naselbinska dediščina, memorialna dediščina;
- obmejna lega – krepitev gospodarstva, možnost čezmejnega sodelovanja, bližina večjih mest (Trst, Reka, Koper, Ljubljana);
- bližina pristanišča v Trstu in Kopru;
- bližina slovenske avtocestne mreže;
- bližina italijanske avtocestne mreže;
- bližina letališča Ronki;
- aktivno delovanje nevladnih organizacij (društva), veliko prostovoljnega dela (gonilna sila razvoja na podeželju in urbanih območjih).

Slabosti:

- neorganiziranost in nepovezanost lokalnih akterjev pri skupnem trženju in pridobivanju razvojnih spodbud (na vseh nivojih - kmetijstvo, turizem, društva...), ni skupnega spletnega portala;
- slabo stanje gospodarstva;
- pomanjkanje delovnih mest;
- težavna birokracija oz. administrativno-birokratske ovire;
- nepovezanost obstoječe turistične infrastrukture;
- problemi z vzdrževanjem vzpostavljenih turističnih infrastrukture;
- ni skupnega trženja območja kot enotne turistične destinacije;
- ni skupnega degustacijskega prostora/kleti;
- slab in drag javni prevoz;
- velika ranljivost vodnih virov;
- zaraščanje krajine;
- pomanjkljiva in slabo vzdrževana infrastruktura;
- premajhen odziv lokalnih skupnosti do skupnih operacij;
- neugodna starostna struktura prebivalstva in izseljevanje mladih;
- prevladovanje majhnih kmečkih gospodarstev mešanega tipa in razdrobljena kmetijska posest;
- neperspektivno kmetijstvo za mlade, visoki stroški proizvodnje zaradi majhnosti;
- velika požarna ogroženost naravnega okolja; divjad in zveri uničujejo pridelek;
- neorganiziran trg in slaba prodaja lokalnih pridelkov ter izdelkov;
- divja odlagališča.

Priložnosti:

- obmejna lega;
- čezmejno povezovanje, prodor na tuje trge;
- ohranjenost narave in številčnost kulturne dediščine – osveščanje o pomenu naravne, kulturne, etnološke in zeliščarske dediščine;
- skrb za sonaravni razvoj človeka in narave;
- razvoj butičnega, zeliščnega, botaničnega, etnološkega, arheološkega in mitskega turizma;

- številna zavarovana in varovana območja;
- razvoj dopolnilnih dejavnosti, ki krepijo turizem (vino, mesnine, osmice, prenočitvene kapacitete, kampi, izposoja koles, dogodki, kot npr. žetev sivke, špargljada, pohodi ...);
- podpiranje aktivnosti z namenom povečanja dodane vrednosti na primarnih proizvodih v živilskem in obrtniškem sektorju;
- spodbujanje lokalne samooskrbe in krajšanja dobavnih verig;
- močnejša povezanost med turizmom in lokalno pridelano hrano;
- povezovanje ponudnikov med seboj in skupen nastop na trgu;
- uvajanje dobrih praks v lokalne rešitve;
- izraba alternativnih virov energije;
- trženje tipičnih lokalnih pridelkov, tradicionalnih jedi in običajev pod skupno blagovno znamko;
- trženje Krasa in Brkinov kot top destinacije evropske biodiverzitete;
- trženje aktivnosti v sožitju z naravo;
- širjenje ponudbe na kmetijah (konjereja, kolesarjenje, avtokampi, trženje različnih pridelkov ...);
- pridobivanje državnih in evropskih spodbud, razvoj novih instrumentov za pomoč – spodbude;
- spodbujanje in razvoj naravi prijaznega kmetovanja v povezavi s turizmom;
- podpiranje sistema organiziranih prevozov;
- podpiranje aktivnosti lokalnih nevladnih organizacij kot gonilne sile razvoja podeželja in urbanih območij;
- skrb za ranljive skupine kot krepitev lokalnega socialnega kapitala;
- podpiranje medgeneracijskega prenosa znanja;
- spodbujanje mladih k prevzemanju pobud.

Nevarnosti:

- izseljevanje avtohtonega prebivalstva;
- občutljivo okolje;
- številna zavarovana in varovana območja, kar lahko onemogoči razvoj dejavnosti;
- presplošni podrobnejši pogoji za gradnjo – tipološko neustrezna gradnja;
- prostorski ureditveni pogoji kot omejitve za razvoj različnih kmetijskih dejavnosti;
- škode po divjadi, naravne katastrofe;
- izraba alternativnih virov energije (neustrezno umeščanje v prostor);
- 2. železniški tir, bazne postaje, avtocesta po Vremški dolini;
- zaraščanje krajine in posledično zmanjševanje kmetijskih obdelovalnih površin;
- samozadostnost organizacij (nepovezovanje);
- visoke cene industrijskih cen;
- povečevanje revščine (brezposelnost)/pomanjkanje delovnih mest;
- toga zakonodaja in pretirana birokracija ter prestroga zakonodaja in inšpekcijske službe v primerjavi z drugimi državami Evrope;
- beg možganov; izseljevanje mladih;
- nesprejemanje drugačnosti (ljudi, programov);
- zastoj rasti; neuskladen razvoj občin; zapiranje in nesodelovanje med regijami.

Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (v nadaljevanju: SWOT analiza) je bila narejena na delavnicah, ki jih je organiziral LAS Krasa in Brkinov in na podlagi analize stanja in dokumentov že izvedenih strateških projektov na območju. Glede na širok spekter prebivalstva, prisotnega na delavnicah (kmetje, podjetniki, predstavniki društev in organizacij ter posamezniki/zasebniki), so tudi podani predlogi zelo različni, z različnih področij.

Območje, ki ga pokriva LAS Krasa in Brkinov, leži ob meji z Italijo ter ima ugodno geografsko lego. Pokriva del območja matičnega Krasa, ki je dobro prepoznaven tudi kot blagovna znamka Kras. Na območju je več geografsko zaščitene pridelkov, kot so Kraški med, Kraški pršut, Teran ptp ipd. Območje Krasa in Brkinov ima tudi bogato kulturno ter naravno dediščino, gledano tudi z vidika svetovnega merila. Poleg bogate zgodovine in edinstvene kulture sta tu še neokrnjena narava ter čisto okolje. Velika prednost območja sta še dobro razvito vinogradništvo in vinarstvo. Naštete prednosti vodijo tudi v številne priložnosti, ki jih ima omenjeno območje. Kot prvo velja izpostaviti kulinariko oziroma gastroturizem ter trženje tipičnih lokalnih pridelkov pod skupno blagovno znamko. Poleg tega se kaže priložnost tudi za razširitev ponudbe na številnih kmetijah, ki so na območju. Močno sta razširjeni dejavnosti kolesarjenje in pohodništvo, kar daje priložnost za vzpostavitev mreže kolesarskih

ter učnih poti. Prav tako se kaže priložnost tudi v razvoju konjereje (povečuje se povpraševanje po konjih, ježah ipd.) in avtokampih. Doslej imamo na območju dva avtokampa.

Čeprav se vsa tematska področja, cilji in ukrepi med seboj tesno dopolnjujejo in prepletajo, lahko vidimo, da smo prednosti in priložnosti zasledovali v treh tematskih področjih z naslednjimi cilji:

- Spodbuditi uporabo lokalnih proizvodov in storitev
- Spodbujati dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov in storitev
- Spodbujati inovativno podjetniško naravnost in razvoj socialnega podjetništva
- Ohranjanje obstoječih naravnih virov ter dvig ozaveščenosti o pomenu varovanja narave in okolja
- Sonaravno kmetovanje, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranitev in varovanje podeželskega okolja

Kot glavno slabost na območju LAS Krasa in Brkinov prebivalstvo vidi predvsem v nepovezanosti turistične ponudbe med lokalnimi akterji pri skupnem trženju ter neangažiranosti oziroma nezainteresiranosti domačinov. Prav tako primanjkuje tudi skupno sodelovanje na trgu. Kot slabost je izpostavljena še slaba infrastruktura, pomanjkanje otroških igrišč, urejenega prostora za druženje in zaraščanje pokrajine, staranje prebivalstva ter izseljevanje, razdrobljenost zemljišč in naselij, administrativno-birokratske ovire ter slab in drag javni prevoz. Zaraščanje pokrajine vodi v zmanjševanje kmetijskih obdelovalnih površin, hkrati pa nudi ugodne pogoje za povečanje števila divjadi, kar posledično vpliva na večjo možnost uničevanja pridelka. Izseljevanje mladih in pomanjkanje delovnih mest pa pomeni povečanje socialne revščine ter pomanjkanje mladega, izobraženega kadra na domačem trgu.

Pozitiven vpliv na zaznane slabosti in nevarnosti želimo doseči z delom na vseh štirih tematskih področjih z naslednjimi cilji:

- Spodbuditi povezovanje med lokalnimi akterji
- Zagotovitev potrebne male infrastrukture
- Izboljšati pogoje za zagotavljanje visoke kakovosti življenja
- Trajnostna mobilnost
- Spodbujanje medgeneracijskega povezovanja
- Povečati družbeno povezanost in socialno vključenost vseh skupin prebivalstva

Razvojne potrebe in možnosti območja

Pri pripravi SLR je bilo ugotovljeno, da LAS Krasa in Brkinov pokriva vsa štiri tematska področja ukrepanja, ki so jih organi upravljanja skladov ESRR in EKSRR identificirali kot ključne izzive pri uresničevanju ciljev Evropske unije in reševanju lokalnih razvojnih potreb. Kot izhodišče za opredelitev razvojnih potreb in možnosti območja je služila analiza stanja in SWOT analiza iz katere so bile identificirane potrebe na obravnavanem območju. Upoštevani so bili tudi vsi ključni evropski, nacionalni in regionalni strateški dokumenti, ki opredeljujejo razvoj do leta 2020 na različnih področjih: Partnerski sporazum med Slovenijo in Evropsko komisijo, Program razvoja podeželja RS 2014-2020 in Operativni program za izvajanje kohezijske politike.

Intervencijska logika:

Potrebe:

- lokalni proizvodi in storitve
- pridelki, izdelki in storitve višje dodane vrednosti
- povezovanje med lokalnimi akterji
- inovativni podjetniški naravnosti in socialnem podjetništvu
- manjša infrastruktura
- Višja kakovost življenja
- Ohranjanje narave in okolja
- Kmetovanje v sožitju z naravo, lokalna samooskrba s hrano
- Ureditev oz. nadgradnja prevoza
- Prenos znanj med generacijami
- Večji socialni vključenosti vseh skupin prebivalstva

Tematska področja:

- Ustvarjanje delovnih mest
- Razvoj osnovnih storitev
- Varstvo okolja in ohranjanje narave
- Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin

Cilji:

- Spodbuditi uporabo lokalnih proizvodov in storitev
- Spodbujati dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov in storitev
- Spodbuditi povezovanje med lokalnimi akterji
- Spodbujati inovativno podjetniško naravnost in razvoj socialnega podjetništva
- Zagotovitev potrebne male infrastrukture
- Izboljšati pogoje za zagotavljanje visoke kakovosti življenja
- Ohranjanje obstoječih naravnih virov ter dvig ozaveščenosti o pomenu varovanja narave in okolja
- Sonaravno kmetovanje, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranitev in varovanje podeželskega okolja
- Trajnostna mobilnost
- Spodbujanje medgeneracijskega povezovanja
- Povečati družbeno povezanost in socialno vključenost vseh skupin prebivalstva

7. Podroben opis tematskih področij ukrepanja

Z raziskovalnimi dejavnosti, ki smo jih izvajali v namen priprave Strategije lokalnega razvoja (v nadaljevanju: SLR), smo odkrili številne predloge operacij, ki jih prebivalstvo, ki živi in dela na območju LAS, vidi kot pomembne za podporo CLLD-ja. Čeprav vključenost teh idej operacij v ta dokument ne zagotavlja prejema podpore, jih lahko vseeno izkoristimo za pridobitev podatkov o tem, kako se skupni cilji in strateški cilji spremenijo v konkretne ukrepe na področjih turizma, promocije, kmetijstva ter kakovosti življenja, ki se med seboj prepletajo in dopolnjujejo.

Bistveno je, da je SLR dovolj prožna, da omogoča možnosti razvoja inovativnih pristopov in izkoristi lokalno znanje ter podpira povezovanje. Zato bo sodelovanje med lokalnimi akterji in ostalimi sektorskimi ter družbenimi organi vgrajeno v vsak strateški cilj in predlagane ukrepe.

Splošni cilj SLR LAS Krasa in Brkinov je:

Podpirati posameznike, organizacije in skupnosti na podeželju ter urbanih območjih Krasa in Brkinov, da bodo močnejše, bolj samozavestne in bodo prispevale k razvoju okolja, lokalnega gospodarstva ter razvoja skupnosti prek vseh štirih tematskih področij, predvidenih za črpanje sredstev CLLD:

- ustvarjanje novih delovnih mest;
- razvoj osnovnih storitev;
- varstvo okolja in ohranjanje narave;
- večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin.

Vsa štiri področja se med seboj prepletajo, povezujejo in dopolnjujejo. Osredotočenost na zgolj posamezno področje bi pomenila neuravnotežen razvoj, kar pomeni neučinkovit in ne trajnostni razvoj. Poleg tega je LAS Krasa in Brkinov upravičen do financiranja skozi dva sklada CLLD na območju Slovenije; Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) in Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR). Zaradi navedenega je nujno, da LAS Krasa in Brkinov v svoji strategiji zasleduje cilje ter predvidi ukrepe vseh štirih tematskih področij ukrepanja.

LAS Krasa in Brkinov je v postopku priprave SLR kljub temu, da so vsa štiri tematska področja med seboj tesno povezana, ugotovil, da tematsko področje ustvarjanje novih delovnih mest potrebuje največ pozornosti. Do te ugotovitve smo prišli z delom na delavnicah in prejetimi idejami operacij. Ljudje na območju si želijo trajnostno naravnani razvojni program, ki vključuje omenjene teme.

Veliko dela je treba v programskem obdobju nameniti razvoju novih delovnih mest in dvigu kakovosti ter s tem dvigu dodane vrednosti lokalnim proizvodom in razvoju trajnostnega turizma. Zagotoviti je treba razvoj osnovnih storitev, ki bo omogočal nadgradnjo obstoječih in izvajanje novih dejavnosti na področju LAS Krasa in Brkinov. Glede na dejstvo, da območje LAS leži na zelo občutljivem območju, bo posebna skrb namenjena tudi varovanju okolja ter ohranjanju narave, hkrati pa ne smemo pozabiti na vključevanje vseh ranljivih skupin na območju, še posebej v tem kriznem obdobju. Prizadevali si bomo za zagotavljanje enakopravnih možnosti za vse in vzpostavljanje okolja za ustvarjanje novih priložnosti za ranljive skupine ter tako pozitivno prispevali k blaginji prebivalstva na območju.

Čeprav je težko govoriti o pomembnosti posameznega tematskega področja, v LAS Krasa in Brkinov ugotavljamo, da bo področje ustvarjanje novih delovnih mest zahtevalo večja finančna vlaganja. Kljub temu pa težimo k temu, da bi večina operacij pokrivala več tematskih področij in bi tako prispevale k celovitemu razvoju regije.

Za učinkovito zasledovanje tako širokega področja ukrepanja so nujna raznolika partnerstva, ki imajo potrebne kompetence in izkušnje. LAS Krasa in Brkinov si je v obdobju priprave SLR prizadeval, da se aktivno vključijo vse strokovne organizacije ter čim večje število posameznikov, ki bi strokovno in površinsko pokrivali celotno območje ter vse tematske sklope. Glede na dejstvo, da je zdaj članov LAS-a več kot v preteklem obdobju, nam je to tudi uspelo. Pričakujemo, da se bo število članov v obdobju še povečalo.

Ravno tako menimo, da bodo pridobljene izkušnje iz preteklega programskega obdobja pozitivno vplivale na delo v programskem obdobju 2014–2020. V okviru programa LEADER 2007–2013, smo izvajali projekte na način od spodaj navzgor, kar pomeni, da so projekti izhajali iz potreb, zaznanih na terenu. Vsebinsko so pokrivali širok spekter problematike in so se nanašali na aktualna tematska področja ukrepanja.

V programskem obdobju 2014–2020 bomo tako nadaljevali in nadgradili že začrtano pot, ki se je izkazala za zelo uspešno. Trajnostno naravnano spodbujanje različnih gospodarskih sektorjev (podjetništvo, kmetijstvo in turizem), gospodarno ravnanje z naravnimi viri in lokalnimi danostmi,

spodbujanje novih dejavnosti na podeželju ter urbanih območjih, pogoji za inovativno podjetništvo in ustvarjanje novih delovnih mest so podlaga za ohranjanje poseljenosti podeželja ter urbanih območij.

Ustvarjanje delovnih mest

Število zaposlenih v gospodarskih družbah je od leta 2008 do leta 2013 upadlo. Leta 2008 je bilo tako v gospodarskih družbah 4.240 zaposlenih, v letu 2013 pa samo še 3.087 zaposlenih. Zmanjšalo se je tudi število zaposlenih pri samostojnih podjetnikih. V letu 2008 je bilo pri samostojnih podjetnikih 1.119 zaposlenih, v letu 2013 pa samo še 723 zaposlenih.

Na brezposelnost je vplivalo slabo gospodarsko stanje, ki je povzročilo stečaj nekaterih večjih podjetij na območju.

V SWOT analizi smo zaznali slabost v slabih gospodarskih razmerah, pomanjkanju delovnih mest, neangažiranosti oziroma nezainteresiranosti akterjev po povezovanju, staranje prebivalstva in izseljevanje mladih. Na drugi strani pa imamo tudi prednosti, ki se kažejo kot dobro razvito in prepoznavno vinarstvo ter sadjarstvo, veliko število geografsko zaščitenih pridelkov in dobra prepoznavnost, kar nam daje dober potencial za razvoj turizma, sonaravnega turizma ter kmetijstva. Na območju je prisotna močna kmetijska tradicija, ki potrebuje prevetritev in posodobitev, da bo lahko postala temelj za razvoj kakovostnih delovnih mest. Turizem na podeželju se je v preteklem programskem obdobju razvijal predvsem v smislu programskih in promocijskih temeljev.

Z zastavljenimi ukrepi bomo spodbujali razvoj endogenih razvojnih potencialov (tako s področja turizma, kmetijstva, naravnih virov, tradicionalnih obrti) in spodbujali krepitev človeških virov (spodbujanje podjetniške miselnosti, dvig poklicnih kompetenc, usposabljanje) ter na takšen način spodbujali nastajanje novih delovnih mest.

Pri snovanju ukrepov smo se oprli in upoštevali vse prejete informacije. Z našim prvim ukrepom želimo spodbuditi uporabo lokalnih proizvodov in storitev ter na ta način povečati lokalno potrošnjo, kar bi prineslo pozitiven vpliv na lokalno gospodarsko klimo. Z drugim ukrepom želimo usposobiti lokalne akterje in na ta način prispevati k višji kakovosti in posledično višji dodani vrednosti, kar s seboj prinaša tudi večje količine pridelkov, izdelkov in storitev z višjo dodano vrednostjo. Tretji ukrep se nanaša na spodbujanje povezovanja med lokalnimi akterji in je namenjen doseganju sinergij med različnimi deležniki prek skupnega trženja, usposabljanja, oblikovanja novih produktov ter storitev. Na takšen način se dosežejo nove sinergije, združijo se različna znanja in izkušnje, izboljša se dostop do različnih socialnih mrež, odpirajo se nove razvojne možnosti in posledično na območju nastajajo nova, kakovostna delovna mesta. Z zadnjim ukrepom želimo spodbuditi podjetniško miselnost in razvoj inovativne podjetniške naravnosti ter socialnih podjetij na območju. Trenutno imamo na območju dve registrirani socialni podjetji. Razvoj podpornih storitev za spodbujanje novih oblik podjetništva prek ogledov dobrih praks, promocije, izobraževanja in drugih inovativnih instrumentov bo spodbudil deležnike k podjetniški dejavnosti s pozitivnim družbenim učinkom.

Navedeni ukrepi se med seboj dopolnjujejo in bodo prispevali k razvoju delovnih mest ter posredno pozitivno prispevali tudi k ostalim tematskim področjem.

LAS bo za tematsko področje ustvarjanje novih delovnih mest sredstva za sofinancirane črpal iz obeh skladov (EKSRP in ESRR).

Razvoj osnovnih storitev

Razvoj lokalnih osnovnih storitev na podeželskih območjih je eden bistvenih elementov za ohranjanje in razvoj podeželja, saj lahko v primeru, ko to zanemarimo, pride do množičnega zapuščanja podeželja, predvsem mladih. Čeprav se razlike med urbanim in ruralnim načinom življenja vse bolj zmanjšujejo, ima podeželje kljub temu svoje specifične potrebe, ki jih je treba upoštevati. Glede na zakonitosti se je potrebno zavedati, da je treba vložiti več navora in sredstev za ohranjanje poseljenosti podeželja.

Za ruralna, redko poseljena območja je pomembno vlaganje v ohranjanje dediščine ter spodbujanje kulturnih, rekreacijskih in drugih prostočasnih dejavnosti ter s tem ustvarjanje privlačnega bivanjskega prostora, s potencialom za razvoj novih dejavnosti. Poudarek v okviru tega tematskega področja je namenjen predvsem vsebini, kakovostnim programom, ki izhajajo tako iz endogenih potencialov območja, kakor tudi programom in dejavnosti, ki omogočajo kakovostno preživljanje prostega časa ter prispevajo k večji socialni vključenosti.

Zato sta naša ukrepa, da zagotovimo potrebno malo infrastrukturo, ki nudi oporo za razvoj in spodbuja nastanek pogojev za zagotavljanje visoke kakovosti življenja. S tem želimo spodbuditi nove produkte in storitve ter posledično dvigniti kakovost življenjskega prostora, ki bo imela pozitiven vpliv na razvoj

odgovornega oz. zelenega turizma, samooskrbe, zasnovane na okolju prijaznem kmetovanju, naravne in kulturne dediščine, zdravega življenjskega sloga ter aktivnega preživljanja prostega časa.

Varstvo okolja in ohranjanje narave

Za Kras in Brkine je značilna pestra in dobro ohranjena narava, ki v povezavi z bogato kulturno dediščino predstavlja tudi dober ekonomski vir. Visoka stopnja biotske raznovrstnosti se kaže v izjemni pestrosti rastlinstva in živalstva, zato so bile naravne danosti prepoznane kot prednost ter priložnost našega območja.

Na območju LAS Krasa in Brkinov imamo veliko naravne dediščine, ki jo je treba varovati in ji nameniti posebno pozornost. Najbolj velja izpostaviti Park Škocjanske jame, Lipico in Štanjel. Škocjanske jame predstavljajo pomembno naravno dediščino, Štanjel kulturno dediščino, Lipica pa naravno in kulturno dediščino. Škocjanske jame veljajo za kraški biser. Od leta 1986 so vpisane na seznam Unescove svetovne dediščine, od leta 1999 v Ramsarska mokrišča in od leta 2003 v MAB območje. Regijski park vključuje izredno značilno in v svetovnem merilu neponovljivo kraško pokrajino. Skupaj s spletom jam, udornih dolin in posameznih naravnih spomenikov tvori regijski park s tipično kraško arhitekturo. Poleg tega gre tukaj tudi za enkratno zastopnost rastlinstva in živalstva, združenega v sožitje na majhnem področju, kar pomeni, da je to območje biotsko zelo raznoliko ter hkrati tudi zelo ranljivo. Iz slednjega izhaja, da zaposleni v parku skupaj z domačini namenjajo svojo pozornost predvsem ohranjanju naravnih ekosistemov in življenju ljudi v pristnem naravnem okolju. V parku redno spremljajo tudi stanje na različnih področjih, kot so kakovost in količina vode v jami, mikroklima v jami, rastlinstvo ter živalstvo na površju, živalstvo v jami, razpoke v jami in stenah udornic ter vpliv prizemnega ozona na površju.

Na podlagi navedenega smo si zastavili več ciljev. S prvim ukrepom želimo ohraniti obstoječe naravne vire in dvigniti ozaveščenost o pomenu varovanja narave ter okolja. S tem bomo spodbujali razvoj inovativnih pristopov in modernih praks za ohranjanje okolja. Podpirali bomo izvajanje aktivnosti osveščanja o pomenu varovanja okolja in sobivanja z naravo, kot tudi aktivnosti, ki bodo povečale stopnjo vedenja ter zavedanja o pomenu dobro ohranjenega okolja in spodbujali inovativne pristope oz. rešitve za sobivanje z divjimi živali, kar je trenutno prepoznano predvsem kot nevarnost.

Z drugim ukrepom, oblikovanje inovativnih pristopov in modernih praks na področju kmetovanja, samooskrbe in prilagajanja na podnebne spremembe, želimo spodbuditi k inovativnim aktivnostim, ki bodo pokazale, da takšen način dela predstavlja priložnost za izvajanje različnih aktivnosti, ki upoštevajo način varovanja okolja, ohranjanje biotske raznovrstnosti in prilaganja na podnebne spremembe. Med drugim bomo spodbujali aktivnosti, ki bodo prispevale k sonaravnemu turizmu in kmetovanju, prenosu inovativnih pristopov ter modernih praks, samooskrbi, prilagajanju na podnebne spremembe, prilagajanju na sobivanje z divjadjo in divjimi zvermi, razvoju novih produktov in podobno.

S tretjim ukrepom, trajna mobilnost, želimo pozitivno vplivati na reševanje zaznanih težav na področju povezav in transporta. Posebno težavo pri tem predstavlja neurejen in drag javni prevoz, ki je še posebej žgoč problem v nekaterih bolj oddaljenih naseljih. Zato želimo v okviru tega ukrepa podpreti aktivnosti, ki bodo spodbujale vzpostavitev trajne mobilnosti, vpeljati rešitve, ki bodo dopolnjevale in reševale pomanjkljivosti že obstoječega sistema javnega prevoza tako na podeželju kot tudi v urbanih območjih.

Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin

Posebno vlogo v strategiji namenjamo mladim, ženskam in drugim ranljivim skupinam, ki se zaradi različnih vzrokov težje vključujejo. Mladi so tisti, ki predstavljajo našo prihodnost, zato jim moramo nameniti posebno pozornost. Za vse moramo vzpostaviti pogoje, ki bodo omogočili dostojno življenje na podeželju in urbanih območjih. Vzpostaviti moramo atraktivno, dobrodošlo okolje ter odgovorne in prilagodljive skupnosti. Ponuditi moramo možnosti zaposlovanja za vse, pod enakimi pogoji.

Če hočemo obdržati mladino v domačem okolju, jih moramo motivirati in ponuditi možnost kakovostnega življenja. Omogočiti moramo storitve in priložnosti, ki bodo za mlade zanimive in atraktivne. Strategija lokalnega razvoja bo podpirala iniciativo mladih v razvoj storitev in dejanj, ki bodo omogočila razvoj njihove samozavesti, razumevanja ter spretnosti.

Že v SWOT analizi je bilo ugotovljeno, da je na območju LAS Krasa in Brkinov težava v brezposelnosti, predvsem žensk in mladih, ki po končanju študija ne dobijo priložnosti za delo. Slabe gospodarske razmere in naraščanje brezposelnosti se odraža tudi v širši socialni sliki območja.

Povečuje se delež brezposelnih, kar posledično prinaša težave, povezane z naraščanjem revščine, deložacij, duševnimi tiskami in obolenji. Opažamo, da pogosto prihaja do paradoksa, ko bi delodajalci radi zaposlili mlad in izobražen kader, vendar po drugi strani zahtevajo izkušnje, ki jih mladi, ki so

pravkar doštudirali, ne morejo imeti. Posledično prihaja do tega, da mladi izgubljajo motivacijo oziroma se selijo v druga območja ali celo zunaj države, v tujino. S strategijo bomo skušali vzpostaviti pogoje, da bi beg mladih zajezili.

Naš prvi ukrep je spodbujanje medgeneracijskega povezovanja in prenosa znanj s starejših na mlade kot tudi z mladih na starejše na različnih področjih. V ta namen bomo podpirali aktivnosti medgeneracijskega povezovanja, delavnice, izobraževanje, vseživljenjsko učenje ipd. S tem bomo spodbujali k aktivaciji deležnikov.

Z drugim ukrepom pa želimo povečati družbeno povezanost in socialno vključenost vseh ranljivih skupin. Spodbujali bomo aktivnosti, ki bodo vplivale na nastajanje inovativnih partnerstev za oblikovanje mrež novih storitev in programov na tem področju. Podpirali bomo tudi inovativne programe in nove pristope za zagotavljanje socialno-varstvene oskrbe.

Dejavnosti sodelovanja Lokalne akcijske skupine

Dodatno želimo izpostaviti, da so deležniki z območja LAS Krasa in Brkinov vedno odprti za sodelovanje, kar se kaže tudi v tem, da je imel LAS v preteklem obdobju največ projektov sodelovanja med vsemi slovenskimi LAS in tudi tokrat načrtujemo izvedbo operacij sodelovanja znotraj Slovenije, kot tudi na mednarodni ravni. Trenutno je predvidena izvedba operacij sodelovanja s sredstvi sklada EKSRP, ni pa predvidenega nobena operacija sodelovanja s sredstvi sklada ESRR. Odločenost za izvajanje operacij sodelovanja se kaže tudi s podpisom Sporazuma o sodelovanju lokalnih akcijskih skupin Hrvaške, Italije in Slovenije.

SLR predvideva povezovanje med sektorji in lokalnimi akterji na način, ki ima multiplikacijske učinke na lokalni razvoj in na hierarhično višje dokumente s spodbujanjem partnerskih projektov (70 % vseh projektov ESRR mora imeti vsaj dva partnerja). Partnerski pristop je spodbujen tudi v okviru kriterijev za izbor operacije.

8. Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije

OKOLJE

Na področju okolja pričakujemo operacije, s katerimi bodo vzdrževani naravni pogoji za ohranitev živalskih in rastlinskih vrst. Pomenile bodo tudi vplival na izboljšanje kakovosti življenja na podeželju. Poseben poudarek bo namenjen izobraževanju kmetov – pridelovalcev, saj ima ravno ta sektor velik vpliv na ohranjanje biotske raznovrstnosti, kakovost tal in voda.

Območje LAS Krasa in Brkinov predstavlja življenjski prostor evropsko ogroženih rastlinskih vrst (netopirji, metulji, hrošči in dvoživke), življenjski prostor evropsko ogroženih vrst ptic ter selitveni koridor velikih sesalcev. Večji del območja je vključen v območje Natura 2000, kjer gre za evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so jih določile države članice Evropske unije.

Poleg flore in favne moramo na Krasu in Brkinih veliko pozornost nameniti tudi vodi. Površinskih voda skoraj ni (le reka Raša, ki občasno teče po robu Krasa, ter nekaj kalov), saj vsa voda zaradi propustnosti kamnin ponikne. Podtalnica je glavni vir pitne vode, zato moramo varovanju le te nameniti veliko pozornosti.

Obravnavano območje leži na krhkem in ranljivem kraškem svetu, zato se mora skrb za okolje izražati v vseh ukrepih, s katerimi želimo vnesti pozitiven odnos do okolja. Z ukrepi želimo informirati in izobraziti ključne akterje ter širšo javnost o pomenu ohranjanja okolja in pomenu, ki ga ima okolje na življenje na našem območju.

BLAŽENJE PODNEBNIH SPREMEMB IN PRILAGAJANJE NANJE

Politika Evropske unije daje velik poudarek blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje. Za trajnostni razvoj je to pomembno tudi na nacionalni ravni. Ukrepi, ki prispevajo k blaženju podnebnih sprememb, zajemajo tudi omejevanje izpustov toplogrednih plinov (TGP), ki povzročajo segrevanje ozračja. Gospodarstvo bo prešlo na nizkoogljično gospodarstvo tudi z uporabo obnovljivih virov energije, kot so vetrna, vodna in sončna energija. Na območju Senožeč, v občini Divača, se že nahajata dve vetrnici, ena večja in ena manjša, ki nakazujeta razvoj v smeri vetrnih elektrarn.

Kaže se tudi večja uporaba sončne energije, v preteklosti predvsem s kolektorji, ki so namenjeni za ogrevanje stavb in sanitarne vode, v zadnjih letih pa je zaznati tudi porast števila sočnih elektrarn. Pomembna je predvsem energetska sanacija starejših stavb, osnovnih šol, vrtcev in bolnic.

Za blaženje podnebnih sprememb, ki vplivajo na kmetijsko področje, je pomembna postavitev sistemov, ki varujejo pred ekstremnimi pojavi, kot so mreže proti toči, zaščita pred pozebo, namakalni sistemi ipd.

Z ukrepi v okviru ustvarjanja novih delovnih mest spodbujamo povečevanje vedenja in zavedanja o pomenu blaženja ter prilagajanja na podnebne spremembe in njihovo upoštevanje pri razvoju novih podjetniških aktivnosti, produktov ter storitev na podeželju. Tudi pri razvoju osnovnih storitev in na področju varstva okolja ter ohranjanja narave spodbujamo aktivnosti, ki pozitivno vplivajo na blaženje podnebnih sprememb, kot tudi na prilagajanje nanje.

INOVACIJE

Inovativen pristop je ključen za uspeh in doseganje številnih ciljev. Temu horizontalnemu cilju sledimo tako rekoč v vseh ukrepih. Zavedamo se, da je ključna sestavina za uspeh in doseganje številnih ciljev ravno spodbujanje inovativnih pristopov ter moderne prakse. Ta horizontalni cilj bo neposredno podprt prek povezovanja različnih deležnikov v operacijah. K ustvarjanju ustreznega okolja za inovacije lahko pomembno prispevata usposobljenost proizvajalcev in pretok najnovejših znanj z ustreznimi izobraževanji ter usposabljanji, s tem pa so ustvarjeni ustrezni predpogoji tudi za razvoj inovacij.

ENAKOST MED SPOLOMA IN NEDISKRIMINACIJA

Podprte operacije bodo morale zagotavljati, da so izvedene v skladu z načeli enakih možnosti za vse sodelujoče ne glede na njihov spol, raso, etično pripadnost, vero, prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost.

Načrtujemo, da bodo prijavitelji morali opredeliti, na kakšen način in s katerimi aktivnostmi bodo v okviru prijaviteljske operacije prispevali k doseganju horizontalnih ciljev EU.

9. Opis SLR in njenih ciljev, vključno z določitvijo mejnikov ter ciljnih vrednosti kazalnikov

LAS Krasa in Brkinov leži na dveh geografskih enotah; Krasu in Brkinih. Za območje je značilna pestra naravna in kulturna dediščina, številne kulturne in naravne znamenitosti, ohranjena narava, lokalne posebnosti ter izjemna pestrost rastlinstva in živalstva. Prav tako ima območje ugodno geografsko lego, saj leži ob meji z Italijo. Naštete lastnosti in potenciali predstavljajo osnovo za razvoj visoke kakovosti življenja in so dobra izhodišča za razvoj podeželja. Iz tega izhaja tudi naša vizija:

»Kras in Brkini, široko prepoznani krajini s tradicionalno rabo prostora, kakovostnim bivalnim okoljem in razvitim lokalnim gospodarstvom, ki temelji na uravnoteženem razvoju dejavnosti, primernih za izjemni naravni in kulturni prostor, tradicionalnih obrteh, kmetijstvu in naprednih tehnologijah.«

V SLR smo se usmerili na vsa štiri tematska področja: ustvarjanje delovnih mest, razvoj osnovnih storitev, varstvo okolja in ohranjanje narave ter večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Ukrepe, ki sledijo iz naštetih tematskih področij, bomo zasledovali prek dveh skladov CLLD: EKSRP (Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja) in ESRR (Evropski sklad za regionalni razvoj). Cilj CLLD je spodbujanje socialne vključenosti, boj proti revščini, diskriminaciji, zmanjševanje regionalnih razvojnih razlik in gospodarski razvoj območij. Poleg tega pomembno prispeva tudi k ohranjanju in varstvu okolja ter kulturne krajine, kulturne dediščine in njenih elementov.

SLR je skladna s Partnerskim sporazumom med Slovenijo in Evropsko komisijo za obdobje 2014–2020, Programom razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, Operativnim programom za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, Strategijo Evropa 2020 in Regionalnim razvojnim program za južnoprimorsko regijo 2014–2020.

V skladu s petim odstavkom 14. člena CLLD so splošni cilji SLR tudi v skladu s cilji programov:

- PRP 2014-2020: SLR s specifičnimi cilji prispeva k razvoju trajnostnega koncepta razvoja kmetijstva, ki je opredeljen v Uredbi za razvoj podeželja (Uredba 1305/2013/EU). Prav tako prispeva tudi k šesti prednostni nalogi, ki se glasi: spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij.
- OP ZA KOHEZIJSKO POLITIKO 2014-2020: SLR bo prispevala k ključnim usmeritvam in cilji evropske kohezijske politike, specifično prednostne osi 9. spodbujanje socialne vključenosti ter boj proti revščini in kakršni koli diskriminaciji z vlaganjem v okviru strategij lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost.

Pri pripravi SLR smo se opirali tudi na rezultate strateških projektov, ki so bili izdelani na območju v preteklosti, kot je na primer projekt Kras - Carso (izveden v okviru operativnega programa čezmejnega sodelovanja Slovenija - Italija 2007–2013), kot tudi osnutek projekta Geopark Krasa. V okviru projekta Kras - Carso so bili izdelani praktični dokumenti oziroma smernice za lokalne javne uprave za sprejem notnih meril za načrtovanje prostorskega razvoja na ravni prostorskih načrtov in izvedbenih aktov ter upravljanje naravnih in okoljskih virov. Izdelani so bili naslednji dokumenti: Študija o prostorskem načrtovanju na Krasu, Celovit strateški načrt za prostorski razvoj Krasa, Skupne smernice za prostorske izvedbene akte v občinah na Krasu, Smernice za varčevanje z energijo v javnih ustanovah na Krasu, Študija o Krasu, Smernice za upravljanje naravnih območij na Krasu in Študija izvedljivosti ustanovitve geoparka na Krasu. V dokumentih je bil poudarek na ohranjanju narave in okoljski dediščine s potrebami družbenoekonomskega razvoja ter kakovostjo življenja lokalnega prebivalstva.

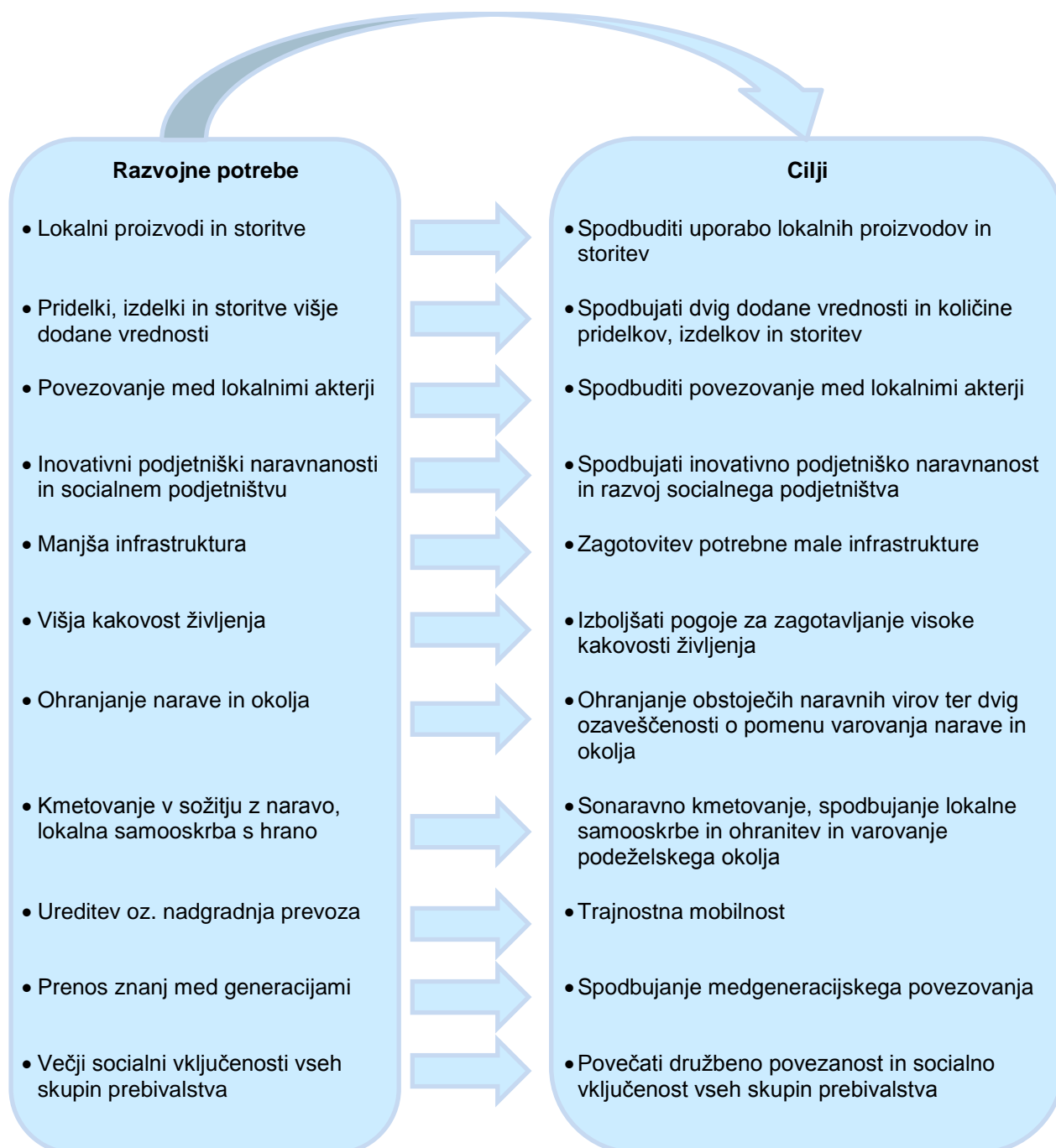
V pripravo SLR so bile vključene lokalne skupnost in posamezniki, v sodelovanju z območnimi strokovnimi službami. Pristop od spodaj navzgor omogoča, da lokalni akterji neposredno vplivajo na razvoj območja in aktivno sodelujejo pri pripravi razvojnih prioritet ter ciljev in pri določanju ukrepov ter kazalnikov.

V SLR je opredeljenih enajst ključnih ukrepov, ki ustrezno naslavlja identificirane razvojne probleme območja. Zasnovani so na način, da optimalno zasledujejo cilje v krovnih strateških in programskih dokumentih za programsko obdobje 2014–2020. Ukrepi se med seboj dopolnjujejo in nadgrajujejo. S spodbujanjem uporabe lokalnih proizvodov in storitev bomo spodbudili tudi dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov in storitev. Prav tako bomo spodbudili povezovanje med lokalnimi akterji, kar bo posledično spodbudilo tudi lokalno samooskrbo in povečalo ozaveščenost o pomenu varovanja okolja ter narave. Nadalje bo povezovanje med lokalnimi akterji pripomoglo k spodbujanju inovativne podjetniške naravnosti in razvoju socialnega podjetništva. Prav tako bo vlaganje v

ustrezno malo infrastrukturo pripomoglo tudi k povečanju kakovosti življenja. Na povečanje družbene povezanosti in socialne vključenosti vseh skupin prebivalstva pa bo imelo velik vpliv spodbujanje medgeneracijskega povezovanja ter medgeneracijskega prenosa znanj.

Povezava ciljev s potrebami

Cilji izhajajo iz identificiranih razvojnih potreb, ki izhajajo iz analize stanja in analize SWOT.

Ocena okoljskih učinkov

Izvajanje SLR LAS Krasa in Brkinov ne bo imelo negativnih okoljskih učinkov. Skozi celotno SLR in cilje, ki so bili zastavljeni, bo LAS aktivirala obstoječe notranje družbene, ekonomske in okoljske potencialne, ki bodo pripomogli k dosegu trajnostno naravnega lokalnega razvoja. Tematsko področje Varstvo okolja in ohranjanje narave še posebej podpira operacije, ki bodo imele neposreden pozitiven vpliv na okolje, ohranjanje narave ter dvigale okoljsko osveščenost.

Opis ciljev, vključno z določitvijo mejnikov ter ciljnih vrednosti kazalnikov

Ustvarjanju delovnih mest bomo dali še poseben poudarek, saj je na območju LAS Krasa in Brkinov relativno visoka stopnja registrirane brezposelnosti. V okvir tega tematskega področja smo uvrstili **štiri cilje**:

- spodbujanje uporabe lokalnih proizvodov in storitev;
- spodbujati dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov ter storitev;
- spodbuditi povezovanje med lokalnimi akterji;
- spodbujati inovativno podjetniško naravnost in razvoj socialnega podjetništva.

Sredstva za sofinanciranje tematskega področja ustvarjanje novih delovnih mest bomo črpali iz **obeh skladov**, EKSRP in ESRR, cilji pa se bodo uresničevali skozi štiri ukrepe:

- spodbujanje lokalne samooskrbe;
- razvoj pestre palete kakovostnih pridelkov, izdelkov in storitev;
- oblikovanje mrež lokalnih akterjev za skupne aktivnosti;
- krepitev podjetniškega zavedanja, dvig nivoja podjetniških znanj in promocije podjetništva.

Pri navedenem tematskem področju smo si za cilj zastavili predvsem spodbuditi uporabo lokalnih proizvodov in storitev ter povezovanje med lokalnimi akterji.

V okvir tematskega področja razvoj osnovnih storitev smo uvrstili **dva cilja**:

- zagotovitev potrebne male infrastrukture;
- izboljšati pogoje za zagotavljanje visoke kakovosti življenja.

Sredstva za sofinanciranje ukrepov tega tematskega področja bomo črpali iz **sklada EKSRP**. Gre za financiranje dveh ukrepov, in sicer: vlaganje v ustrezno malo infrastrukturo ter spodbujanje programov za povečanje kakovosti življenja. Gre za ukrepa, s katerima želimo izboljšati kakovost življenja in omogočiti razvoj turističnih, kulturnih, rekreacijskih ter drugih pristočasnih dejavnosti.

V okvir tematskega področja varstvo okolja in ohranjanje narave smo uvrstili **tri cilje**:

- ohranjanje obstoječih naravnih virov in dvig ozaveščenosti o pomenu varovanja narave ter okolja;
- sonaravno kmetovanje, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranitev ter varovanje podeželskega okolja;
- trajnostna mobilnost.

Sredstva za sofinanciranje ukrepov tega tematskega področja bomo črpali iz **obeh skladov**, tako EKSRP kot ESRR. Sofinancirali bomo tri ukrepe, in sicer: spodbujanje razvoja novih pristopov na področju ohranjanja okolja in varovanja narave, oblikovanje inovativnih pristopov ter modernih praks na področju kmetovanja, samooskrbe in prilagajanja na podnebne spremembe ter spodbujanje programov za alternativno reševanje mobilnosti. Z omenjenimi ukrepi želimo predvsem povečati osveščenost prebivalstva o pomenu varovanja okolja in ohranjanja narave, glede na dejstvo, da je kraški svet zelo ranljiv, in spodbuditi prebivalstvo, da se nauči živeti z naravo ter se prilagodi na podnebne spremembe. S ciljem trajnostna mobilnost želimo preučiti možnosti trajnega reševanje prevozov na obravnavanem območju ter na podlagi rezultatov študij skušati uvesti inovativne ukrepe na področju prevoza, ki bodo pozitivno prispevali k reševanju problema mobilnosti.

V okvir tematskega področja večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin smo uvrstili **dva cilja**:

- spodbujanje medgeneracijskega povezovanja;
- povečati družbeno povezanost in socialno vključenost vseh skupin prebivalstva.

Cilja tega tematskega področja bomo uresničevali skozi dva ukrepa, ki sta: spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in vzajemnega prenosa znanj ter razvoj programov aktivnega povezovanja in vključevanja. Ukrepa bosta sofinancirana iz **obeh skladov**, EKSRP in ESRR. Z navedenima ukrepoma želimo predvsem spodbuditi medgeneracijsko sodelovanje in izmenjavo izkušenj ter znanj, prav tako želimo povečati socialno vključenost vseh skupin prebivalstva.

Tematsko področje	Cilj	Kazalnik	Sklad	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Ustvarjanje delovnih mest	Spodbuditi uporabo lokalnih proizvodov in storitev	Število novih ali optimiziranih dobavnih verig lokalnih produktov	EKSRP	1
			ESRR	1
			ESPR	
	Spodbujati dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov in storitev	Število delavnic in usposabljanj na temo pridelkov, izdelkov in storitev	EKSRP	5
			ESRR	2
			ESPR	
	Spodbuditi povezovanje med lokalnimi akterji	Število novih ali optimiziranih povezovanj oziroma dobavnih verig	EKSRP	1
			ESRR	1
			ESPR	
	Spodbujati inovativno podjetniško naravnost in razvoj socialnega podjetništva	Število lokalno inovativnih pristopov, sodelovanj, produktov	EKSRP	2
			ESRR	2
			ESPR	
	Število novo ustvarjenih delovnih mest	EKSRP	1	
		ESRR	1	
		ESPR		
Razvoj osnovnih storitev	Zagotovitev potrebne male infrastrukture	Število novih aktivnosti in/ali nove urejene infrastrukture	EKSRP	3
			ESPR	
	Izboljšati pogoje za zagotavljanje visoke kakovosti življenja	Število novih programov, storitev ali izdelkov	EKSRP	3
			ESPR	
			EKSRP	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESPR	
		EKSRP		
		ESPR		
Varstvo okolja in ohranjanje narave	Ohranjanje obstoječih naravnih virov ter dvig ozaveščenosti o pomenu varovanja narave in okolja	Število aktivnosti namenjenih ozaveščanju pomena narave in okolja	EKSRP	2
			ESRR	1
			ESPR	
		Število deležnikov na lokalni ravni, vključenih v izvajanje projektov CLLD ¹	EKSRP	
			ESRR	19
			ESPR	
	Sonaravno kmetovanje, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranitev in varovanje podeželskega okolja	Število posameznikov, vključenih v izobraževanja	EKSRP	16
			ESRR	6
			ESPR	
	Trajnostna mobilnost	Število aktivnosti namenjenih reševanju problema mobilnosti	EKSRP	1
ESRR			2	
ESPR				
		EKSRP		

¹ Število deležnikov: Kot deležnika se šteje vsakogar, ki je deležen rezultatov in/ali učinkov operacij.

			ESRR	
			ESPR	
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	Spodbujanje medgeneracijskega povezovanja	Število aktivnosti, ki spodbujajo medgeneracijsko sodelovanje	EKSRP	2
			ESRR	3
			ESPR	
	Povečati družbeno povezanost in socialno vključenost vseh skupin prebivalstva	Število vključenih ranljivih skupin	EKSRP	2
			ESRR	2
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		

Hierarhija ciljev:

Glede na predvideno finančno razdelitev lahko cilje razvrstimo na naslednji način:

- Spodbujati dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov in storitev – 176.436 EUR;
- Spodbuditi uporabo lokalnih proizvodov in storitev – 147.032 EUR;
- Spodbujati inovativno podjetniško naravnost in razvoj socialnega podjetništva – 147.028 EUR;
- Spodbujanje medgeneracijskega povezovanja – 145.065 EUR;
- Povečati družbeno povezanost in socialno vključenost vseh skupin prebivalstva – 145.064 EUR;
- Ohranjanje obstoječih naravnih virov in dvig ozaveščenosti o pomenu varovanja narave ter okolja – 122.162 EUR;
- Spodbuditi povezovanje med lokalnimi akterji – 117.622 EUR;
- Trajnostna mobilnost – 105.558 EUR;
- Sonaravno kmetovanje, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranitev ter varovanja podeželskega okolja – 104.350 EUR;
- Zagotovitev potrebne male infrastrukture – 85.219 EUR;
- Izboljšati pogoje za zagotavljanje visoke kakovosti življenja – 85.219 EUR.

EKSRP:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	1
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	2	10
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	30,00 %	100,00 %
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	20,00 %	100,00 %

ESRR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	1
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	2	8
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	30,00 %	100,00 %
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	20,00 %	100,00 %
Število deležnikov na lokalni ravni, vključenih v izvajanje projektov CLLD	7	19

ESPR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest		
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami		
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije		

primerjavi z določenim finančnim okvirjem		
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije		

10. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR

Pri pripravi SLR ima lokalno prebivalstvo veliko vlogo. Glede na to, da pristop CLLD temelji na načelu »od spodaj navzgor«, daje s tem možnost lokalnemu prebivalstvu, da izrazi, kakšne so želje in potrebe na podeželju ter urbanih naseljih. Z namenom vključitve skupnosti v pripravo SLR je bilo na območju izvedenih več aktivnosti: organizirane so bile štiri delavnice za pripravo SLR, objavljena sta bila javni poziv za včlanitev v LAS Krasa in Brkinov ter poziv za oddajo predlogov operacij za vključitev v SLR. Aktivna izmenjava mnenj, idej in informacij je potekala skozi celotno obdobje priprave.

Osnutek SLR je bil predstavljen in obravnavan na prvi seji Upravnega odbora LAS Krasa in Brkinov. Na seji je bilo tudi dogovorjeno, da se osnutek SLR objavi na spletni strani LAS ter spletnih straneh vseh štirih občin, s čimer se da možnost prebivalcem območja LAS Krasa in Brkinov, da podajo svoje predloge in pripombe na SLR. Osnutek je bil v javni obravnavi en mesec. Prav tako je bilo na seji upravnega odbora dogovorjeno, da se osnutek SLR predstavi vsem štirim občinam in njihovim občinskim svetom. Osnutek SLR je bil predstavljen tudi na osmi seji Sveta zavoda ORA Krasa in Brkinov.

Osnutek SLR je bil predstavljen tudi na predstavitvi možnosti sofinanciranja projektov s področja kmetijstva in podeželja v Hrpeljah, v februarju, marca na srečanju gospodarstvenikov v Divači ter aprila predsednikom vaških skupnosti, članom občinskega sveta v Komnu.

LAS Krasa in Brkinov je organiziral štiri delavnice (v vsaki občini po eno), ki so bile namenjene vsem podjetnikom, gostincem, kmetom, nosilcem dopolnilne dejavnosti, društvom, predstavnikom krajevnih skupnosti ter vsem ostalim zainteresiranim z območja LAS. Udeležencem so bile predstavljene smernice in ključne spremembe za prihajajoče programsko obdobje 2014–2020 ter vsa štiri tematska področja ukrepanja. Delavnice, ki se jih je v povprečju udeležilo po dvajset ljudi, so se zvrstile v spomladanskem obdobju, od marca do maja. Vabila zanje so bila poslana po elektronski pošti, objavljena na spletnih straneh vseh občin in LAS ter na oglasnih deskah lokalnih skupnosti.

Udeleženci delavnic so aktivno sodelovali v razpravi in podali svoje predloge glede priložnosti, prednosti, slabosti ter nevarnosti, ki jih zaznavajo na podeželju in v urbanih naseljih.

V nadaljevanju so podrobneje predstavljene delavnice, po terminskem redu, kot so si sledile.

Prva delavnica je bila 12. marca 2015 v Hrpeljah, v sejni sobi občine. Udeležilo se jo je 19 udeležencev, iz različnih interesnih skupin oziroma sektorjev. Najprej jim je bil predstavljen program LEADER, ki je bil izvajan v prejšnjem programskem obdobju, in njegove ključne značilnosti. Temu sta sledila predstavitve uspešno izvedenih projektov iz prejšnjega obdobja in predstavitve novosti, ki bodo veljala v novem programskem obdobju 2014–2020. Po koncu predstavitvenega dela se je začela aktivna razprava, v kateri so sodelovali udeleženci delavnice. Posredovati so morali svoje predloge glede prednosti, priložnosti, slabosti in nevarnosti, ki jih zaznavajo na svojem področju oziroma območju. Na takšen način smo prišli do prve SWOT analize, ki nam je služila kot pomoč oziroma podlaga pri pripravi SLR. Prebivalci ugotavljajo prednost predvsem v neokrnjeni naravi in ugodni geografski lokaciji ter možnosti za bio kmetovanje. Priložnosti vidijo v povezovanju aktivnih deležnikov med seboj in razvoju skupne blagovne znamke. Slabosti vidijo v premajhni povezanosti med akterji in v pomanjkanju lokalne podpore.

Druga delavnica je potekala 8. aprila 2015, v sejni sobi občine Divača. Udeležilo se jo je 20 udeležencev, torej eden več kot v Hrpeljah. Tudi tukaj so bili prisotni predstavniki iz različnih sektorjev, saj so bile vse delavnice široko zastavljene. Potek delavnice je bil isti kot v Hrpeljah. Sprva je bil predstavljen program LEADER in uspešno izvedeni projekti iz prejšnjega obdobja, temu je sledila še predstavitve novosti ter pomembnejših značilnosti novega programskega obdobja. Tudi tukaj se je po zaključku predstavitvenega dela začela burna razprava, ki je privedla do marsikaterega koristnega predloga in na koncu do SWOT analize. Kot veliko prednost oziroma priložnost vidijo prebivalci divaške občine predvsem v razvoju turizma, kar je povezano z bogato kulturno in naravno dediščino, ki jo imajo na območju (npr. Škocjanske jame, Divaška jama ...). Prav tako pa vidijo z vidika turizma tudi slabosti, in sicer predvsem to, da ni skupne razvojne strategije oziroma povezanosti turistične ponudbe. Slabost oziroma nevarnost vidijo v (pre)zahtevni birokraciji in apatičnosti nekaterih lokalnih deležnikov.

Tretja delavnica je bila v Štanjelu, za prebivalce komenske občine. Potekala je 23. aprila 2015, udeležilo pa se jo je 18 udeležencev, od kmetov, arhitektov, kulturnih delavcev, predstavnikov vaških skupnosti, upravljavcev muzejev oziroma galerij ipd. Prvi del delavnice je potekal kot pri prvih dveh delavnicah, temu pa je sledila izdelava SWOT analize. Izkazalo se je, da vidijo velik potencial v razvoju turizma in s tem povezanega gastroturizma/razvoja kulinarike, h kateremu veliko prispevata

neokrnjena narava ter bogata kulturna in naravna dediščina. Nevarnost oziroma slabost pa vidijo, podobno kot v ostalih občinah, v pomanjkanju skupnega sodelovanja na trgu oziroma nepovezanosti ter slabo razviti infrastrukturi.

Slika 6: Delavnica za pripravo SLR v Sežani

Zadnja, četrta delavnica, je bila 5. maja 2015, v mali sejni dvorani občine Sežana. Na njej je bilo 19 udeležencev, ravno tako s predstavniki vseh sektorjev. Prvi del delavnice je bil namenjen predstavitvi dela v preteklem programskem obdobju in predstavitvi novosti ki jih prinaša CLLD. Ob pripravi SWOT analize se je med udeleženci razvila konstruktivna razprava. Udeleženci so izpostavili številne prednosti in priložnosti, ki se ponujajo v občini Sežana predvsem na področjih turizma, kmetijstva ter sociale. Udeleženci se sicer zavedajo tudi slabosti in nevarnosti, ki pretijo nanje, vendar je na delavnici prevladoval pozitiven duh.

Poleg delavnic je LAS na svoji spletni strani in spletnih straneh občin ter občinskih glasilih pozval lokalno prebivalstvo, da poda svoje predloge operacij. Povabilo k oddaji predlogov je bilo objavljeno na spletni strani LAS Krasa in Brkinov in spletnih straneh občin ter v občinskih glasilih vseh štirih občin. V obrazec »Projektna ideja«, je bilo treba napisati osnovne podatke, na kratko opisati operacijo in predvidena finančna sredstva. Na obrazcu je bilo treba označiti tudi to, katero od štirih tematskih področij bo operacija pokrivala. Na to, da smo prejeli veliko predlogov operacij, kaže dejstvo, da je skupna vrednost prejetih idej operacij znašala skoraj 12 milijonov evrov. Upoštevali smo navodila, da se mora operacija nanašati na štiri tematska področja oziroma pokrivati vsaj eno od njih.

Graf 2: Delež sredstev po tematskih področjih – prejete ideje operacij

V grafu 2 je prikazan finančni prerez prejetih projektnih idej glede na posamezno tematsko področje. Največ, 45 % idej operacij, se nanaša na tematsko področje ustvarjanje delovnih mest², 35 % na tematsko področje Razvoj osnovnih storitev³, 12 % na tematsko področje Varstvo okolja in ohranjanja

² Ukrepi: Spodbujanje lokalne samooskrbe, Razvoj pestre palete kakovostnih pridelkov, izdelkov in storitev, Oblikovanje partnerstev lokalnih akterjev za skupne aktivnosti, Krepitev podjetniškega zavedanja, dvig nivoja podjetniških znanj in promocije podjetništva.

³ Ukrepa: Vlaganje v ustrezno malo infrastrukturo, Spodbujanje programov za povečanje kakovosti življenja.

narave⁴, le 8 % pa na tematsko področje Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin⁵. **Poudarjamo, da so bile prejete projektne ideje zgolj indikativne narave, namenjene pripravi SLR.**

Glede na prejete informacije od lokalnih akterjev (sodelujoči na delavnicah, prejete projektne ideje ...) v postopku priprave SLR načrtujemo vzpostavitev dveh novih delovnih mest v programskem obdobju 2014–2020. Upravičenec, ki bo vzpostavil novo delovno mesto, mora to ohraniti najmanj tri leta od izplačila podpore. Zaradi narave projektov pa se nadejamo, da bomo z izvajanjem ukrepov SLR posredno pozitivno vplivali tudi na ustanavljanje ter ohranjanje delovnih mest na obravnavanem območju.

V okviru postopka izdelave SLR so potekala tudi posvetovanja in usklajevanja z nekaterimi strokovnimi organizacijami. Sodelovali smo s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije – Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica (Izpostava Sežana), z Zavodom za varstvo kulturne dediščine RS, Zavodom RS za varstvo narave, Območno Obrtno-podjetniško zbornico Sežana, Območno razvojno agencijo Krasa in Brkinov, Zavodom za gozdove Republike Slovenije, Komunalno stanovanjskim podjetjem, d. d., Centrom za socialno delo Sežana, Uradom za delo Sežana ter s strokovnimi službami vseh štirih občin.

Z novim programskim obdobjem in s pripravo SLR sovpada tudi ponovno oblikovanje lokalne akcijske skupine. V ta namen je LAS Krasa in Brkinov izdal javni poziv za vstop oziroma članstvo v skupini, ki bo ostal odprt skozi celotno programsko obdobje. Poziv je objavljen na spletni strani LAS in spletnih straneh vseh štirih občin, prav tako pa je bil objavljen tudi v občinskih glasilih. V LAS Krasa in Brkinov je doslej pristopilo 62 članov. Ustanovna seja je bila 22. oktobra 2015, na njej pa se je odločalo o imenovanju v organe LAS ter o članarini. Določilo se je vodilnega partnerja LAS Krasa in Brkinov, predsednika, podpredsednika ter člane upravnega in nadzornega odbora. Na koncu je sledil še podpis Pogodbe o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Krasa in Brkinov.

⁴ Ukrepi: Spodbujanje razvoja novih pristopov na področju ohranjanje okolja in varovanja narave, Oblikovanje inovativnih pristopov in modernih praks na področju kmetovanja, samooskrbe in prilagajanja na podnebne spremembe, Spodbujanje programov za alternativno reševanje mobilnosti;

⁵ Ukrepa: Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in vzajemnega prenosa znanj, Razvoj programov aktivnega povezovanja in vključevanja.

11. Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti

Akterji našega področja so bili v pripravo SLR aktivno vključeni od samega pričetka – skozi celotno obdobje priprave je potekala aktivna izmenjava mnenj, idej in informacij. Organizirane so bile štiri delavnice na temo priprave strategije lokalnega razvoja in predstavitev novosti, ki jih prinaša CLLD. Osnova za pripravo je bila identifikacija želj, idej in zamisli, ki jih na območju LAS Krasa in Brkinov želi v programskem obdobju 2014–2020 izvajati lokalno prebivalstvo.

Na delavnicah se je v postopku priprave SLR največ potreb navezovalo na tematsko področje ustvarjanje delovnih mest. Izpostavljene so bile potrebe in želje po večji lokalni uporabi proizvodov, dvigu kakovosti in dodane vrednosti lokalnim pridelkom, proizvodom ter storitev, pa tudi dvigu podjetniške miselnosti. Posebej je bila izpostavljena potreba po povezovanju med različnimi lokalnimi akterji na vseh področjih. Udeleženci delavnic so ugotovili, da so deležniki na območju premalo ambiciozni, manjka jim podjetniškega duha in da se preveč držijo ustaljenih tirnic. Ob sočasnem izvajanju aktivnosti povezovanja, sodelovanja ter dviga samoiniciativnosti in podjetniške iniciative se bodo posamezniki aktivirali, nastale bodo nove sinergije, posledično bodo v okolju ustvarjene nove možnosti za kakovostna delovna mesta. S kombinacijo načrtovanih štirih ukrepov bo spodbujena podjetniška aktivnost na podeželju in urbanih naseljih. Stimuliran bo razvoj dejavnosti, ki bo gradil na endogenih potencialih območja LAS.

V okviru priprave SLR smo v tematsko področje ustvarjanje novih delovnih mest na območju uvrstili naslednje štiri cilje:

- Spodbujanje uporabe lokalnih proizvodov in storitev;
- Spodbujati dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov in storitev;
- Spodbuditi povezovanje med lokalnimi akterji;
- Spodbujati inovativno podjetniško naravnost in razvoj socialnega podjetništva.

Cilji bodo uresničevani skozi naslednje **štiri ukrepe**:

- Spodbujanje lokalne samooskrbe

Številni geografsko zaščiteni pridelki sami zase govorijo o potencialih okolja, zato želimo s tem ukrepom izboljšati izrabo potencialov območja. Cilj ukrepa je spodbuditi razvoj novih programov, produktov in poti, z namenom pospeševanja uporabe lokalnih pridelkov, izdelkov in storitev. Nadejamo se, da bo ukrep pozitivno vplival na obogatitev turistične ponudbe s tipičnimi kraško-brkinskimi pridelki in izdelki domače ter umetnostne obrti. V okviru tega ukrepa bodo financirane aktivnosti, kot je na primer priprava novih programov, uvajanje kratkih dobavnih verig, povečanje lokalne samooskrbe, povezovanje ključnih deležnikov in podobno.

- Razvoj pestre palete kakovostnih pridelkov, izdelkov in storitev

Na delavnicah ob pripravi SLR so udeleženci večkrat izpostavili, da se je treba osredotočiti na dvigovanje nivoja kakovosti pridelkov, izdelkov in storitev, kar posledično prinaša večjo dodano vrednost. Ker pa višja dodana vrednost prinaša tudi višjo ceno za potrošnika, je pomembno, da tudi potrošnike informiramo o prednostih višje kakovostnih pridelkov, izdelkov in storitev. Cilj ukrepa je spodbujati dvig dodane vrednosti in količine pridelkov, izdelkov ter storitev z dvigovanjem nivoja kakovosti. Nadejamo se, da bo ukrep spodbujal pridelavo in predelavo tipičnih pridelkov ter izdelkov na območju in s tem pozitivno vplival na pogoje za nova delovna mesta na podeželju, s poudarkom na trajnostni rabi danih resursov ter povečanju prepoznavnosti Krasa in Brkinov, uveljavljanju ter vrednotenju zaščiteneh blagovnih znamk in enogastronomske ponudbe. V okviru tega ukrepa bodo financirane aktivnosti, kot so na primer delavnice, izobraževanja, ocenjevanja, promocija, ogledi dobrih praks, uvajanje novih tehnologij, razvoj novih procesov, informiranje in podobno.

- Oblikovanje mrež lokalnih akterjev za skupne aktivnosti

Glede na zaznane potrebe izhaja, da so deležniki na območjih LAS Krasa in Brkinov zaradi različnih vzrokov med seboj premalo povezani. Cilj tega ukrepa je spodbuditi povezovanje teh ključnih akterjev za skupen nastop na trgu, z namenom zagotoviti ustrezno konkurenčno prednost. Nadejamo se, da bo ukrep spodbujal nastajanje pogojev za dolgoročno sodelovanje in povezovanje akterjev v učinkovita partnerstva, enotno valorizacijo ter skupno promocijo Krasa in Brkinov za skupno trženje, in da bodo v ponudbo vključeni lokalni dogodki. Predvidena so predvsem povezovanja z namenom skupnega trženja, promocije, izmenjave znanj in izkušenj, ogledi dobrih praks ter reševanje skupne problematike. V okviru tega ukrepa bodo financirane aktivnosti, kot na primer vzpostavljane novih

tržnih poti, priprava in izvajanje skupne strategije trženja, oblikovanje novih tržnih produktov, povezovanje interesov, skupni nastop na trgu in podobno.

- Krepitev podjetniškega zavedanja, dvig nivoja podjetniških znanj in promocije podjetništva

Zavedamo se, da spremenjene gospodarske razmere zahtevajo drugačne – nove pristope za uspeh na trgu. Še posebej je treba s podjetniškimi znanji opremiti mlade, ki o podjetništvu šele razmišljajo, kot tudi tiste, ki so zaradi gospodarskih razmer ostali brez dela in se podajajo na samostojno poslovno pot. Predstaviti jim je treba vse oblike podjetništva in zadnje čase vedno bolj uveljavljeno obliko socialnega podjetništva, ki družbene probleme rešuje na trajnosten in inovativen način. Ravno tako želimo promovirati obetavne deficitarne poklice, spodbujati razvoj tradicionalne obrti in mojstrskih znanj. Zagotoviti je treba podporo za pridobitev vseh potrebnih informacij o vseh oblikah podjetništva in tako omogočiti deležnikom pravo usmeritev. Z ukrepom želimo promovirati podjetništvo in omogočiti deležnikom primerno podjetniško znanje za suveren nastop na trgu. V okviru tega ukrepa bomo financirali usposabljanja, izobraževanja na področju podjetništva in socialnega podjetništva, ogleda dobrih praks, promocijo podjetništva ter socialnega podjetništva, mentoriranje, povezovanje in podobno.

Sklad	ESRR	EKSRP
Območje izvajanja ukrepa	Urbana območja: Sežana, Komen, Divača, Dutovlje, Hrpelje, Lokev–Lipica, Senožeče, Štanjel-Kobdilj-Kobjeglava, Tomaj-Križ-Šepulje	Celotno območje občin Divača, Hrpelje-Kozina, Komen, Sežana

V okviru priprave SLR smo v tematsko področje Razvoj osnovnih storitev uvrstili naslednja dva cilja:

- Zagotovitev potrebne male infrastrukture;
- Izboljšati pogoje za zagotavljanje visoke kakovosti življenja.

Cilja bosta uresničevana skozi naslednja **dva ukrepa**:

- Vlaganje v ustrezno malo infrastrukturo

S podporo vlaganja v malo infrastrukturo je mogoče prispevati k privlačnosti okolja kot tudi povečati izrabo njegovih potencialov ter razvoj določenih dejavnosti – predvsem turizma. V okviru tega ukrepa bomo financirali postavitev male turistične infrastrukture (informativne table, označevalne table, klopi, e-točke, mobilne aplikacije ... ipd.).

- Spodbujanje programov za povečanje kakovosti življenja

Razvoj osnovnih storitev je predpogoj za ohranitev in razvoj podeželskega območja ter njegove poseljenosti. Manjša naselja in vasi imajo specifične potrebe, ki se jim je treba prilagoditi. Za dvig kakovosti bivanja je treba omogočiti razvoj kulturnih, rekreacijskih in drugih pristočasnih dejavnosti, vendar je treba vzeti v obzir tudi omejena finančna sredstva in pri pripravi ter izvajanju teh programov izrabiti obstoječe možnosti in jih po potrebi nadgraditi. V okviru tega ukrepa bomo financirali aktivnosti, kot so na primer razvoj dejavnosti za prosti čas, kulturne dejavnosti, športne dejavnosti, dejavnosti, povezane z druženjem, dejavnosti na področju zdravega načina življenja in podobno. Vse te dejavnosti pa morajo imeti poudarek na izrabi obstoječih možnosti.

Sklad	EKSRP
Območje izvajanja ukrepa	Celotno območje občin Divača, Hrpelje - Kozina, Komen, Sežana

V okviru priprave SLR smo v tematsko področje Varstvo okolja in ohranjanje narave uvrstili naslednje tri cilje:

- Ohranjanje obstoječih naravnih virov in dvig ozaveščenosti o pomenu varovanja narave ter okolja;
- Sonaravno kmetovanje, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranitev ter varovanje podeželskega okolja;
- Trajnostna mobilnost.

Cilji bodo uresničevani skozi naslednje **tri ukrepe**:

- Spodbujanje razvoja novih pristopov na področju ohranjanj okolja in varovanja narave

Območje ki ga pokriva LAS Krasa in Brkinov se ponaša z dobro ohranjeno naravo in želimo, da ohranjenost ostane vsaj na takšnem nivoju oziroma se izboljša. Ključnega pomena v tem procesu je

komunikacija med strokovnjaki in ljudmi, ki živijo na območju. Zato bomo v okviru tega ukrepa financirali aktivnosti, ki bodo prispevale k varovanju okolja in narave, razvoj novih pristopov obveščanja, izobraževanja, animiranja, informiranja ter podobno.

- Oblikovanje inovativnih pristopov in modernih praks na področju kmetovanja, samooskrbe ter prilagajanja na podnebne spremembe

Udeleženci delavnic so se strinjali, da živimo na zelo občutljivem območju, ki potrebuje še posebno skrb. V okviru tega ukrepa želimo na eni strani zmanjšati vpliv kmetovanja na okolje tako z uporabo inovativnih pristopov kot modernih praks, pa tudi s spodbujanjem samooskrbe in s prilagajanjem na podnebne spremembe, sobivanje z divjadjo ter divjimi zvermi. V okviru tega ukrepa bomo financirali aktivnosti, ki bodo prispevale k sonaravnemu kmetovanju, prenosu inovativnih pristopov in modernih praks, samooskrbi, prilagajanju na podnebne spremembe, prilagajanju na sobivanje z divjadjo ter divjimi zvermi in podobno.

- Spodbujanje programov za alternativno reševanje mobilnosti

Z ukrepom trajna mobilnost želimo pozitivno vplivati na reševanje zaznanih težav na področju povezav in transporta. V okviru tega ukrepa želimo podpreti aktivnosti, ki bodo spodbujale vzpostavitev trajne mobilnosti in uvesti rešitve, ki bodo dopolnjevale ter reševale pomanjkljivosti že obstoječega sistema javnega prevoza tako na podeželju kot tudi v urbanih območjih.

Sklad	ESRR	EKSRP
Območje izvajanja ukrepa	Urbana območja: Sežana, Komen, Divača, Dutovlje, Hrpelje, Lokev – Lipica, Senožeče, Štanjel - Kobdilj – Tomaj - Križ - Šepulje	Celotno območje občin Divača, Hrpelje - Kozina, Komen, Sežana

V okviru priprave SLR smo v tematsko področje Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin uvrstili naslednja dva cilja:

- Spodbujanje medgeneracijskega povezovanja;
- povečati družbeno povezanost in socialno vključenost vseh skupin prebivalstva.

Cilja bosta uresničevana skozi naslednja **dva ukrepa**:

- Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in vzajemnega prenosa znanj

Starejši lahko s svojimi izkušnjami in znanjem veliko ponudijo mladim, vendar pa tudi ti lahko marsikaj naučijo starejše. Zato podpiramo medgeneracijsko izmenjavo znanj in izkušenj. V okviru tega ukrepa bomo podprli aktivnosti na področju razvoja novih oblik medgeneracijskega sodelovanja, ohranjanje osnovnih tradicionalnih znanj, vseživljenjskega učenja ter podobno.

- Razvoj programov aktivnega povezovanja in vključevanja

Tempo življenja postaja vse hitrejši in vedno manj imamo časa za sočloveka, zato je treba vzpostaviti aktivnosti na področju povezovanja in vključevanja vseh skupin prebivalstva, s poudarkom na ranljivih skupinah. V okviru tega programa bomo financirali aktivnosti na področju dela z ranljivimi skupinami, vključevanje ranljivih skupin v družbo, razvoj in izvajanje preventivnih programov, obveščanje ter podobno.

Sklad	ESRR	EKSRP
Območje izvajanja ukrepa	Urbana območja: Sežana, Komen, Divača, Dutovlje, Hrpelje, Lokev – Lipica, Senožeče, Štanjel - Kobdilj – Tomaj - Križ - Šepulje	Celotno območje občin Divača, Hrpelje - Kozina, Komen, Sežana

Ukrep	Odgovornost za izvajanje	Sklad	Časovna opredelitev izvajanja (2016, 2017, 2018, 2019, 2020)	Načrtovana sredstva (EU + SLO) (v EUR)
Spodbujanje lokalne samooskrbe	KGZS, Občine, OOO Sežana, NVO Poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	59.653,66
		ESRR	2016 - 2020	87.375,34
		ESPR		
Razvoj pestre palete kakovostnih pridelkov, izdelkov in storitev	KGZS, Občine, OOO Sežana, NVO, ŠTIP, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	71.584,40
		ESRR	2016 - 2020	104.850,40
		ESPR		
Oblikovanje partnerstev lokalnih akterjev za skupne aktivnosti	KGZS, Občine, OOO Sežana, NVO, ŠTIP, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	47.722,93
		ESRR	2016 - 2020	69.900,27
		ESPR		
Krepitev podjetniškega zavedanja, dvig nivoja podjetniških znanj in promocije podjetništva	ORA Krasa in Brkinov, Zavod za zaposlovanje, občine, OOO Sežana, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	59.653,66
		ESRR	2016 - 2020	87.375,34
		ESPR		
Vlaganje v ustrezno malo infrastrukturo	Občine, ŠTIP, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	85.218,50
		ESRR		
		ESPR		
Spodbujanje programov za povečanje kakovosti življenja	Občine, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	85.218,50
		ESRR		
		ESPR		
Spodbujanje razvoja novih pristopov na področju ohranjanja okolja in varovanja narave	KGZS, Občine, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	34.087,50
		ESRR	2016 - 2020	88.075,00
		ESPR		
Oblikovanje inovativnih pristopov in modernih praks na področju kmetovanja, samooskrbe in prilagajanja na podnebne spremembe	KGZS, Občine, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	74.992,50
		ESRR	2016 - 2020	29.358,00
		ESPR		
Spodbujanje programov za alternativno reševanje mobilnosti	Občine, OOO Sežana, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	27.270,00
		ESRR	2016 - 2020	78.288,00
		ESPR		
Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in vzajemnega prenosa znanj	CSD, SVZ Dutovlje, občine, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	68.175,00
		ESRR	2016 - 2020	76.890,50
		ESPR		

Razvoj programov aktivnega povezovanja in vključevanja	CSD, SVZ Dutovlje, občine, NVO, poslovni subjekti, posamezniki	EKSRP	2016 - 2020	68.175,00
		ESRR	2016 - 2020	76.890,50
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		

12. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR

Spremljanje in vrednotenje SLR sta obvezni vsebini, ki ju mora izvajati vsak LAS. Gre za pomembni orodji, ki prispevata k boljši kakovosti izvajanja SLR ter učinkovitosti njenega izvajanja. Poleg SLR bo treba spremljati in vrednotiti tudi operacije, ki bodo dobili finančno podporo iz javnih pozivov LAS ter delo in aktivnosti vodilnega partnerja. Na takšen način bomo dobili povratno informacijo o tem, ali je SLR ustrezna in uspešna ali jo bo (morda) treba spreminjati, ali bo morda treba spreminjati javni poziv za izvajanje operacij, ali vodilni partner dosega želene rezultate, ali je bilo nekaj dobro narejeno ali pa bi bilo morda lahko storjeno drugače ...

Za spremljanje in vrednotenje SLR je odgovoren vodilni partner LAS, to je ORA Krasa in Brkinov. Vodilni partner zagotavlja tudi vse informacije, ki so potrebne za omogočanje spremljanja in vrednotenja SLR.

Vsak LAS mora pripraviti načrt vrednotenja, v katerem morajo biti opredeljene:

- teme in aktivnosti vrednotenja,
- sistem zagotavljanja podatkov,
- terminski načrt vrednotenja,
- uporabljeni viri podatkov,
- načini obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenij in
- mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja.

Teme in aktivnosti vrednotenja

Za to, da bo vrednotenje in spremljanje kakovostno, je treba vzpostaviti učinkovit sistem. Zagotoviti je treba potrebne podatke, vzpostaviti terminski načrt spremljanja in vrednotenja ter slediti ciljem, kazalnikom in mejnikom, ki smo si jih zastavili. Na takšen način bomo pravočasno prepoznali morebitne težave, povezane z izvajanjem SLR in bomo lahko posledično tudi pravočasno ukrepali. Na ta način bomo zagotovili uspešno vodenje in upravljanje LAS v celotnem obdobju ter bolj učinkovito porabo sredstev EU in boljše rezultate.

Aktivnosti spremljanja kakovosti in vrednotenja predvidevajo spremljanje kazalnikov SLR. Med specifičnimi temami vrednotenja velja izpostaviti: vključenost ciljnih skupin in inovativnost. Pomembna sta predvsem dva mejnika, in sicer: 31. 12. 2018, ko je treba doseči najmanj 85 % ciljne vrednosti mejnika oziroma 31. 12. 2023, ko je treba doseči najmanj 85 % ciljne vrednosti kazalnika, določenega v SLR. Spremljanje se bo izvajalo za oba sklada, EKSRP in ESRR, ker je LAS Krasa in Brkinov upravičen do sredstev iz obeh skladov. Na podlagi zbranih podatkov bodo pripravljena letna poročila.

Sistem zagotavljanja podatkov

Vse podatke v povezavi s postopki spremljanja in vrednotenja SLR bo zbiral ter hranil vodilni partner. Prav tako bo zbiral podatke tudi o operacijah in delovanju partnerstva, ki jih bo pridobil iz poročil o izvajanju operacije, za kar bo odgovoren nosilec posamezne operacije. Poleg podatkov iz poročil o izvajanju operacij (vmesnih in zaključnih) se bo uporabljalo še kontrolo na terenu, vprašalnike in sestanke na temo doseganja rezultatov med nosilci in partnerji v operacijah. Nekatere podatke pa se bo pridobilo iz javno dostopnih baz podatkov, kot so: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (skrajšano AJPes), Statistični urad RS (skrajšano SURS), Kmetijsko gozdarski zavod Slovenije, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo RS (skrajšano MGRT), Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, upravne enote in druge ustrezne institucije.

Terminski načrt

Terminski načrt spremljanja in vrednotenja SLR se bo opravljal na letni ravni v celotnem obdobju izvajanja operacij. Poleg rednih letnih poročil se bodo izvajala še podrobna poročanja v letih 2017, 2019 in 2024. Terminski načrt spremljanja bo tako vseboval:

- sprotno spremljanje izvajanja SLR (v času izvajanja in po zaključku izvajanja),
- letno spremljanje izvajanja SLR,
- razširjena letna poročila,
- spremljanje in vrednotenje ob (določenih) mejnikih,
- ob zaključku programskega obdobja.

Letna spremljanja izvajanja SLR opravi vodilni partner s pripravo letnega poročila, ki ga sprejme Upravni odbor. Prav tako pripravi tudi letna poročila za Organ upravljanja, ki ga je treba oddati do 31. marca za delo v preteklem koledarskem letu.

V skladu z zakonodajo bo treba oddati tri razširjena letna poročila, in sicer:

- do 31. 3. 2017 za izvajanje aktivnosti do konca leta 2016,

- do 31. 3. 2019 za izvajanje aktivnosti do konca leta 2018 in
- do 31. 3. 2024 za izvajanje aktivnosti do konca leta 2023.

Leta 2019 bo posamezen Organ upravljanja preveril uspešnost izvajanja SLR na podlagi naslednjih mejnikov:

- število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami;
- delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije v primerjavi z določenim finančnim okvirjem;
- delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije;
- število novo ustvarjenih delovnih mest.

Ob zaključku programskega obdobja se pripravi še celovito poročilo o izvajanju SLR, ki služi kot izhodišče za oblikovanje razvojnih prioritet novega programskega obdobja.

Uporabljeni viri podatkov

Spremljanje in vrednotenje SLR bo izvajal vodilni partner sam oziroma po potrebi s pomočjo zunanega strokovnjaka, pri čemer bo treba upoštevati načelo nepristranskosti. Pri tem mu bodo v pomoč vsi podatki, ki jih bo pridobil v procesu izvajanja operacij (finančna poročila, uporaba podatkov javnih institucij, izvajalcev in nosilcev operacij), lahko tudi s pomočjo anket in intervjujev.

Načini obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenij

Obveščanje javnosti je pomembno z vidika prikaza učinkovitosti in transparentnosti porabe javnih sredstev ter uspešnosti izvajanja SLR. O rezultatih vrednotenij bodo redno seznanjeni vsi člani oziroma partnerji LAS in širša javnost. Pri tem bomo uporabili naslednje kanale obveščanja:

- spletna stran LAS, kjer bodo redno objavljene vse aktivnosti in informacije o dogajanju v LAS;
- prispevki v medijih;
- izdelava letnih in končnih poročil o uresničevanju strategije za člane LAS;
- priprava promocijskih gradiv o doseženih rezultatih;
- organiziranje javnih dogodkov, kot so različne delavnice in okrogle mize, kjer bodo predstavljeni rezultati in učinki izvajanja SLR na območju LAS.

Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja

Za uspešno delovanje LAS oziroma pravilno izvajanje SLR je odgovoren vodilni partner LAS – ORA Krasa in Brkinov. Vodilni partner zagotavlja vse potrebne informacije za spremljanje in vrednotenje SLR, medtem ko bo poročila o izvedenih vrednotenjih obravnaval Upravni odbor LAS, ki bo lahko sprejel oziroma dopolnil predlog ukrepov za izboljšanje stanja na področju vrednotenja. Predlog ukrepov kasneje obravnava in potrdi še Skupščina LAS. Vodilni partner bo spremljanje in vrednotenje izvajanja SLR izvajal skladno s 6. poglavjem Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, kar pomeni, da bodo finančni viri zagotovljeni iz postavke za tekoče stroške.

13. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje

Vodilni partner LAS mora biti kadrovsko, finančno in upravno sposoben voditi LAS. Zagotoviti mora operativno delovanje, preglednost svojega delovanja, zagotoviti sledljivost in nadzor nad zakonito porabo finančnih sredstev ter opravljati vse ostale naloge, ki izhajajo iz pogodbe med LAS in vodilnim partnerjem. Na ustanovni seji skupščine, ki je bila 22. 10. 2015, so člani Skupščine LAS izmed prisotnih izbrali vodilnega partnerja, ki ga je Skupščina LAS potrdila. Izbrana je bila Območna razvojna agencija Krasa in Brkinov (v nadaljevanju ORA Krasa in Brkinov), ki je uspešno opravljala funkcijo upravljalca LAS že v prejšnjem obdobju 2007–2013. ORA Krasa in Brkinov je bila ustanovljena 4. februarja 2005 (4. 2. 2005). Ustanovile so jo občine Sežana, Divača in Hrpelje-Kozina, katerih predstavniki tudi tvorijo Svet ORA Krasa in Brkinov. V letu 2015 je bil sprožen postopek za vključitev občine Komen kot enakovrednega partnerja. ORA Krasa in Brkinov pripravlja in izvaja skupni razvojni program ter skrbi za pospeševanje gospodarskega, socialnega, prostorskega in okoljskega razvoja, pospeševanje podjetništva ter izvajanje aktivne politike zaposlovanja na območju Krasa in Brkinov. Razlogi v prid izbora ORE so predvsem kadrovske sposobnosti, obvladovanje projektnega vodenja, reference že izvedenih projektov, izkušnje z delom s prebivalci in javnimi institucijami ter mrežno povezovanje v regiji.

Polni pravni naziv	Območna razvojna agencija Krasa in Brkinov
Pravni status	Javni subjekt javnega prava
Evidenčna številka za DDV	28474066
Matična številka	2059649
Direktorica	Vlasta Sluban
Telefon	05 73 44 362 ali 041 686 102
E-pošta	info@ora.si
Spletna stran	www.ora.si
Transakcijski računi	SI56 0223 8025 5199 771 (NLB, d. d.) SI56 0223 8025 7539 702 (NLB, d. d.) SI56 1010 0005 0961 273 (BANKA KOPER, d. d.)

Vodilni partner je član LAS, ki zastopa LAS v upravnih in finančnih zadevah. Njegove naloge so naslednje:

- organizira delovanje LAS in skrbi za dokumentacijo LAS;
- nudi organom LAS prostorsko, logistično, administrativno in tehnično podporo, ki jo ti potrebujejo za svoje delovanje;
- informira člane LAS o svojem delu;
- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo promovira;
- izvaja informiranje, animacijo in motivacijo prebivalcev ter drugih subjektov in jih spodbuja k sodelovanju na javnih pozivih LAS;
- skrbi za krepitev lokalnih akterjev za razvoj in izvajanje operacij, vključno z izvajanjem strokovnega svetovanja ter nudenja druge podpore pri pripravi, upravljanju in vodenju operacij;
- skrbi za tekoče izvajanje postopkov izbora operacij, kar zajema tudi preverjanje upravičenosti stroškov, skladnosti s Strategijo lokalnega razvoja in operativnimi programi;
- predloži izbrane operacije v potrditev ustreznemu skladu;
- informira izvajalce operacij o njihovih pravicah in obveznostih;
- upoštevajoč splošne akte LAS pripravi javni poziv LAS in ga objavi na spletni strani LAS;
- posreduje vloge in zahteve za izplačila, pri čemer pred tem preveri, da so upoštevana vsa pravila glede označevanja;
- zagotavlja vse potrebne informacije, potrebne za omogočanje spremljanja in vrednotenja Strategije lokalnega razvoja;
- opravlja nadzor nad izvedbo operacij in financiranjem;
- nadzoruje izvajanje Strategije lokalnega razvoja;
- pripravi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS ter ju posreduje v sprejem Upravnemu odboru;
- zagotavlja ločen transakcijski račun za LAS in ga upravlja;
- zagotavlja sprejem pošte za LAS in zagotavlja varen elektronski predal za prejem elektronske pošte za LAS ter kvalificirano elektronsko potrdilo za oddajo vlog in zahtevkov;

- zagotavlja in upravlja spletno stran LAS, na kateri se objavljajo javni pozivi LAS;
- zagotavlja ločen računovodski sistem ali ustrezne računovodske kode za vse transakcije, opravljene v okviru transakcijskega računa za LAS;
- zagotavlja preglednost svojega delovanja za LAS ter sledljivost in nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev;
- zagotavlja javnost delovanja LAS in opravlja dejavnosti stikov z javnostjo;
- opravlja druge naloge, določene v pogodbi, drugih splošnih aktih LAS ali v predpisih in naloge, ki se še dodatno določijo v pogodbi med LAS in vodilnim partnerjem.

Naloge vodilnega partnerja so še podrobneje zapisane v pogodbi med vodilnim partnerjem in LAS, ki se nahaja v Prilogi 4.

Kadrovske sposobnosti vodilnega partnerja

ORA Krasa in Brkinov poleg direktorice, ki je hkrati tudi vodja projektov, zaposluje še tri koordinatorje projektov (koordinator projektov I, koordinator projektov II in koordinator projektov III). Trije zaposleni imajo sklenjeno pogodbo za nedoločen čas, en zaposleni pa za določen čas.

Zaposleni kader je visoko izobražen. Direktorica je univerzitetna diplomirana ekonomistka, koordinator projektov I je magister managementa, koordinator projektov II in koordinator projektov III pa sta diplomirana ekonomista. Zaposleni imajo skupaj več kot 50 let delovnih izkušenj.

Trenutno je na področju LAS redno zaposlen strokovni vodja, ki je že v predhodnem obdobju upravljal z LAS in ima šest letne izkušnje z izvajanjem programa Leader in delovanjem LAS. Finančno računovodske storitve bo izvajala zunanja računovodska služba. V primeru odsotnosti zaposlenega strokovnjaka, se človeški viri zagotavljajo iz naslova drugih zaposlenih vodilnega partnerja v skupnem obsegu enega PDM. Razpoložljivi viri (PDM) se bodo prožno razporejali med naloge LAS.

Opis prostorov in opreme

Razvojna agencija ima v najemu dve opremljeni pisarni, v skupni izmeri 55 m², veliko sejno sobo s približno 200 sedeži in malo sejno sobo s 30 sedeži, štiri računalnike z internetno povezavo, fotokopirni stroj, multifunkcijsko napravo, digitalni fotoaparati, prenosni računalnik, 2 video projektorja, 2 tiskalnika in skener.

Sredstva za delo in razvoj pridobiva na javnih razpisih, delno je sofinancirana s strani ustanoviteljev.

Izjava o sposobnosti upravljanja s finančnimi sredstvi

Pod kazensko in materialno odgovornostjo izjavljamo, da ima ORA Krasa in Brkinov veljavno registracijo za opravljanje dejavnosti; da ni v postopku prisilne poravnave, stečaja ali likvidacijskem postopku; da ima poravnane davke, prispevke in druge obvezne dajatve, da so finančno in poslovno sposobni in da razpolagajo z zadostnimi tehničnimi zmogljivostmi.

Za večje projekte, ki jih vodenje predajo ustanovitelji oziroma so v njihovem interesu, jo v finančni konstrukciji podprejo tudi ustanovitelji.

Izvedeni projekti

Naslov: URBAN SPACES

Sektor: Okolje in prostor

Program: Mednarodni projekt, ki je usmerjen v načrtovanje zelenih površin v urbanih središčih

Aktivnosti/rezultati: Izvedbe delavnic za različne ciljne skupine z namenom izvedbe pilotnega projekta, komunikacija z mediji.

Trajanje projekta: 2008–2011

Izdatki: 2.407.790 EUR

Vključeni partnerji: Različne institucije iz 13 držav EU.

Naslov: iCON

Sektor: Podjetništvo

Program: INTEREGG IIIA Slovenija - Italija 2007–2013

Aktivnosti/rezultati: Namen projekta iCON je povečanje konkurenčnosti MSP-jev celotnega območja programa s pomočjo mreženja in povezovanja.

Trajanje projekta: 2007–2013

Izdatki: 3 milijonov EUR

Vključeni partnerji: 14 projektnih partnerjev iz Slovenije in Italije.

Naslov: KRAS-CARSO, Trajnostno upravljanje naravnih virov in teritorialna kohezija

Sektor: Okolje, transport in trajnostna teritorialna integracija

Program: INTEREGG IIIA Slovenija - Italija 2007–2013

Aktivnosti/rezultati: Spodbuja trajnostno teritorialno integracijo homogenega območja Krasa kot enega izmed najpomembnejših čezmejnih območij med Slovenijo in Italijo. Cilj projekta je izvedba aktivnosti, ki bodo zagotavljale trajnostno upravljanje naravnih virov in teritorialno kohezijo s skupnimi strategijami na čezmejni ravni.

Trajanje projekta: Obdobje 2010–2014

Izdatki: 3 milijone EUR

Vključeni partnerji: 17 projektnih partnerjev iz Slovenije in Italije.

Naslov: SLO-ENTERPRE-WOMAN

Aktivnosti/rezultati: Promocija ženskega podjetništva v Sloveniji in EU, izbrati mentorje za žensko podjetništvo, izbrati mentoriranke, ki potrebujejo pomoč mentorjev, vzpostaviti mentorski odnos med mentorji in mentoriranci v Sloveniji, kot tudi boljše povezave z isto ciljno skupino iz drugih držav EU, podpora in usklajevanje različnih nacionalnih dejavnosti na področju izmenjave znanj, izkušenj in dobrih praks na področju ženskega podjetništva, podpreti in usklajevati dejavnosti za spodbujanje ženskega podjetništva na dolgi rok v Sloveniji, podpreti dolgoročno sodelovanje žensk podjetnic na mednarodni (EU) ravni.

Trajanje projekta: 2 leti

Vrednosti projekta: 122.181,05 EUR

Vključeni partnerji: Ekonomski inštitut Maribor, d. o. o., Regionalna razvojna agencija Mura, Razvojna agencija Savinja, BSC Kranj in Posoški razvojni center.

Območna razvojna agencija Krasa in Brkinov izvaja upravljanje lokalne akcijske skupine Krasa in Brkinov (LAS Krasa in Brkinov) z namenom razvoja podeželja na celotnem področju Krasa in Brkinov. LAS Krasa in Brkinov aktivno sodeluje pri črpanju sredstev iz programa Razvoj podeželja. Trenutno pripravlja LAS strategijo lokalnega razvoja 2014–2020.

Tako sta ORA in LAS Krasa in Brkinov doslej sodelovala v naslednjih projektih:

Naslov: KRAŠKI MOZAIK OKUSOV

Aktivnosti/rezultati: Analizirana ponudba na kraški vinski cesti, vključeni novi ponudniki na vinski cesti, izvedena predavanja za ponudnike, izveden ogled dobrih praks za ponudnike, izvedena ocenjevanja za ponudnike, izvedene promocijske prireditve, izdelana skupna zgibanka, izvedeni festivali vin in kulinarike.

Trajanje projekta: 2 leti

Vrednost projekta: 38.262,51 EUR

Vključeni partnerji: LAS Zgornje Vipavske doline in Komenskega Krasa, LAS JZ dela Severne Primorske.

Naslov: PROMOCIJA BRKINSKE SADNE CESTE

Aktivnosti/rezultati: Izvedba izobraževalnih delavnic, izvedba ogleda dobre prakse, natisnjena brošura v slovenskem jeziku, natisnjena brošura v hrvaškem, italijanskem, angleškem in nemškem jeziku, izvedena prireditev Dan odprtih vrat BSC, izvedena prireditev Praznik brkinskega jabolka, izvedena promocija BSC.

Trajanje projekta: 2 leti

Vrednost projekta: 38.263,50 EUR

Vključeni partnerji: Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom.

Naslov: KVALITETA KRASA IN BRKINOV

Aktivnosti/rezultati: Izvedba ocenjevanj vin, žganj, mesnih in mlečnih izdelkov ter objava člankov ter fotografij z ocenjevanj na spletni strani www.ora.si, izvedba delavnice na temo predstavitev pogostih napak pri pridelavi vina, žganja, mesnih in mlečnih izdelkov ter izvedba svetovanj z namenom spodbujanja poslovnih idej lokalnega prebivalstva. Izveden je bil ogled primera dobre prakse v Avstriji (Vulkanland). Ogled dobre prakse je bil v prvi vrsti namenjen ponudnikom tipičnih lokalnih pridelkov ter izdelkov, nosilcem dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, članom LAS ter članom nadzornega in Upravnega odbora LAS. Ob zaključku projekta je bila izvedena zaključna prireditev z novinarsko konferenco in

podeljena priznanja najboljšim pridelovalcem. Izdelana je bila brošura z naslovom Kvaliteta Krasa in Brkinov, kjer so predstavljeni zaščiteni produkti Krasa in Brkinov.

Trajanje projekta: 1,5 leta

Vrednost projekta: 17.764,00 EUR

Vključeni partnerji: Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica.

Naslov: PODJETNO PODEŽELJE

Aktivnosti/rezultati: Projekt je bil namenjen podjetniškemu izobraževanju prebivalstva na podeželju, z namenom informiranja o možnostih razvoja podjetništva ter spodbujanje lokalnega prebivalstva k večji podjetniški zavzetosti in posledično k povečanemu dohodku lokalnih podjetnikov. Izvedene so bile podjetniške delavnice, računalniška delavnica za boljšo računalniško pismenost prebivalcev ter izdelan logotip Lokalne akcijske skupine.

Trajanje projekta: 2 leti (2-fazni projekt)

Vrednost projekta: 50.602.49 EUR

Vključeni partnerji: Občine Sežana, Divača in Hrpelje-Kozina.

14. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS

Organi LAS Krasa in Brkinov so Skupščina, Upravni odbor, predsednik, podpredsednik, Nadzorni odbor in Ocenjevalna komisija. Mandat predsednice, podpredsednika, članov Upravnega in Nadzornega odbora ter Ocenjevalne komisije traja štiri leta, lahko pa tudi predčasno preneha, če oseba preneha biti član LAS. Po preteku obdobja štirih let je lahko ista oseba ponovno izvoljena ali imenovana na to mesto.

Članstvo v LAS je prostovoljno in odprto za vse, ki živijo na območju LAS in imajo interes za vključitev v LAS, in sicer:

- polnoletnim fizičnim osebam, ki imajo stalno bivališče na območju LAS;
- pravnim osebam, ki imajo sedež, registrirano izpostavo, podružnico, organizacijsko enoto oziroma poslovno enoto na območju LAS;
- pravnim osebam javnega prava, ki delujejo na območju LAS;
- pravnim osebam zasebnega prava v javnem interesu, ki delujejo na območju LAS.

Poziv za včlanitev je odprt vseskozi in omogoča novim članom, da se lahko kadarkoli včlanijo. Včlanijo se lahko tako fizične osebe kot tudi javne in zasebne institucije. Člani LAS imajo pravico voliti in biti voljeni v organe LAS, glasovati na Skupščini, predlagati zadeve v obravnavo organom LAS, dati pobudo ali vprašanje v povezavi z delom in poslovanjem LAS, sodelovati pri pripravi, spreminjanju in izvajanju SLR, uresničevati svoje interese, povezane s cilji LAS, in biti seznanjeni z informacijami o delu ter poslovanjem LAS.

SKUPŠČINA

Skupščina je najvišji organ LAS, sestavljen iz vseh članov. Skliče jo Upravni odbor LAS, glede na potrebe LAS (najmanj enkrat letno), vodi pa jo predsednik.

Naloge in pristojnosti Skupščine LAS so:

- na predlog Upravnega odbora LAS potrdi letno poročilo o delu in finančno poročilo;
- na predlog Upravnega odbora potrdi letni načrt aktivnosti;
- sprejema splošne akte LAS, če za to ni pristojen drug organ;
- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo potrdi na predlog Upravnega odbora;
- na predlog Upravnega odbora potrdi spremembe Strategije lokalnega razvoja;
- izmed članov LAS izvoli predsednika, nato podpredsednika ter člane Upravnega odbora in Nadzornega odbora LAS;
- razreši predsednika, podpredsednika, člane Upravnega odbora in Nadzornega odbora, če ti delujejo v nasprotju s to pogodbo, splošnimi akti LAS, sklepi organov LAS ali v nasprotju z nameni in interesi LAS;
- razreši člana Upravnega odbora LAS, če se ta v obdobju enega leta ne udeleži več kot polovice sej Upravnega odbora;
- odloča o izključitvi člana iz LAS;
- na predlog Upravnega odbora potrdi vodilnega partnerja;
- daje Upravnemu odboru in predsedniku navodila za delo;
- odloča o višini članarine;
- dokončno odloča o pritožbah zoper sklepe drugih organov, ki jih prizadeti lahko vloži v 15 dneh, od kar je izvedel ali bi lahko izvedel za sklep organa;
- odloča o drugih zadevah, določenih s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi in o najpomembnejših zadevah za LAS.

Pri vsakem glasovanju se predhodno preveri število prisotnih članov po interesnih skupinah. Če posamezna skupina presega 49 % od skupnega števila prisotnih, se njihovi glasovi pomnožijo z določenim ponderjem. Ponder ni fiksna, ampak se sproti izračunava pred vsakim glasovanjem. Velikost ponderja se določi tako, da po zmnožku največja interesna skupina ne presega 49 % glasov. Vedno ponderiramo glasove članov največje skupine s ponderjem, manjšim od 1. Pri izvedbi glasovanja se potem preštejejo njihovi glasovi in skupno število oddanih glasov (posebej glasovi ZA in posebej PROTI) se pomnoži z vnaprej določenim ponderjem.

UPRAVNI ODBOR

Upravni odbor, ki ga vodi predsednik, je organ odločanja in upravljanja ter najvišji izvršilni organ LAS, ki ga sestavljajo:

- štirje predstavniki javnega sektorja (občin, krajevnih skupnosti, javnih zavodov, javnih agencij, javnih skladov ali drugih oseb javnega prava);

- štirje predstavniki gospodarskega sektorja (gospodarskih družb, oseb, ki samostojno opravljajo dejavnost, kmetov, ki opravljajo tržno dejavnost, ali drugih pravnih oseb zasebnega prava, ustanovljenih za ustvarjanje ali delitev dobička);
- štirje predstavniki zasebnega sektorja (društev, zasebnih zavodov, ustanov in drugih nevladnih organizacije oziroma pravnih oseb zasebnega prava, ki niso ustanovljene za namene ustvarjanja ali delitve dobička, kmetov, ki ne opravljajo dejavnosti na trgu, in posameznikov).

Med predstavniki javnega sektorja je najmanj po en predstavnik vsake občine, ki je član LAS.

Upravni odbor skliče predsednik glede na potrebe LAS. Vabilo na sejo se pošlje članom Upravnega odbora najmanj sedem dni pred sejo na elektronski naslov, skupaj z dnevnikom in gradivi, potrebnimi za odločanje.

Upravni odbor, ki je za svoje delo odgovoren Skupščini, ima naslednje naloge in pristojnosti:

- skrbi za učinkovito delovanje LAS, njeno plačilno sposobnost in usklajenost postopkov LAS z veljavno zakonodajo, kar zajema tudi ugotavljanje in preprečevanje tveganj, ki ogrožajo delovanje LAS;
- daje predsedniku navodila za delovanje;
- sklicuje Skupščino in skrbi za izvajanje njenih sklepov;
- glede svojih odločitev se posvetuje z zainteresiranimi člani LAS;
- sprejme predlog Strategije lokalnega razvoja ter njene spremembe in jih posreduje v potrditev Skupščini;
- sprejme letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS, ki ju pripravi vodilni partner, in ju posreduje v potrditev Skupščini;
- sprejme letni načrt aktivnosti LAS in ga po prejemu soglasja Nadzornega odbora posreduje v potrditev Skupščini;
- sprejme odločitve, potrebne za izvajanje Strategije lokalnega razvoja, kar zajema tudi vzpostavitev sistema njenega spremljanja in vrednotenja;
- sprejme splošni akt LAS, v katerem opredeli način izvedbe javnih pozivov LAS, pregleden, neodvisen in odprt način izbire predlogov operacij za financiranje in nepristranska merila za izbor operacij, ter ga posreduje v potrditev Skupščini;
- imenuje člane Ocenjevalne komisije, ki pregleduje in ocenjuje predloge operacij, oddane na javne pozive LAS in o njih pripravi poročilo;
- na podlagi poročila Ocenjevalne komisije za vsako operacijo odloči, ali se bo financirala, pri čemer mora za veljavnost takšne odločitve glasovati najmanj polovica članov Upravnega odbora, ki niso predstavniki javnega sektorja, in o tem poroča Skupščini;
- izvaja evalvacijo rezultatov izbranih operacij za financiranje;
- predlaga operacije, ki jih lahko izvaja LAS; (operacije sodelovanja)
- izmed članov LAS izbere vodilnega partnerja in izbor posreduje v potrditev Skupščini;
- določi besedilo pogodbe z vodilnim partnerjem;
- opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Skupščina.

Operacije sodelovanja predlaga Upravni odbor in jih potrdi z glasovanjem. V tem primeru gre za operacije sodelovanja, katere lahko izvaja samo LAS z ostalimi LAS iz Slovenije, ostalih držav članic EU ali držav izven EU. Gre za operacije sodelovanja, ki bodo sofinancirane iz sklada EKSRP. LAS bo kandidiral na javnem razpisu, ki bo objavljen za sklad EKSRP za operacije sodelovanja.

Pri vsakem glasovanju se predhodno preveri število prisotnih članov po interesnih skupinah. Če posamezna skupina presega 49 % od skupnega števila prisotnih, se njihovi glasovi pomnožijo z določenim ponderjem. Ponder ni fiksni, ampak se sproti izračunava pred vsakim glasovanjem. Velikost ponderja se določi tako, da po zmnožku največja interesna skupina ne presega 49 % glasov. Vedno ponderiramo glasove članov največje skupine s ponderjem, manjšim od 1. Pri izvedbi glasovanja se potem preštejejo njihovi glasovi in skupno število oddanih glasov (posebej glasovi ZA in posebej PROTI) se pomnoži z vnaprej določenim ponderjem. Na ta način se zagotovi oblikovanje nediskriminatornega in preglednega izbirnega postopka ter nepristranskih meril za izbiro operacij, ki preprečujejo navzkrižja interesov, ki zagotavljajo, da pri odločitvi o izbiri najmanj 50 % glasov prispevajo partnerji, ki niso javni organi, ter omogočajo izbiro po pisnem postopku.

PRESESEDNIK

Predsednik je zastopnik LAS in po svoji funkciji predsednik Upravnega odbora. Svoje delo opravlja v skladu z navodili Skupščine in Upravnega odbora ter jim je za svoje delo odgovoren. Njegove naloge in pristojnosti so:

- samostojno in neomejeno predstavlja in zastopa LAS;
- podpisuje dokumente in listine v imenu LAS;
- sklicuje in vodi seje Upravnega odbora LAS;
- skrbi za izvajanje sklepov Upravnega odbora,
- vodi seje Skupščine LAS;
- opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Upravni odbor LAS ali Skupščina LAS.

Predsednica LAS Krasa in Brkinov je **Milena Štolfa**.

PODPRESESEDNIK

Podpredsednik opravlja naloge predsednika in ima vse njegove pristojnosti v primeru, če je predsednik odsoten, nedosegljiv, nezmožen za delo, če predsedniku predčasno preneha mandat ali če ga predsednik pooblasti za opravljanje svojih pristojnosti ali nalog. Za svoje delo je odgovoren Skupščini, Upravnemu odboru in predsedniku.

NADZORNI ODBOR

Nadzorni odbor je nadzorni organ LAS, ki ga sestavljajo trije člani: en predstavnik javnega sektorja, en predstavnik gospodarskega sektorja in en predstavnik zasebnega sektorja. Član Nadzornega odbora ne more biti član Upravnega odbora ali Ocenjevalne komisije, oseba, ki opravlja finančno-računovodske posle za LAS, oseba, ki opravlja delo pri vodilnem partnerju ali druga oseba, če bi prišlo do navzkrižja interesov.

Člane Nadzornega odbora voli in razrešuje Skupščina. Člani na prvi seji izmed sebe javno izvolijo predsednika Nadzornega odbora, ki predstavlja nadzorni odbor ter sklicuje in vodi seje. Vabilo na sejo se pošlje članom Nadzornega odbora na elektronski naslov, najmanj sedem dni pred sejo, skupaj z dnevnim redom in gradivi, potrebnimi za odločanje.

Naloge in pristojnosti Nadzornega odbora LAS so:

- nadzira finančno in materialno poslovanje LAS;
- nadzira delo predsednika, podpredsednika in Upravnega odbora LAS;
- nadzira delo vodilnega partnerja;
- nadzira gospodarnost poslovanja LAS;
- na zahtevo predsednika ali Upravnega odbora poda oceno o pravilnosti ali gospodarnosti posameznega posla LAS ali delovanja vodilnega partnerja;
- najmanj enkrat letno o svojem delu poroča Skupščini;
- pred sprejemom letnega poročila o delu in finančnega poročila LAS poda Skupščini svoje mnenje o obeh poročilih;
- daje Upravnemu odboru soglasje k letnemu načrtu aktivnosti LAS;
- izmed svojih članov izvoli predsednika Nadzornega odbora;
- opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi.

Člani Nadzornega odbora LAS lahko sodelujejo na sejah Skupščine in Upravnega odbora, ne morejo pa odločati, ker nimajo pravice glasovanja. Nadzorni odbor ima pravico tudi do vpogleda v vse listine in dokumentacijo LAS. Za svoje delo je odgovoren Skupščini in ji mora o svojih ugotovitvah poročati najmanj enkrat letno.

OCENJEVALNA KOMISIJA

Ocenjevalna komisija pregleduje popolnost in ustreznost prijav na javne pozive LAS, jih ocenjuje ter preverja zmožljivosti predlagateljev operacij za njihovo izvedbo in o tem pripravi poročilo za Upravni odbor. Komisija ima pet članov, ki jih imenuje Upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja in podobno. Član Ocenjevalne komisije ne more biti član Upravnega ali Nadzornega odbora. Seje Ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik Ocenjevalne komisije, ki ga člani Ocenjevalne komisije izvolijo izmed sebe. Za svoje delo je Ocenjevalna komisija odgovorna Upravnemu odboru.

15. Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij

LAS mora v skladu s 34. členom Uredbe 1303/2013/EU oblikovati nediskriminatoren in pregleden izbirni postopek ter predpisati nepristranska merila za izbiro operacij, ki zagotavljajo, da pri odločitvah o izbiri najmanj 50 odstotkov glasov prispevajo partnerji, ki niso javni organi, z razlogom, da se prepreči navzkrižje interesov. Pri izbiri operacij LAS upošteva splošna izhodišča CLLD in nekatere posebne pogoje, ki so določeni za vsak posamezni sklad.

Pravila za delovanje (LAS in) ocenjevalne komisije

Delovanje LAS je podrobno opisano v prejšnjem poglavju.

Ocenjevalna komisija ima pet članov, ki jih imenuje Upravni odbor pred potekom roka za oddajo operacij na javni poziv LAS. Člani komisije so neodvisni strokovnjaki s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja ipd. Lahko so predstavniki gospodarskih družb, javnih zavodov in posamezniki. Člani Ocenjevalne komisije so izbrani na podlagi javnega poziva in ne morejo biti hkrati tudi člani Upravnega ali Nadzornega odbora. Kandidati bodo prijavo oddali na predvidenem obrazcu, ki bo objavljen poleg javnega poziva, in na katerem bodo navedli nekaj svojih podatkov, referenc ter dosedanjih izkušenj v povezavi z razvojem podeželja. Prav tako bodo morali podati izjavo, da bodo spoštovali splošne akte LAS in sklepe organov LAS, da bodo delovali strokovno, neodvisno in se izogibali navzkrižju interesov ter da ne bodo razkrivali nikakršnih informacij oziroma podatkov, vezanih na operacije, tretjim osebam.

Postopek izvedbe javnega poziva

LAS Krasa in Brkinov bo v programskem obdobju 2014–2020 objavil najmanj dva javna poziva. Javni poziv zaprtega tipa bo pripravil LAS v skladu z vsemi določbami in pravili ter ga javno objavil na svoji spletni strani. Prav tako bo informacija o razpisu objavljena v občinskih glasilih vseh štirih občin. Javni poziv bo, skladno s prvim odstavkom 32. člena Uredbe CLLD, odprt vsaj en mesec pred izborom operacij.

Glede na to, da je vsota prejetih predlogov operacij bistveno večja kot je določena vrednost finančnih sredstev za območje LAS Krasa in Brkinov, bomo pri predvidenih razpisih podprli vsa štiri izbrana tematska področja ukrepanja. Tudi ukrepi so oblikovani tako, da se med seboj dopolnjujejo in nadgrajujejo.

Postopek izbora operacij

Vse prispele vloge na javni poziv zbira in evidentira vodilni partner. Po preteku osmih dni od dneva zaprtja razpisa poteka na sedežu vodilnega partnerja odpiranje prejetih vlog. Vloge se bodo odpirale in ocenjevale po vrstnem redu prispetja, odpiranje vlog pa ni javno. V 1. fazi ocenjevalna komisija odpre prispele prijave (v zaprtih, ustrezno označenih kuvertah), preveri ali ustrezajo vstopnim pogojem oziroma ali so potrebne dopolnitve. Preveri predvsem, ali so vloge oddane na predpisanih obrazcih, pravočasno ter ali izpolnjujejo pogoje za upravičenost. Vloga mora biti izdelana na predpisanih obrazcih, kjer je natančno opredeljeno katere podatke mora prijavitelj navesti. Če vloga ni v celoti vsebinsko izpolnjena, to ni predmet dopolnitve, ampak se jo oceni na podlagi podatkov, ki jih je prijavitelj podal.

Vodilni partner pisno pozove tiste prijavitelje, katerih vloge niso bile popolne, k njihovi dopolnitvi. Rok za dopolnitev je osem (8) delovnih dni od datuma prejema poziva za dopolnitev. Pozivi za dopolnitev vlog se pošiljajo po elektronski pošti na elektronski naslov, ki je naveden v vlogi (prijavitelj v vlogi izrecno soglaša s prejemom poziva za dopolnitev vloge na elektronski naslov). Prijavitelji dopolnitve pošljejo po redni pošti, priporočeno na naslov vodilnega partnerja. Komisija pripravi pisno poročilo o pregledu vlog.

V 2. fazi vodilni partner evidentira prispele dopolnitve. Komisija obravnava njihovo ustreznost in sestavi dokončen seznam prijav, ki grede v nadaljnje ocenjevanje. Izvede ocenjevanje po kriterijih ter pripravi končni seznam vlog glede na prejete točke. Dokončni izbor operacij, ki prejmejo sofinanciranje, potrdi Upravni odbor na podlagi predloga ocenjevalne komisije. Predsednik ocenjevalne komisije je prisoten na seji Upravnega odbora, kjer se razpravlja o izboru operacij.

LAS obvesti vlagatelje o odločitvi glede sofinanciranja predlagane operacije. Prijavitelj, katerega operacija ni bila izbrana, ima možnost, da se nad izborom v roku 8 dni po prejemu obvestila o neizboru pritoži na Skupščino LAS. Skupščina mora pritožbene postopke zaključiti pred predložitvijo izbranih operacij v potrditev ARSKTRP ali MGRT. Če je upravičencu odobrena operacija za sofinanciranje iz EKSRP, Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja o odobritvi ali zavrnitvi odloči z odločbo. V odločbi o odobritvi operacije se določi tudi višino sredstev, rok za vložitev zahtevka

za izplačilo, pogoje za upravičenost ter višino sredstev, ki se izvajajo v skladu s pravili sheme državnih pomoči. Če je upravičencu odobrena operacija za sofinanciranje iz ESRR sklene upravičenec pogodbo o sofinanciranju z Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo RS.

Postopek izbora operacij, v katerih je upravičenec LAS

LAS je upravičenec v primeru, ko gre za operacije sodelovanja, ki jih LAS pripravi v sodelovanju z drugimi LAS iz Slovenije ali drugih evropskih držav oziroma držav izven EU. LAS Krasa in Brkinov bo pripravljala in izvajala operacije sodelovanja znotraj sklada EKSRP. Operacije sodelovanja predlaga Upravni odbor in jih potrdi z glasovanjem. LAS bo z izbranimi operacijami kandidiral na javnem razpisu, ki bo objavljen za sklad EKSRP za operacije sodelovanja

Po zaključenem postopku izbora operacij bodo rezultati tudi javno objavljeni na spletni strani LAS.

Splošna izhodišča

Upravičenci do podpore so LAS ter fizične in pravne osebe. Ko je upravičenec fizična ali pravna oseba, je LAS zastopnik za vlaganje vlog in zahtevkov za izplačilo ter dopolnitev vlog in zahtevkov za izplačilo.

Do sofinanciranja iz ESRR so upravičene pravne osebe in samostojni podjetniki, ne pa tudi fizične osebe. Prispevek v naravi ni upravičen strošek do sofinanciranja ESRR.

Pogoji za upravičenost, skladno z 29. členom uredbe CLLD:

- Operacija mora biti izbrana na podlagi javnega poziva LAS.
- Ne glede na prejšnji odstavek mora biti v primeru, ko je upravičenec LAS, operacija izbrana v skladu s četrtrim odstavkom 34. člena Uredbe 1303/2013/EU.
- Operacija mora biti skladna s cilji zadevnega sklada in prispevati k uresničevanju ciljev, določenih v SLR.
- Operacija se ne sme začeti izvajati pred obdobjem upravičenosti v skladu s posebnimi pogoji zadevnega sklada iz te uredbe.
- Upravičeni stroški posamezne operacije ne smejo biti financirani z drugimi javnimi sredstvi.
- Operacija se izvede le na območju LAS.
- Ko je upravičenec do podpore LAS in operacija vključuje naložbo, mora LAS v vlogi določiti pravno osebo javnega prava, ki postane lastnik naložbe.
- Iz opisa operacije v vlogi mora biti razvidna zaprta finančna konstrukcija za celotno operacijo, kar pomeni, da mora prikazovati razdelitev posameznih stroškov po posameznih partnerjih in vrstah stroškov.
- Podpore se ne dodeli podjetjem v težavah, kot jih določa 2. člen Uredbe Komisije (EU) št. 702/2014 z dne 25. junija 2014 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za združljive z notranjim trgovom z uporabo členov 107 in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije (UL L št. 193 z dne 1. 7. 2014, str. 1).
- Ob oddaji vloge morajo biti za operacijo izdana vsa potrebna dovoljenja, kot jih za izvedbo operacije določa področna zakonodaja.
- Upravičenec mora izvesti operacijo najpozneje v treh letih od pravnomočnosti odločbe o potrditvi operacije s strani ARSKTRP oziroma od podpisa pogodbe o sofinanciranju z MGRT iz osmega odstavka 32. člena te uredbe.
- Operacija mora biti izvedena v skladu s prijavljeno in s strani ARSKTRP ali MGRT odobreno vsebino ter področno zakonodajo.
- Nepremičnina, na kateri se opravlja izvršba v skladu s predpisi, ki urejajo izvršbo in zavarovanje, ne more biti predmet podpore po tej uredbi.

Posebni pogoji za operacije sofinancirane iz EKSRP:

- Do sredstev iz sklada EKSRP je upravičeno celotno območje LAS Krasa in Brkinov.
- Najnižji znesek javne podpore za posamezno operacijo je 2.000 EUR.
- Najvišji znesek javne podpore na posamezni LAS 100.000 eurov za posamezno operacijo.
- Ko vrednost posamezne operacije znaša več kot 20.000 EUR, se lahko izvaja v dveh fazah, s tem, da posamezni zahtevek za izplačilo ne sme biti nižji od 5.000 EUR.
- Stopnja javne podpore je 85 odstotkov upravičenih stroškov operacije, pri čemer mora operacija izkazovati skupni interes in/ali biti lokalno inovativna in/ali imeti dodano vrednost ter omogočiti dostop javnosti do rezultatov operacije.

Posebni pogoji za operacije sofinancirane iz ESRR:

- Sredstva iz sklada ESRR se lahko črpajo v urbanih območjih, v središčih, v somestjih, v medobčinskih središčih, v regionalnih središčih, v funkcionalnih urbanih območjih in drugih urbanih območjih.
- Do sofinanciranja iz ESRR so upravičene pravne osebe in samostojni podjetniki, ne pa tudi fizične osebe.
- Prispevek v naravi ni upravičen strošek do sofinanciranja ESRR.
- Najnižji znesek javne podpore za posamezno operacijo je 2.000 EUR.
- Operacije morajo predvidevati povezovanje med sektorji in lokalnimi akterji na način, ki ima multiplikacijske učinke na lokalni razvoj ter na hierarhično višje dokumente.
- Predvidevati mora inovacije in doseganje rezultatov, ki zagotavljajo dolgoročne spremembe na najmanj enem od naslednjih področij; ustvarjanje delovnih mest in spodbujanje podjetniške aktivnosti, socialno vključevanje ranljivih skupin ter varstvo okolja in ohranjanje narave.
- Stopnja javne podpore je 80 odstotkov upravičenih stroškov operacije.

POGOJI ZA UPRAVIČENOST – OPIS POGOJA		DA	NE
Skladnost s strateškimi dokumenti	Operacija je skladna s cilji sklada: a) EKSRP ali b) ESRR		
	Operacija je skladna s cilji Strategije lokalnega razvoja		
	Operacija prispeva k doseganju horizontalnih ciljev EU a) podnebne spremembe b) okolje c) inovativnost d) enakost med spoloma in nediskriminacija		
Pripravljenost za izvedbo	Za operacijo so izdana vsa potrebna dovoljenja, kot jih za izvedbo določa področna zakonodaja		
Financiranje	Operacija se ne financira iz drugih nacionalnih virov ali EU skladov (preprečitev dvojnega financiranja posameznih aktivnosti)		
	Operacija ima zagotovljene finančne vire za izvedbo operacije oz. ima zaprto finančno konstrukcijo		
Osnovni kriterij	Vloga je prispela pravočasno		
	Operacija je izdelana v skladu z razpisnimi pogoji – vloga je po morebitni dopolnitvi popolna		
	Operacija se še ni pričela izvajati		
	Operacija se izvaja na območju LAS in se ne izvaja v naseljih, kjer je izvajanje operacij izključeno		

Operacija mora izpolnjevati vse pogoje za upravičenost. V primeru neizpolnjevanja se ne uvrsti v nadaljnje ocenjevanje.

Merila za izbor operacij in postopek izbora:

Splošna merila za izbor operacij morajo biti v skladu z 31. členom uredbe CLLD, ki temelji na naslednjih načelih:

- prispevek k doseganju ciljev SLR,
- prispevek k doseganju horizontalnih ciljev,
- okoljska trajnost,
- socialna vzdržnost,
- vključenost partnerjev in
- vpliv na območje LAS.

Specifična merila:

SPECIFIČNA MERILA		Točke
1. Izvedljivost	Cilji so jasno opredeljeni, aktivnost so izvedljive ter vodijo k doseganju konkretnih rezultatov	10
	Cilji so opredeljeni, aktivnost in rezultati so sicer navedeni, vendar ne zagotavljajo logičnega sosledja	
	Cilji, aktivnost in rezultati so naštet, vendar ne izkazujejo logičnega sosledja in posledično načrtovanih rezultatov	
2. Terminski načrt	Terminski načrt je realen, pregleden, natančen in skladen z načrtovanimi aktivnostmi	5
	Terminski načrt je sicer prikazan, vendar je pomanjkljiv in ne vključuje vseh načrtovanih aktivnosti	
	Terminski načrt ni realen oziroma skladen z načrtovanimi aktivnostmi	
3. Prispevek k doseganju ciljev SLR	Operacija s svojimi aktivnostmi in rezultati podpira cilje iz vsaj 3 ali več tematskih področij	10
	Operacija s svojimi aktivnostmi in rezultati podpira cilje iz 2 tematskih področij	
	Operacija s svojimi aktivnostmi in rezultati podpira cilje iz 1 tematskega področja	
4. Prispevek k doseganju horizontalnih ciljev	Operacija s svojimi aktivnostmi prispeva k doseganju 3 ali več horizontalnim ciljem	10
	Operacija s svojimi aktivnostmi prispeva k doseganju 2 horizontalnih ciljev	
	Operacija s svojimi aktivnostmi prispeva k doseganju 1 horizontalnemu cilju	
5. Inovativnost	Operacija je inovativna in ustvarja novo dodano vrednost v okolju (uporaba novih metod, pristopov in programov, uvajanje novih storitev in proizvodov, uvajanje novih znanj,...)	10
	Operacija je delno inovativna (vsebina operacije ni nova, se pa izvaja na drugačen način ali vključuje nove ciljne skupine)	
	Operacija ne izkazuje inovativnosti	
6. Vpliv na območje LAS	Rezultati operacije spodbujajo uporabo lokalnih proizvodov in storitev ali prispevajo k dvigu dodane vrednosti in količine pridelkov izdelkov	10
	Rezultati operacije omogočajo nadaljnje izvajanje vsebin (mala infrastruktura, oblikovane metode in orodja, promocijski material, ...)	
	Rezultati operacije prispevajo k višji kakovosti življenja	
	Rezultati operacije pozitivno prispevajo k reševanju trajne mobilnosti	
7. Socialna vzdržnost	Operacija jasno zagotavlja vsaj eno novo delovno mesto (kakršnakoli oblika, ki zagotavlja plačevanje prispevkov pokojninskega in invalidskega zavarovanja za polni delovni čas - podjetje ali socialno podjetje, zavod, kmetija, društvo)	10
	Operacija ponuja možnost ustvarjanja delovnega mesta ali samozaposlitve (odprtje dopolnilne dejavnosti na kmetiji, odprtje s.p.- ja ob redni zaposlitvi, doregistracija obstoječe dejavnosti, odprtje podjetja ali socialnega podjetja)	
	Operacija zagotavlja ohranjanje obstoječega delovnega mesta	
	Operacija ne predvideva novega delovnega mesta	
8. Teritorialna pokritost	Operacija se izvaja na območju vseh štirih občin	5
	Operacija se izvaja na območju treh občin	
	Operacija se izvaja na območju dveh občin	
	Operacija se izvaja samo na območju ene občine	
9. Okoljska trajnost	Načrtovane aktivnosti izboljšujejo stanje okolja ali uvajajo nove aktivnosti ali prispevajo k prilagajanju na podnebne spremembe (npr. sonaravno kmetovanje)	10
	Načrtovane aktivnosti ne vplivajo negativno na okolje	
	Iz načrtovanih aktivnosti ni razviden vpliv na okolje	
10.	Aktivnosti vključujejo oz. so rezultati operacije namenjeni vsaj dvema ranljivima	10

Vključevanje ranljivih skupin	skupinama (mladi, starejši, brezposelni, invalidi in druge ranljive skupine)	
	Aktivnosti vključujejo oz. so rezultati operacije namenjeni eni ranljivi skupini (mladi, starejši, brezposelni, invalidi in druge ranljive skupine)	
	Aktivnosti ne vključujejo ranljivih skupin, rezultati operacije za ranljive skupine niso relevantni	
11. Vključenost partnerjev	Pri operaciji sodelujejo vsaj 4 partnerji (prijavitelj in najmanj 3 partnerji iz različnih sektorjev ali členov v vertikalni verigi)	10
	Pri operaciji sodelujejo 3 partnerji (prijavitelj in 2 partnerja iz različnih sektorjev ali členov v vertikalni verigi)	
	Pri operaciji sodelujeta 2 partnerja (prijavitelj in 1 partner iz različnih sektorjev ali členov v vertikalni verigi)	
	Pri operaciji sodelujeta/sodelujejo 2 ali več partnerjev (iz istega sektorja)	
	SKUPAJ	100

Postopek obravnave vlog

Maksimalno možno število točk, ki jih lahko operacija prejme, je 100, minimalni prag za odobritev operacije pa 50 točk. Tiste operacije, ki bodo dosegle manj kot 50 točk ali ne bodo izpolnjevale vstopnih kriterijev, ne bodo izbrane in bodo zavrnjene. Upravni odbor za sofinanciranje izbere predloge operacij, ki so dosegle najvišje število skupnih točk po specifičnih merilih, do porabe predvidenih sredstev. Če ima na zadnjem mestu za sofinanciranje več predlogov operacij enako število skupnih točk, ima prednost predlog operacije, ki ima večje doseženo število točk po naslednjih merilih:

- Socialna vzdržnost;
- Okoljska trajnost;
- Vključenost partnerjev.

Preprečevanje konflikta interesov

Z namenom, da ne bi prihajalo do konflikta interesov, je že v 13. členu Pogodbe o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Krasa in Brkinov določeno, kaj je Ocenjevalna komisija, kaj so njene naloge in pristojnosti ter kako mora delovati. Tam piše, da član Ocenjevalne komisije ne more biti član Upravnega ali Nadzornega odbora ter da člane komisije, ki kršijo to pogodbo ali splošne akte in predpise LAS, lahko Upravni odbor razreši. To velja tudi v primeru, ko delujejo nestrokovno ter v nasprotju z nameni in interesi LAS.

V primeru, da je član Ocenjevalne komisije zasebno ali poslovno povezan s prijaviteljem ali njegovim partnerjem v operaciji, se mora izločiti iz pregledovanja in ocenjevanja prijav na javni razpis, da ne bi prišlo do navzkrižja interesov.

Dokončno potrditev seznama izbranih operacij, ki bodo sofinancirane s sredstvi LAS, opravi Upravni odbor. Skladno z zakonodajo nobena interesna skupina ne sme imeti več kot 49 % glasovalnih pravic, kar posledično (tudi) zagotavlja preprečevanje konflikta interesov.

16. Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem

LAS Krasa in Brkinov bo v programskem obdobju 2014–2020 razpolagal z naslednjimi sredstvi:

Sklad EKSRP:

Tabela 25: Vrednostne točke za izračun finančnega okvira EKSRP

		Število/koefficient razvitosti	Vrednost (v EUR)
A	Prebivalec	1	10
B	Površina (v km ²)	1	550
C	Razvitost občin	pod 0,90	90.000
		od 0,91 do 0,99	70.000
		od 1,00 do 1,10	60.000
		od 1,11 do 1,60	55.000

Vir: Uredba CLLD

Tabela 26: Koefficienti razvitosti občin za leto 2015

Občina	Koefficient razvitosti občine
Divača	0,98
Hrpelje-Kozina	0,96
Komen	0,78
Sežana	1,02

Vir: Uredba CLLD

Vrednostni izračun finančnega okvira:

Metodologija:

(Število prebivalcev LAS x vrednostne točke) + (površina LAS x vrednostne točke) + (razvitost občin x vrednostne točke)

Izračun:

$(24.845 \text{ prebivalcev} \times 10 \text{ EUR}) + (660 \text{ km}^2 \times 550 \text{ EUR}) + (70.000 \text{ EUR} + 70.000 \text{ EUR} + 90.000 \text{ EUR} + 60.000 \text{ EUR}) = 248.450 \text{ EUR} + 363.000 \text{ EUR} + 290.000 \text{ EUR} = \mathbf{901.450,00 \text{ EUR}}$

Sklad ESRR:

Tabela 27: Preglednica za izračun fiksnega in variabilnega dela finančnega okvira iz naslova ESRR

Vrsta območja	Poimenski seznam naselij
Središče regionalnega pomena	Sežana
Funkcionalno urbano območje	Komen
Druga urbana območja	Divača
	Dutovlje
	Hrpelje
	Lokev - Lipica
	Senožeče
	Štanjel - Kobdilj - Kobjeglava
	Tomaj - Križ - Šepulje

Vir: Uredba CLLD

Vrednostni izračun finančnega okvira:

Metodologija:

Fiksni del:

$242.000 \text{ EUR} + (242.000 \text{ EUR} \times \text{število urbanih območij v središčih v somestjih} \times 0,20) + (242.000 \text{ EUR} \times \text{število medobčinskih središč} \times 0,30) + (242.000 \text{ EUR} \times \text{število regionalnih središč} \times 0,10)$

Variabilni del:

$138.000 \text{ EUR} + (138.000 \text{ EUR} \times \text{število funkcionalnih urbanih območij} \times 0,10) + (138.000 \text{ EUR} \times \text{število drugih urbanih območij} \times 0,30)$

Izračun:

Fiksni del:

242.000 EUR + (0) + (0) + 24.200 EUR = 266.200 EUR

Variabilni del:

138.000 EUR + (138.000 EUR x 1 x 0,10) + (138.000 EUR x 7 x 0,30) = 138.000 EUR + 13.800 EUR + 289.800 EUR = 441.600 EUR

Fiksni del (266.200 EUR) + Variabilni del (441.600 EUR) = **707.800,00 EUR**

- Razdelitev sredstev po posameznem skladu

Podukrep	Sklad	(EU + SLO) (v EUR)	(v %)
Pripravljalna podpora	EKSRP	11.203,35	0,70
	ESPR		
	ESRR	8.796,65	0,55
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP	681.751,65	42,36
	ESPR		
	ESRR	699.003,35	43,44
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP		
	ESPR		
	ESRR		
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP	208.495,00	12,95
	ESPR		
	ESRR		
Skupaj:		1.609.250,00	100 %

	EKSRP (EU + SLO) (v EUR)	ESRR (EU + SLO) (v EUR)	ESPR (EU + SLO) (v EUR)	Skupaj (v EUR)
Prispevek sklada	901.450,00	707.800,00		1.609.250,00
Lastna soudeležba	213.382,50	176.950,00		390.332,50
Skupaj (v EUR)	1.114.832,50	884.750,00		1.999.582,50

- Načrtovana dinamika črpanja sredstev za posamezne podukrepe po letih

Podukrep	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP		68.175,97	136.351,93	170.438,91	170.436,91	102.260,95	34.086,98	
	ESRR		69.901,16	139.802,31	174.751,86	174.749,82	104.848,65	34.949,55	
	ESPR								
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP								
	ESRR								
	ESPR								
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP		29.785,00	29.785,00	29.785,00	29.785,00	29.785,00	29.785,00	29.785,00
	ESRR								
	ESPR								
Skupaj:			167.862,13	305.939,24	374.975,77	374.971,73	236.894,6	98.821,53	29.785,00

SKUPAJ: 1.589.250,00 EUR

- Načrtovana razdelitev sredstev po posameznih tematskih področjih ukrepanja

Tematsko področje	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ustvarjanje delovnih mest	EKSRP		23.861,75	47.723,49	59.654,01	59.653,31	35.791,57	11.930,52	
	ESRR		34.950,55	69.901,09	87.375,84	87.374,84	52.424,28	17.474,76	
	ESPR								
Razvoj osnovnih storitev	EKSRP		17.043,90	34.087,80	42.609,50	42.609,00	25.565,10	8.521,70	
	ESPR								
Varstvo okolja in ohranjanje narave	EKSRP		13.635,16	27.270,32	34.087,70	34.087,30	20.452,14	6.817,38	
	ESRR		19.572,33	39.144,66	48.930,54	48.929,96	29.357,63	9.785,88	
	ESPR								
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	EKSRP		13.635,16	27.270,32	34.087,70	34.087,30	20.452,14	6.817,38	
	ESRR		15.378,28	30.756,56	38.445,48	38.445,02	23.066,74	7.688,91	
	ESPR								
Skupaj:			138.077,13	276.154,24	345.190,77	345.186,73	207.109,60	69.036,53	

SKUPAJ: 1.380.755,00 EUR

- Stopnja sofinanciranja po posameznih podukrepih

Podukrep	EKSRP (v %)	ESRR (v %)	ESPR (v %)
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	85	80	
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	85		
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	100		

17. Priloge

1. Seznam članov LAS
2. Pogodba o ustanovitvi LAS
3. Osnutek javnega poziva za izbor operacij iz naslova podukrepa »Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost«
4. Pogodba z vodilnim partnerjem LAS
5. Indikativna lista operacij sodelovanja LAS, ki bodo sofinancirane s sredstvi ESRR in
6. Elektronska verzija SLR.